

Escola de Cultura de Pau

Barış diplomasisleri:

Silahlı çatışmalarda müzakereler

Vicenç Fisas

Vicenç Fisas Armengol (Barcelona, 1952), Barcelona Otonom Üniversitesi Barış Kültürü Okulu yöneticisi. Bradford Üniversitesi (R.U.) "Peace Studies" doktora sahibi ve 1988 yılı Ulusal İnsan Hakları Ödülü kazanını, barış, çatışma, silahsızlanma ve barış süreçleri hakkında 40'tan fazla kitabın yazarı. 2006 yılından bu yana "Barış Süreçleri Yıllığı"nı yayınlamaktadır. Son yıllarda bu süreçlerin bazılarına katkıda bulunmuştur.

(<http://escolapau.uab.cat>).

İndeks

Türkçe baskıya giriş: silahlı çatışmalarda bir görüşme süreci başlatmak için temel koşullar

Sunum

I - Günümüzde dünyadaki silahlı çatışmalar

II - Savaşçılar barışı ne zaman hayal eder

III - Barış süreçlerinin tasarımı ve mimarisi: krizlerden öğrenilen dersler

Görüşmelerin başlangıç tasarımı için genel seçenekler

Son yıllarda yaşanmış kriz durumları

Krizlerin ardından metodoloji ve aktörleri yeniden tasarlama önerileri

Aktörlerin "alet çantası":

Son tavsiyeler

IV – Bir barış sürecinde bulunan roller

V - Alternatif diplomasi

Ek. İlgili web siteleri

Türkçe baskıya giriş: silahlı çatışmalarda bir görüşme süreci başlatmak için temel koşullar

Silahlı bir çatışmaların görüşme pratiğiyle çözülmesi günümüzde artık sağlam temeller üzerine oturmuştur. Çok daha gerilere gitmeye gerek olmaksızın, son 35 yıl içerisinde silahlı gruplarla gerçekleşen 61 çatışma üzerine müzakereler yürütüldü ve bunlardan 47'si (%77) başarılı sonuçlanmıştır. Güncel çatışmalarda müzakere yapma sanatını pratik içinde öğrendik ve her bir durumun kendine özgü içeriklere, özelliklere ve karakteristiklere sahip olduğunu gördük. Bu çatışmalarının her birinin ele alınması gereken bir dizi faktör vardır, silahlı çatışmalarda dönüşüm ve incelemenin, söz konusu çatışmanın ürettiği şiddeti sonlandırmanın ve çatışmada olan tarafların ihtiyaçlarının büyük kısmını tatmin edebilecek adımları atmanın en iyi yolu olan görüşme alanında ilerleme kaydetmek isteyen tarafların bu faktörleri tanıyıp olması sürece yardımcı olacaktır.

Kişisel olarak birçok müzakere sürecine başlama ve devam ettirmekle ilgili bir fırsat ve istek sahibi oldum, bazı durumlarda doğrudan katıldım, buradan edindiğim deneyimlerde bu müzakerelerin işleyiş modu hakkında temel sonuçlar çıkarabilir ve hatta tarafların karakterlerine ve davranışlarına bağlı olarak ortaya çıkan önlenebilir kriz anlarının önlenmesinin mümkün olduğu görülmüştür. Bu sabit gözlem, bir müzakereye başlatmak için kesinlikle gerekli bazı çok temel hususlar olduğu görüşümü doğrulamaktadır. Başka bir deyişle, zaman içinde sürdürülebilirlik olanaklarına sahip olan yani devamlılığı ve başarı şansı bulunan bir müzakere sürecini başlatmak için bazı temel koşullar vardır. Bu temel koşullar bulunmaksızın da bir müzakere macerasına girişmenin denemeye değer bir faaliyet olduğunu iddia etme cüretini gösteriyorum. İlk anda süreç üzerine sükut-u hayale uğransa da, bu durum bazen zamanla çok farklı gelişebilecek ikinci bir şans için girişim denemesinin zamanını ve şeklini belirlemede faydalı olacaktır. Bir müzakere süreci başlatma, süreci iyi koşullar içerisinde, ileride karşılaşılabilecek krizlerin çözülebilirliği noktasında bir güvence ve garanti bulunmaksızın yürütme noktasında emin olmak önemlidir. Bir müzakereyi başlatmak için gereken minimum koşullar nelerdir? Temelde dört meseleden bahsetmek gerekmektedir: **bir çatışmanın var olduğunun kabul edilmesi** (veya bir çatışmayı paylaştığımızın kabul edilmesi), karşı tarafın (hasmın) kabul edilmesi, **silahlı çatışmayı barışçıl yollarla çözme iradesinde kararlılık** (müzakere dışı bir yol kabul edilmemelidir), ve "çatışma nedeni" olarak tanımlanan unsurun kabul edilmesi, yani, **çatışmanın altında yatan temel nedenin tanımlanması** ("hastalığın" ne olduğu ve nasıl tedavi edileceğini bilmek ve paylaşmak). Bu dört nokta üzerinde uzlaşma bulunması durumunda süreç başlatılabilir ve uygun metodoloji tasarımı gerçekleştirilebilir. Fakat daha önce de söylediğim üzere, bu dört mesele bakımından bir anlaşma veya bir anlaşma iradesi bulunmuyorsa yapacak bir şey yoktur. Bu noktaları biraz daha açacağım.

Şaşırtıcı olabilir fakat on yıllar boyunca süren ve binlerce veya on binlerce ölüme neden olabilen, varlığı belirlenmiş bir Hükümet tarafından "silahlı çatışma" olarak kabul edilemeyen hatta "çatışma" olarak kabul edilmeyen, konuya basit bir "terör problemi" şeklinde yaklaşılan çatışmalar mevcuttur. "Silahlı çatışma" olarak adlandırılan "bir probleme sahip olduğunun" kabul edilmesi bazı hükümetleri korkutur, bu korkunun boyutu karşı tarafın bir "aktör" olarak

kabul edilmesini engeller ve karşı tarafı insanlık dışı ve şeytani olarak gösterilmesini tercih etmeye neden olabilir. Bununla birlikte çok katı durumlarda bile silahlı çatışmalara son vermek ve müzakereler gerçekleştirmek için tarafların birbirini kabul etmesi ve ardından birbirini kabul eden taraflar arasında bir çatışma olduğunu kabul etmesi şarttır. Oldukça güncel bir örnek vereyim. Kolombiya'da, sekiz sene boyunca, bir önceki başkan Uribe, FARC gerillalarıyla bir çatışma olduğunu kabul etmek istemedi, bunun yerine onları "teröristler ve uyuşturucu çeteleri" olarak tanımlamayı tercih etti. Bununla birlikte, 7 Ağustos 2010 tarihinde seçilen yeni başkan Santos seçimin ardından gerçekleştirdiği konuşmasında, şiddete son vermek için diyaloga açık olduğunu ifade etti ve kısa bir süre sonra çatışmanın varlığını kabul etti ve hatta Kolombiya Devletini işaret ederek, gerilla hareketleriyle, özellikle FARC gerillalarıyla uzun zamandan beri devam eden çatışmalarda karşılıklı sorumlulukların varlığını da kabul etti. Kısa bir süre sonra, FARC'la müzakereye yönelik bir adım attı ve bu adımla birlikte 2016 yılında başarıyla sonuçlanması beklenen müzakerelerin resmi olarak başlamasını sağladı. Bu satırların yazıldığı zamanda, çift taraflı ateşkes gününe kadar çatışmaların şiddetini "düşürmeye" yönelik gerçekleştirilen bir takım zımnî anlaşmalar sayesinde kaçırılmalar ve çatışmalarda yaşam kayıpları neredeyse yaşanmamakta. Başkan Santos ve gerilla komutanlarının cesaret ve gelecek vizyonu olmasaydı, Kolombiya'da kardeşin kardeşi öldürdüğü çatışmalar devam ediyor olurdu. Özet olarak, yukarıda işaret edilen dört nokta yerine getirildi ve bu sayede içeriği ve metodolojisi oldukça enteresan olan bir süreç başlatılabildi. Şunu da söylemek gerekir ki FARC; AB ve ABD'nin terör örgütleri listesinde bulunmaktaydı ve hala bulunmaktadır fakat bu durum, "terörist" olarak adlandırılan gruplarla müzakere edilmek istenen birçok örnekte de olduğu üzere, silahlı çatışmaya son vermeye doğru ilerlemenin önünde bir engel teşkil etmedi. Eğer gerçekten bir süreç başlatılmak isteniyorsa, üslup değiştirilmeli ve yumuşatılmalıdır.

Son olarak, en son engel, aktörlerin askeri ve saldırgan pozisyonlarının altında yatan, problemin temelini, en derin özünü belirlemektir. Kolombiya örneğini takip edelim, bu örnekte sorunun temelinde sosyoekonomik eşitsizlik ve sol politikaların ifadesi için kişisel güvenlik ve koşulların bulunmaması yatmaktadır, bu temel nedeniyle birçok insan eline silah alıp isyan etmekten başka çıkar yol bulamamıştır. Uzun yıllardan sonra bir Hükümet bu tarihsel gerçekliği kabul etmiş ve bu durumu, silahlı ayaklanma gerçekleştiren gruplar da dahil olmak üzere toplumun bütün bileşenleriyle değiştirmeye hazır olduğunu belirtmiştir. Bu şekilde, artık politik toplumun büyük çoğunluğu tarafından istenen çatışmasızlığı ve barışı getirecek diyalog ve müzakerelere giden bir yol açılmıştır. Başka bir örnek vereyim, bugünlerde daha da farklı olan Türkiye'deki Kürtler örneğini. Anladığım kadarıyla "meselenin temeli" yani çatışmanın özü, Türkiye'de, kendilerini Türkiye vatandaşı olarak kabul etseler de farklı kültürel ve dilsel karakterlere sahip olan, Devlet tarafından özel bir ilgi bekleyen bir Kürt topluluğunun varlığının kabul edilmemesidir. Bu bağlamda farklılıkların bir canlılık, zenginlik olarak kabul edilmesi ve bir problem ve çatışma sebebi olarak görülmemesi gerekmektedir. Özet olarak, çoğulculuğun ve çeşitliliğin kabul edilmesinde bir eksiklik söz konusudur, bu eksiklik bir silahlı çatışmaya yol açsın ya da açmasın dünyada var olan ülkelerin çoğunda görülmektedir. Aynı zamanda Kürt topluluğunun önemli bir kısmı için politik-idari hedefler de mevcuttur fakat bu beklentiler gerilimin ve şiddetin olmadığı bir ortamda kolaylıkla tartışılabilir ve müzakere edilebilir niteliktedir. Sonuç olarak, ademimerkeziyetçilik ve dünyada var olan farklı otonom sistemler, travmalar, kırılmalar ve şiddet olmaksızın bakılması ve öğrenilmesi gereken örneklerdir. Hatta farklılıklarını normal bir şekilde kabul eden toplumlarda, bu tanınmışlık sayesinde azınlıkların ve

toplulukların talepleri daha da azalmakta veya statükoyu aşmayı hedeflemektedir. Türkiye bu yönde hareket edebilir mi? Çatışmanın kilit noktası budur ve bakış açısına göre bu durum kesinlikle çözümlenebilir.

Sunum

Günümüz dünyası, örneğin IŞİD gibi, bazı silahlı aktörlerin vahşice davranışlarının genişlemesini engellemek için diplomaların ve hatta askeri hareketlerin sınırlarını göstermekte olan silahlı çatışmalar ve saf terörizmle mücadele konusunda kaçınılmaz olarak kafa karışıklığı ve yön kaybı yaşamaktadır. İletişim araçları, bize her gün bazıları seçilmiş hedeflere yönelen fakat genelde ayırım yapmadan gerçekleştirilen ve özellikle sivil toplumu hedefleyen saldırıları gösteriyor. Terör dört bir yana yayıldığı, küçük çocukların cellat olarak eğitildiği ve terörizm toplumun bize çok yakın olan bir kesimi için çekici hale gelmesi bir yerlerde bir şeyi yanlış yaptığımız hissiyatını geliştirmektedir.

Bugün kesinlikle kontrolden çıkmış ve inatçılaşmış olan bu tip kriminal çatışmalar, bizim genel olarak bir silahlı çatışmaya bakış açımızı baskı altına almaktadır, dünyanın en vahşice çatışmaları daha önce bahsedilen çatışmalardan karakteristik farklılıklara sahiptir ve ne kadar da zor, en azından fiziksel şiddet çerçevesinde, ele alınabilirler. Başka bir deyişle, güncel silahlı çatışmaların çoğu bir müzakereye tabi tutulabilir ve silahlı çatışmalara son verecek olan bir barış sürecine sokulabilir. Genel bir bakış açısıyla ve 2015 yılı Haziran ayına ait verilere göre, mevcut silahlı çatışmaların üçte ikisi halihazırda müzakere aşamasındadır, bu durum bize umut vermekte ve "barış diplomaları" adı verdiğimiz olgu için büyük bir meydan okuma hali almaktadır. Daha yeni anlayabildiğimiz için hala yanıtlamadığımız çatışmalar da mevcuttur. Fakat çatışmaların çoğunluğu müzakere edilebilir özelliktedir, yıllar geçtikçe daha fazla çatışma barış sürecine girmektedir.

Bu kitapçık, kendi içerisinde taşıdıkları şiddeti sonlandırmak için çatışmaları yönetme görevinin gerekliliği üzerine bazı fikirler sunmaktadır. Güncel silahlı çatışmaların özüne bir bakış atılarak başlatılan süreç, birçok çatışmanın karmaşıklığının, büyük insani etkilerinin ve yıkım düzeylerinin azaltılması aşamalarıyla devam ettirilir. Bu aşamayı, savaşçıların (savaşçılık tarihsel olarak erkekler tarafından domine edilmiştir, bunun sebebi güç kullanımı veya güç kullanma tehditlerini daha fazla sahiplenmeleri olabilir) silah kullanmadan bir arada yaşamayla ilgili umuda sahip olacağı yeni bir aşama takip eder. Bu umuda sahip olunmaksızın başarı imkanı bulunan bir barış sürecinin gerçekleşmesi çok zordur. Diğer taraftan, şiddet sarmalını sona erdirmek için bir çalışma iradesi gerçekten mevcut ise, toplumu dönüştürmek ve ders almak için birçok barış süreci deneyimi mevcuttur. Üçüncü bölümde, yazarın deneyimleri, gözlemleri ve düşünceleri temelinde, birçok kişinin ve kurumun katılarak farklı ve tamamlayıcı rol oynayacağı bir barış sürecinin başlatılması ve sürdürülmesi için gerekli olan tasarımlar ve mimari ele alınacaktır, aynı zamanda, hayal gücünün ve basit eylemlerin kullanımının stratejik olarak ele alınıp alınmadığı, geleneksel diplomaların en elverişli yönlerine sahip olup olmadıkları dördüncü bölümde alternatif diplomalar adı altında ele alınacaktır.

I - Günümüzde dünyadaki silahlı çatışmalar.

20. yüzyıl herhangi bir kuşkuya mahal bırakmaksızın insanlık tarihinin en ölümcül dönemidir. Bu yüzyılda 110 milyon insan, beş kıta üzerinde etkili olan 2 farklı dünya savaşında (birincisinde 16 milyon ikincisinde 36 milyon insan öldü) ve akabinde uzun bir süre devam eden ve ölümün güney ülkelerine ihraç edilmesi anlamına gelen soğuk savaşta ve büyük silah gücüne sahip ülkelerin çıkarlarını üçüncü ülkeleri (Angola, Mozambik, Afganistan, Nikaragua, vb) savaştırarak korumaya çalıştığı "taşeron savaşlarda" ve silahlı çatışmalarda hayatını kaybetti. Seksenli yıllar, düşük yoğunluklu savaşların, gerilla hareketlerinin artış gösterdiği ve çatışmaların gelişmesinde dış faktörlerin etkin olduğu "kontrollü güvensizlik" dönemi oldu. Bir sonraki on yıllık süreç, yani doksanlar, etnopolitik çatışmaların ortaya çıktığı, devletlerin zayıfladığı ve iç savaşların sıklıkla karşılaşıldığı "genel düzensizlik" dönemi olarak farklılık gösterdi. Eskiden sıklıkla yaşanan devletler arasındaki savaşlar ortadan kayboldu.

İki dünya savaşını dışta tutarsak 20.yüzyılda dünya üzerinde yaşanmış en ölümcül çatışmalar şunlar olmuştur; Kore savaşı (2,9 milyon ölü), Kamboçya soykırımı (2 milyon), Nijerya iç savaşı (2 milyon), Vietnam savaşı (2 milyon), Güney Sudan iç savaşı (2 milyon), Bangladeş'in Hindistan tarafından işgali (1,5 milyon), Rusya iç savaşı (1,3 milyon), İspanyol iç savaşı (1,2 milyon), Ermeni soykırımı (1 milyon), Hindistan'da Müslümanlar ve Hindular arasındaki çatışmalar (800.000), Ruanda soykırımı (600.000), Etiyopya - Eritre savaşı (545.000) ve İran-İrak savaşı (400.000). Yine bahsedilmeyen başka çatışmalar 100.000 ölüme neden olmuştur. Bu rakamlar toplandığında elde edilen sonuç, insanların anlaşmazlıklarını barışçıl yolla çözebilme kapasitesine sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bir insanlık felaketinin göstergesidir.

21. yüzyıl bir önceki yüzyılın yıkıcılığını devam ettirecek mi yoksa aksine, çatışmalar söz konusu olduğunda yeni bir çağa girdiğimizi düşünmek için yeterli nedene sahip miyiz? Son dönemlerde Suriye'deki (280.000 ölü), Irak ve Afganistan'daki çatışmalarda yaşanan ölümlere rağmen, her şey 20. yüzyılın ölümcül deneyimini tekrar etmek için bir nedenimizin olmadığını göstermektedir. Upsala Üniversitesinin Çatışmalar Programı verileri¹ 1991 yılında 51 silahlı çatışmada varken bu sayı 2003 ve 2012 yılları arasında 32'ye düşmüş ve 2014 yılında bu sayı 40'a yükselmiştir bu çatışmalardan 11'i yılda 1000'den fazla ölüme neden olduklarından dolayı "savaş" olarak nitelendirilmektedir. 2014 yılında sadece bir çatışma devletler arasında gerçekleşirken 26 çatışma devletlerin kendi içlerinde gerçekleşmiştir bu çok önemli bir veridir. Bu çatışmaların 13'ü uluslararasılaşmıştır, bölgesel karakterli barış stratejilerinin de önemine vurgu yapmaktadır. Başka bir metodolojiyi takip ederek, Barış Kültürü Okulu (ECP) Çatışma Programı, 2014 yılı sonu itibarıyla uluslararasılaşmış 25 iç çatışmanın varlığını belirtmektedir, uluslararasılaşmayla kastedilen taraflardan birinin yabancı olması veya savaşın başka ülkelerin topraklarına yayılmış olmasıdır.² Savaşların tamamen ortadan kaldırılması durumunda değil fakat son yirmi yılda çatışmaların oranında azalmalar olduğunu görebilmekteyiz ve bu sosyal fenomeni, savaşların şiddet seviyesinin uzun yıllar süren bir zaman dilimi içinde azalma

¹ *Journal of Peace Research*, Vol. 52, n° 4, Temmuz 2015.

² Escola de Cultura de Pau, "Alerta 2015. Çatışmalar, insan hakları ve barış inşaları hakkında rapor", Icaria editorial, 2015.

eğiliminde olduğunu söylemek için kullanabilir. Yarım yüzyıllık çatışmalara baktığımızda, 60'lı yıllarda iç savaşların %80'inin taraflardan birinin askeri zaferiyle sonuçlandığını görüyoruz. Son beş yıl içinde bu oranın yükselme eğilimleri göstermesine rağmen, 90'lı yıllarda bu oran %25'e kadar düşer ve 2000 ve 2014 yılları arasında yine düşüş yaşayarak %17,2'ye iner. Geniş bir perspektiften bakarsak yeni bir gerçeklik karşısında bulunduğumuzu onaylayabiliriz. Hala çatışmaların olduğu bir dünyada yaşıyoruz, fakat çatışmaların bundan otuz kırk yıl kadar öncesinden farklı özelliklere sahip, farklı kurallar mevcut ve müzakerenin önemi eskiye oranla daha fazla.

Bariş anlaşmalarının imzalanma periyotları					
1990-94	1995-1999	2000-2004	2005-2009	2010-2014	TOPLAM
9	6	6	15	8	44
Çatışmaların taraflardan birinin askeri zaferi aracılığıyla sonlandığı periyot					
4	1	-	2	4	11
Bariş anlaşmalarıyla sonlanan çatışmaların yüzdesi					
69,2	85,7	100	88,2	66,7	80

Kaynak: Bariş Kültürü Okulu Bariş Süreçleri Programı veri tabanı (Bu kitapta Ek I).

ECP çatışmalar programının veri tabanına göre, 2015 yılında 34 silahlı çatışma mevcuttu, silahlı çatışmadan anlamamız gereken "düzenli ya da düzensiz silahlı gruplar tarafından ve şiddetin düzenli ve organize biçimde kullanılarak gerçekleştirilen çatışmalardır: a) yılda en azından 100 ölüme neden olurlar ve/veya bölge üzerinde ağır zararlara neden olurlar (altyapının veya doğanın tahribatı) ve insanların güvenliğini tehdit ederler (örneğin yaralanan veya göç etmek zorunda alan insanlar, cinsel saldırılar, beslenme güvencesinin ortadan kaybolması, akli sağlığın zarar görmesi, sosyal dokunun zarar görmesi veya temel hizmetlerin aksaması); b) bölgenin kaynaklarını kontrol etmeyi; iktidardaki gücü zayıflatmayı ve iktidarı ele geçirmeyi hedef olarak alırlar ve bir Devletin politik, ekonomik, sosyal ve ideolojik sistemine yine aynı devletin iç veya uluslararası politikalarına muhalefet edip kendi kaderini tayin ve öz yönetim hakkı talep ederler ve bunları şiddetin bir sebebi olarak görürler. Bu tanımlamadan hareketle bu tür yapılanmalar Afrika kıtasındaki 12 silahlı çatışma içerisinde ve Asya'da 11 çatışma içerisinde gözlemlenmiştir.

Güncel olarak var olan silahlı çatışmaların ortalama devam süresi 15,8 yıldır, bu verinin güncel olarak artan ve yüzyıllar boyu süren şiddeti getiren İsrail-Filistin, Irak, Tayland (güney), Sudan (güney= veya Afganistan'daki silahlı çatışmalarla da ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Birçok çatışma durumunda devletle ilgili olmayan birçok silahlı aktörler bulunmaktadır ve yüksek seviyelerde topluluklar arası şiddet kaydedilmiştir, bununla birlikte incelenen bütün durumlarda Devlet anlaşmazlığın taraflarından birisi olmuştur. Bölgesel olarak, Kolombiya 50 yıldır süren çatışma geçmişiyle en uzun çatışma tarihine sahiptir. Onları Asyalılar (25,4 yıllık çatışma varlığı), Afrikalılar (10,4 yıl), Orta Doğulular (6 yıl) ve Avrupalılar (ortalama 2,7 yıl, Kürtleri de eklememiz durumunda 9,5 yıl) takip eder. Bu istatistik Asya'da yaşanan çatışmaların çözülmesinin çok zor olduğunu ve diğer bölgelerdeki çatışmalardan büyük farklılıklar gösterdiğini vurgulamaktadır.

2015 yılında var olan çatışmaların ortalama süresi, yıl olarak					
Afrika	Asya	Avrupa	Orta Doğu	Kolombiya	Küresel
10,4	25,4	9,5 (Türkiye sayılmaz ise 2,7)	6,0	50,0	15,8

Çatışmaların sebeplerine gelince, ECP verilerine göre çatışmaların %58,3'ünün sebebi öz yönetim ve kimlik sorunlarıdır. Bu tür çatışmalar özellikle Asya ve Avrupa'da çok sık görülmektedir. Diğer taraftan, temel uyumsuzlukların Hükümetlere ve politik, ekonomik, sosyal sistemlere veya bir Devletin ideolojisine bağlı olarak gerçekleştiği çok fazla vaka vardır (silahlı çatışmaların 2/3'ü). Bazı durumlarda çatışmanın temel sebebi Yönetimi ele geçirmenin amaçlanmasıdır. Bu son vakaların bazılarında, silahlı grupların iktidarı ele geçirmeye yetecek kadar askeri kapasitesi bulunmamaktadır fakat Hükümeti yıpratmak, aktivist kazanmak, taleplerini görünür kılmak veya sadece Hükümete muhalefet etmek için silahlı faaliyetlerine devam ederler. Diğer taraftan, isyancı silahlı grupların faaliyetinin sistemi hedeflediği (sadece Hükümete muhalefeti amaçlamayan) çeşitli vakalar da mevcuttur. Bahsedilen gruplar silahlı mücadelelerine altmışlı yıllarda başlamışlardır ve günümüzde dünyanın en eski örgütleridir. Sistem karşıtlığından kaynaklanan çatışmaların tipolojisi, taraflardan birinin İslami bir Devlet kurmayı hedeflediği veya en azından çeşitli kurumların ve devlet aygıtlarının İslami öze uygun nitelikler taşıması gerektiğini savunduğu (Cezayir, Afganistan, Irak, Mali, Nijerya, Pakistan, Rusya, Somali, Suriye ve Yemen) vakalarda görülebilmektedir.

Medyatik olma durumuna baktığında sadece bir kaç silahlı çatışma varmış gibi görülebilir: İsrail-Filistin (büyük sembolik bir yük) çatışması, başka bir ülkenin işgali nedeniyle gerçekleşen çatışmalar (Irak ve Afganistan gibi), her iki durum da tamamlanma aşamasında fakat Amerika'nın askeri birliklerini geriye çekmesi nedeniyle bir dinamik değişimi görülmekte ve Irak ve Suriye'de İslam devleti isimli örgütün varlığı belirginleşmektedir. Geriye kalan çatışmalardan sadece arada bir haber edinebiliyoruz, hatta Kongo Demokratik Cumhuriyeti gibi bazı durumlar dört milyon kişinin çatışmalardan kaynaklanan hastalıklar ve açlık nedeniyle dolaylı yoldan ölümüne sebep olmasına rağmen bu olaylar çok sık medyada yer bulmamaktadır. Başka durumlarda, örneğin Pakistan'ın durumunda, Taliban'la karıştırıldıkları için insansız hava uçakları tarafından vurulması olayları başlıca medyada yer bulmamaktadır. Kafkas savaşlarında, insan haklarına aşırı derecede aykırı olayları ve baskıları gizleyen uluslararası toplumun işbirlikçi sessizliğidir. Bu anlamda, insan haklarını en çok ihlal eden ülkelerin, açık savaş içerisinde olmaları da silahlı çatışmalar yaşayan ülkeler olmasını garipsememek lazım.

Vurgulanacağı üzere güncel silahlı çatışmaların neredeyse tamamı ülke içi çatışmalardır, yani bir ülkenin başka ülkeyle değil kendi içinde çatışmalar yaşaması şeklinde gerçekleşmektedir. Devletler arasındaki savaşlar artık pratik olarak yok olmaktadır ve Upsala Üniversitesine göre, 2014 yılında ülkeler arası çatışmaya sadece Keşmir için Hindistan ve Pakistan arasındaki çatışma örnek verilebilmektedir. ECP ise bu duruma İsrail ve Filistin arasındaki çatışmayı da eklemektedir. 21. yüzyılın çatışmaları büyük çoğunlukla iç çatışmalar bazen de iç savaşlardır bir ülkenin belirli sınırlarında sınırlanmıştır bu nedenle yani çatışmadan etkilenmemiş bölgelerin bulunması nedeniyle çatışmanın boyutunun kavranması da güçleşmektedir.

Eskiden savaşlarda karşı karşıya gelenler ülkelerin ordularıydı oysaki bugün yaşanan çatışmalarda silahlı kuvvetlerin, 21. yüzyılın yeni aktörleri olan çok farklı tarzlara sahip gerillalara veya milislere karşı savaşması gerekmektedir. Ordular arasındaki düzenli savaşların kaybolması aynı zamanda eski savaşlardaki davranış kodlarının kaybolması anlamına gelmektedir, tabii ki bu bahsedilen kodların herhangi bir savaştaki vahşetin boyutuyla ilgili kısmı asla ortadan kaybolmamıştır. Güncel çatışmalarda neredeyse hiç bir norm yoktur ve her şey mubah olarak görülür: sivillerin kafalarının kesilmesi veya farklı bir şekilde vücut bütünlüklerinin bozulması, kadınlara karşı toplu tecavüzler, esirlerin infaz edilmesi, kasabaların yağmalanması, mahallelerin toptan yıkılması, kültürel mirasların yok edilmesi, anti personel mayınların kullanılması ve insanların ayrımsız etkileniyor olması, totalde çatışmanın temel kurbanının sivil toplum olması ve toplumda terörün provoke edilmesi. Çatışmaların bu şekilde insansızlaştırılmasına ham madde ve stratejik madenler bakımından zengin bölgelerin doğal kaynaklarının yağmalanması da eklenmektedir, bu yağmalama silahlı grupların beslenmesinde kullanılır yani doğal kaynaklar silahlarla değiştirilir. Bu değişim sürecine uluslararası şirketler dahil olarak söz konusu bölgeler üzerindeki kontrolsüzlükten ve düzenli bir Devletin yokluğundan faydalanarak kar sağlar. Ne yazık ki, çatışmaların yaşandığı birçok ülke ham madde bakımından zengindir ve tam da bu nedenle çatışma içerisindedir, bu, tekrardan söylemem gerekirse, temel kurbanının sivil halk olduğu bir lanettir.

Son yıllarda yaşanmış silahlı çatışmalar			
2009 yılı Aralık ayı itibarıyla silahlı çatışmalar: Cezayir, Çad, Etiyopya (Ogaden), Nijerya (Nijer Deltası), R-Orta Afrika Cumhuriyeti, Kongo Demokratik Cumhuriyeti (doğu), Somali, Sudan (Güney) Sudan (Darfur), Uganda (kuzey), Kolombiya, Afganistan, Filipinler (NPA), Filipinler (MILF), Filipinler (Ebu Seyyaf), Hindistan (Assam), Hindistan (Cammu ve Keşmir), Hindistan (Manipur), Hindistan (CPI-M), Birmanya, Pakistan (Belucistan), Pakistan (kuzeybatı), Tayland (güney), Rusya (Çeçenistan), Rusya (İnguşetya), Türkiye (PKK), Irak, İsrail-Filistin ve Yemen.			Toplam çatışmalar (Aralık)
			29
Yıl	Yeni	Sonlanmış	
2010	Rusya (Dağıstan)		30
2011	Burundi Fildişi sahilleri Nijerya (Boko Haram) Sudan (Kordofan ve Mavi Nil) Rusya (Kabardey-Balkar) İran (Kuzeybatı) Yemen (AQPA) Libya Suriye Yemen	Çad Nijerya (Nijer Deltası) Fildişi sahilleri (askeri zafer)	37
2012	Mali	Filipinler (MILF) İran (Kuzeybatı) Yemen	35
2013	-	Burundi Rusya (Çeçenistan) Rusya (İnguşetya)	32
2014	Kongo Demokratik Cumhuriyeti (doğu-ADF) Çin (Doğu Türkistan) Ukrayna Mısır (Sina)	Hindistan (Manipur) Rusya (Kabardey Balkar)	34
2015	-	-	34

Kaynak: Escola de Cultura de Pau, "Informe Alerta 2011 - 2016.

2009 yılında zaten mevcut olan ve ilerleyen altı yıl boyunca yenileri eklenen çatışmalar arasında, bazıları kendi arasında bağlantılı olan, üçüncü taraf ülkelerin müdahalesiyle ve aşırı radikal Müslüman grupların varlığı nedeniyle tamamında bölgesel anlamda dengeler bozulmuş olan Afganistan, Pakistan, Irak (en eski üç çatışma) Libya ve Suriye'deki silahlı çatışmaların sosyal, dini, kültürel, insani, ekonomik ve politik boyutunu gözden kaçırmamak lazım. Araştırması çok zor bir patlayıcı kokteyl ve bazı durumlarda müzakerelerin imkansızlığı. Çatışmaların her birinin nedenini, aktörlerin derin kültürünü, var olan müttefikleri, hava saldırılarının "sıfır kayıp" sendromu nedeniyle sınırlanma oranını ve diğer faktörleri yorumlayabilmek dünyanın politik karar merkezleri, sivil savunma kuvvetleri ve askeri savunma kuvvetleri, akademik dünya için oldukça zorlu bir meydan okumadır. Bu meydan okumanın aşılmasıyla barış ve barış hareketleri, dayanışma hareketleri ve insan hakları ve insani yardım hareketlerin çatışmaları önleyici politikaların konulması daha kolay bir süreçte gelişecektir.

Ortak unsurlar içerecek olan ve geniş bir uluslararası katılım sağlanacak olan bir strateji aracılığıyla çatışma yaşanan ülkelerin bu neredeyse yatay aralığı için uygun yanıtlar bulmak da aynı zamanda barış sürecine başlamak için koşulların oluşturulmasına bir şekilde katkıda bulunan insanlar için bir meydan okumadır. Bu durum, tevazu ve orta ve uzun vadeli plan gerektirir, sadece kısa vadeli reaksiyonlar değil. Aynı zamanda bütün aktörleri "şeytani" gösterme basitliğini sınırlamak da işe yarayacaktır, söz konusu çatışmalarda hükümetlerin veya grupların aşırı zalim tavırlarına rağmen daha geniş bir bakış açısına sahip olmak neyin neden gerçekleştiğini anlamak için de gereklidir. Sadece bir hipotez olmakla birlikte en stratejik hedef, kapsayıcı müzakereler aracılığıyla bu çatışmalardan bazılarının şiddetini kontrol altına almak ve azaltmaktır, aynı zamanda İsrail Filistin çatışmasına bir son vermenin ya da onu sona erdirecek bir güzergaha sokmanın verebileceği potansiyel sembolik ve yenileyici faktör eklenmelidir. Bu noktada ABD'nin söyleyebileceği birçok şey var, aynı şekilde, Suriye'deki çatışmanın başlarında, göz doktoru olmasına rağmen kararlarının ölümcüllüğünü ve suç teşkil eden noktalarını görmeyen başkan Beshar Esad tarafından barbarlığın durdurulmasını sağlayamayan Rusya'nın Suriye'nin geleceği hakkında birçok şey söyleyebileceği gibi. Bu miyopluga bir de hatalı bir şekilde "uluslararası toplum" adı verdiğimiz şeyin eylemsizliğini ekleyelim, karşımıza tam olarak da bugün önümüzde duran sonuç çıkacaktır. Son olarak, güncel silahlı çatışmaların üçte ikisinin artık müzakere aşamasında olduğunu unutmayalım. Bu müzakerelerin barış anlaşmasıyla son bulması için desteklerimizi sunmalıyız. Bu olasılık şu anda bize çözülemez gibi gelen çatışmalara en iyi şekilde yoğunlaşmamız konusunda eninde sonunda bize yardım edecektir.

İşaret edilen çatışmalarla ilgili yaklaşımların başarısızlığa uğraması sayısız denemelerimiz sırasında bizi negatif olarak etkilememeli aksine şiddete son verecek olan anlaşmalara ulaşmak için geriye kalan silahlı çatışmalar üzerine kanalize etmelidir.

Silahlı çatışmaların yanı sıra, küresel çatışma ortamında gerginlik durumlarını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. ECP bu durumları şöyle tanımlamaktadır: "belirli hedeflerin takip edilmesinin veya çeşitli aktörler tarafından öne sürülen taleplerin karşılanmamasının bir sonucu olarak yüksek seviyelerde politik, sosyal veya askeri hareketlerin başladığı ve/veya bir silahlı çatışmada var olan yoğunluğa erişen şiddetin kullanıldığı, kavgaların, baskının, Devlet darbelerinin, bombalamaların veya başka saldırıların gerçekleştiği ve belirli koşulların oluşması durumunda silahlı çatışmaya dönüşecek bir seviyede devam eden durumla". ECP verilerine

göre, 2015 yılının aralık ayında dünya üzerinde 94 gerginlik senaryosu kaydedilmiştir, bunlar temel olarak Afrika (37) ve Asya'da (25) gerçekleşmiştir. Politik veya sosyal sektörlerin belirli devlet politikalarına muhalefetleri gerilimlerin temel sebebi olmuştur ve bazı durumlarda otoritelerin sert yanıtlar verdiği görülmüştür.

Çatışmaların neredeyse yarısı (güncel olarak silahlı bir şekilde devam edenler ve çözüm sürecinde olan ve an itibariyle silahların kullanılmadığı) genellikle belirli bir bölge içerisinde öz yönetim talepleri nedeniyle sürmektedir, bu talepler otonomi elde etmek veya tamamen bağımsızlık ilan etmek için gerçekleştirilebilir, hali hazırda Senegal, Sudan, Batı Sahara, Çin, Burma, Hindistan, Tayland, Türkiye Kürdistan'ı, Çeçenistan veya Kaşmirya ve daha farklı bazı ülkelerde bu durum gerçekleşmektedir. Bu bağlamda tartışma kimlikle ilgili talepleri tatmin edebilecek bir politik mimarinin nasıl inşa edileceği üzerinde yapılır. Bunlar çözülmesi zor çatışmalardır zira merkezi Devletler ve başka bölgesel milliyetçilik ifadelerini dışlayan milliyetçiliklerle karşı karşıya kalınmaktadır. Üstelik sınırların değişeceği veya devletlerin bölüneceğine dair genelleşmiş korku bu çatışmalarda müzakerelerin gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır.

2015 YILINDA SONLANDIRILACAK ÇATIŞMALAR VE BARIŞ SÜREÇLERİ			
Bariş anlaşmalarıyla son bulan çatışmalar ve süreçler		Sudan (Darfur) farklı düşünce SLM-MM, Mali (CMA-Platform), Güney Sudan	3
Devam eden silahlı çatışmalar	Konsolide barış sürecine sahip olan	Sudan (Darfur), RCA, Kolombiya (FARC), Burma	4
	Sürecin kesildiği ülkeler	Mali, Etiyopya (ONLF), Sudan (Kordofan-Mavi Nil), Libya, KDC (doğu), Afganistan, Filipinler (NDF), Hindistan (Assam), Pakistan (Belucistan), Tayland (güney), Türkiye (PKK), Ukrayna, İsrail-Filistin, Yemen (hutsiler).	14
	Formal müzakere yapılmayan	Cezayir (AQMI), Nijerya (Boko Haram), Somali (El-Şebab), Kolombiya (ELN), Filipinler (Ebu Seyyaf), Hindistan (Cammu ve Keşmir), Hindistan (CPI-M), Pakistan, Çin (Doğu Türkistan), Rusya (Dağıstan), Mısır (Sina), Irak, Suriye, Yemen (AQAP).	14
	Alt toplam		35
Çözülmemiş ve hala müzakereye ihtiyaç duyulan eski silahlı çatışmalar	Konsolide edilmiş sürece sahip olan	Senegal (MFDC), Sudan (Ulusal Diyalog), Hindistan (NSCN-IM), Hindistan-Pakistan, Filipinler (MILF), Kıbrıs, Kosova, Moldova (Transdniestria), Ermenistan-Azerbaycan, Gürcistan (Abhazya ve Güney Osetya)	11
	Sürecin kesildiği ülkeler	Mozambik, Sudan-Sudan del Sur, Etiyopya-Eritrea, Burundi, Sáhara Occidental, Filipinas (MNLF),	6
	Formal müzakere yapılmayan	Hindistan (Nagaland-NSCN-K), Çin (Tibet)	2
	Alt toplam		19
	Sonlanmış		3
	Konsolide edilmiş sürece sahip olan		15

TOPLAM	Sürecin kesildiği ülkeler	20
	Formal müzakere yapılmayan	16
	TOPLAM	54

Çatışma tipolojisinin diğer yarısında politik güç veya ülkenin demokratikleştirilmesi için yapısal değişiklikler üretmek için savaşlarla karşı karşıya kalıyoruz. Bazı gerilla grupları bu amaç için savaşır, fakat günümüzde birçok silahlı grup somut bir ve politik bir programa sahip değildir ve politik güç ve ekonomik çıkar için daha fazla hareket ederler, sıklıkla yasadışı faaliyetlerin baskı altına alınıp kontrol edilmesi yoluyla bu ekonomik çıkarları elde ederler (uyuşturucu ve stratejik ham maddelerin ticareti).

Dünyada var olan birçok barış sürecinin müzakereler sırasında tıkanıp bir gerçektir. Yıllar geçiyor ve çatışma herhangi bir diyalog mekanizması bulunmaksızın aynı karakteristiklere sahip olmaya devam ediyor. Bu tıkanma bir ateşkesin elde edildiği, kayda değer bir şiddetin yaşanmadığı çatışmalarda da daha sık ortaya çıkar, bu durumda akla medyatik olma durumunu ortadan kaldıran şiddet eksikliğinin mi buna sebep olduğu, tıkanmanın temel sebebi ya da sebeplerinden birinin bu mu olduğu sorusu gelebilir. Bu çatışmalardan ikisi (Doğu Sahra ve Kıbrıs) yetmişli yıllarda başladı ve yaklaşık 40 yıllık bir geçmişe sahip. Sahara'nın durumunda bu süre daha azdır, neredeyse her ülke kısa süre içerisinde bir ateşkes sağlasa da Sahra bunun için 16 yıl beklemiştir. Herkes, bir dış arabulucuya sahiptir, hali hazırda BM üç, AGİT, ABD, Rusya ve AB iki süreçte varlık göstermektedir. Dört bölgede (Batı Sahra, Transdinyester, Dağlık Karabağ ve Abhazya) yerinden edilen nüfusun geri dönebilmesi için bağımsızlık, birleşme veya otonomide somutlaşan bir özyönetim formülü üzerine tartışmaktadır. İncelenen beş bölgede ister güncel durumu yatıştırmak olsun ister belirlenecek politik mimari üzerine gelecek tercihlerin ilk adımı olsun, güven önemli bir göstergedir. Dört durumda (Kıbrıs hariç tamamı), Rusya aşağı yukarı karar verici bir rol oynamaktadır bu kararları Güvenlik Konseyinden doğrudan alabilir bu durum kalıcı çözümler bulunması konusunda Rusya'yı en yüksek sorumluluk pozisyonuna sokar. Birden fazla vakada sorgulanmış olan arabuluculuklar her zaman etkili değildir ve müzakere sürecinde tekrar eden krizlere neden olurlar. Beş çatışma içinden tamamen zıt sonuçlara sahip olan sadece ikisinin (Batı Sahra ve Kıbrıs) BM'nin ajandasında olduğunu belirtmek gereklidir. Son olarak, bazı bağlamlarda belirli sıklıklarla üretilen gerilimleri azaltmak için hayati öneme sahip olan bütün bu bahsedilen çatışmalar için güç kullanmama ve tamamen barışçıl metotlar kullanma konusundaki bağlılıktır.

21. yüzyılın ilk yarısında müzakere kültürü sağlam bir temel üzerine oturacaktır ve barış süreçleri çatışmaların başkahramanı olacaktır. Zira mevcut olan her üç silahlı çatışmanın ikisinde müzakereler mevcuttur, söz konusu çatışmalara son vermeyi sağlamak için barış süreçlerinin nasıl geliştirildiğini bilmek önemlidir. Bu kitabın temel amaçlarından biri budur.

Worldwatch Enstitüsü tarafından yayınlanan Dünyanın Durumu 2010 raporunun özetinde Grameen Bank'ın kurucusu Muhammad Yunus, tüketicilikten sürdürülebilir bir kültüre geçişi hayal edilebileceğinden daha büyük bir kültürel değişim olarak tanımlıyor. Club de Roma'nın etkili raporu olan "Büyümenin sınırları"nın yayınlanmasından neredeyse kırk yıl sonra artık kimse politikaların sürdürülebilirlik üzerine dayanmasının olası ve gerekli olduğundan şüphe duymuyor zira insan ırkının hayatta kalması için bir garanti olarak çevreye özen gösterilmesinin

ve önlemlerin alınmasının habercisi olmuştur. Bu paradigma değişimi kaos üreten ve zarar vermeye devam eden dinamiklerin arasında gerçekleşti. Fakat değişim, ısrar edilse bile, hiç kimsenin savunamayacağı şeyde yatar ve bu dinamiklerin artık geçmiş olduğu zamanlar da gelebilir bunun için gereken tek şey insanlığın türlerin savunması bilincine sahip olması gerekir. Bir tarafta milyarlarca insanın günde iki dolardan daha az bir parayla yaşaması gerekirken diğer taraftan vahşi kapitalizmin zenginleşmekte olduğu bir dünya çatışmaların ve düzensizliklerin dünyası olmaya mecburdur.

Fakat gelecek on yıllarda karşımıza çıkabilecek diğer kültür değişimleri silahlı çatışmalara son verebilir. İnsan tarafından kurulmuş bir sosyal kurum olarak savaş artık çatışmaların çözüm metodu olarak geçerliliğini yitirmiştir ve her seferinde kullanma tarihi dolmuş ve geçmişe ait bir enstrüman olarak algılanmaktadır. Bir çatışma sarmalının yıkıcı aşamaya girmesini engellemenin hala mümkün olduğu gerilim anlarında diplomasi silahlarını kullanmak için hiç bu kadar fazla ön bilgiye sahip olmamıştık. Yunus'un kelimelerini hatırlatmak ve Kant'ın düşüncesini ele almak gerekirse, arkadaşımız Kant'ın "kalıcı barış"ı garantileme metodu gibi kalıcı diyalogun hakim olduğu bir ortam oluşturarak savaştan kurtulmak bir kategorik zorunluluk önünde bulunuyoruz. Tanınmış filozofun bu çok fütürist eseri yazmasının üzerinden 220 yıl geçti fakat insanlığın, kalıcı ve evrensel bir barışı mümkün kılacak şekilde çatışmaların yönetilmesi ve dönüştürülmesi mekanizmalarını kullanması için sadece bir kaç on yıl gerekli olacaktır.

Bu yeni dünyaya geçişin gerçekleştiği bir dönemde olduğumuzdan kuşku duymuyoruz. Bu geçişin bir göstergesi son 35 yıl içerisinde sonlanan çatışmalar verisidir (61), bunlardan 47'si (%77) bir barış anlaşmasıyla sona ermiştir ve sadece 10'u (%16,4) askeri zaferle sonuçlanmıştır bu durum çatışmaların çözümü için en optimum seçeneğin müzakere olduğunu onaylamaktadır. Bu umut vaat edici verilerin verilmesiyle eş zamanlı olarak ağır şiddet durumları, politik ve insani krizlerin de karşısında durmalıyız. Bu kitapta son yıllarda meydana gelen çatışma vakalarını da analiz edeceğiz fakat bunu yapmamızın amacı söz konusu vakalara müdahale etme fırsatlarına atıfta bulunmaktır, mükemmel olmamakla birlikte bu fırsatların barış durumuna dönüşmesi olasıdır, yeni gerçekliklerin yenileyiciliği içerisinde ve çatışmalar dünyasına etkili olması gereken kültürel değişim içerisinde, kaçınılmaz olarak, insanoğlu yıkım tehdidinden kurtarılabilir.

II - Savaşçılar barışı ne zaman hayal eder

"Savaşlar bittikten sonra bütün katliamların hesabı sorulmalıdır.

Savaşın ardından artık dine sahip değilseniz tüm katliamı iyileşmek için organize edilmiş bir kefarete gerek yoktur, çünkü bu durumda yaşam için insani temeli yoktur olmayacaktır. "
Ernest Hemingway'in "Çanlar kimin için çalıyor" eserinde Amselmo'nun düşmanları seyrederken kurar bu cümleyi.

Silahlı çatışma analisti olan özellikle de barış görüşmeleriyle ilgili olan herhangi bir kişinin kaçınılmaz görevlerinden biri grubun oluşmasında etkili olan sebepleri ve silah kullanma tercihinin sebeplerini, yıllar içinde sürecin gelişimini, silahlı mücadeleyi haklı çıkarmak veya barış inşasının yeni bir safhasına geçmek için kullandıkları söylemleri bilmek görmektir. Çok uzun bir sebepler repartuarı vardır, genelde politik tiptedir fakat aynı zamanda ekonomik, etkin, dini ve hatta kültürel karaktere de sahiptir. Birçok durumda bu nedenlerin bir kaçını bir araya getirilmesi de mümkündür. Söz konusu grupların barış görüşmelerine başlanmasıyla bu sebeplerden hangisini tercih ettiği görülecektir.

Bir silahlı grup müzakere sürecine girmeyi teklif veya kabul ederse, karşı taraf (hükümet) ve arabulucu tarafından (eğer varsa) grubun gelecekte silah bırakma gibi çok zor bir adım atmaya hazır olduğundan emin olmalıdır, silah bırakmanın ardından gruplar barışçıl ve demokratik enstrümanlar kullanarak politikaya girmeye kadar verebilir. Aynı durum Hükümet için de geçerlidir, silahlı gruplarla bir müzakere sürecine girilmesi durumunda bazı konularda geri adım atılmalı ve barışın bedava olduğunu düşünen kişiler tarafından dışlanan bir terim olarak "politik bedel" ödemeye hazır olmalıdır. Barış bedava değildir.

Çok uzun yıllar önce, küçük kızım 14 yaşındayken bana bir resim hediye etti, üzerinde şu yazılıydı: "Silahsız savaş. Yazarlar ve şairler, savaşın!" Çok sonra bunu bir sokak grafitisinden kopyaladığını öğrendim ama bu önemli değil. Bana silahlara alışmış savaşçıların ideallerini tıpkı yazarlar ve şairler gibi başka yollardan savunmalarıyla ilgili bir meydan okumayı hatırlatması için o resmi bilgisayarımın sol tarafına astım. Bu bölümün başlığını da oradan alıyorum. Bir soru olarak sunuyorum: Savaşçılar barışı görselleştirebilir mi? Bunun için ne tür mantalite değişiklikleri gereklidir? Savaşçılar, Nelson Mandela'nın Nobel Barış ödülünü alırken söylediği cümleleri sahiplenebilir mi: "Burada savaştan ve barıştan, şiddetten ve şiddetsizlikten, ırkçılıktan ve insan onurundan, baskıdan ve ezilmeden, özgürlükten ve insan haklarından, yoksulluktan ve yoksun durumdaki insanların kurtarılmasından bahsediyoruz. *Burada, sosyal özü savaş, şiddet, ırkçılık, baskı, ezilme ve yoksulluk ve bütün bir toplumun yoksullaşması olan bir sosyal sisteme başkaldırmaya cesaret eden milyonlarca insanın temsilci olarak mı bulunuyoruz?*".

Barış süreçleri tarihinde, normalde kısa süren bir süreç içerisinde, ufuğa farklı gözlerle bakan, güneşin doğuşu ve batışına hayran olan ve sadece doğaya hayran olmanın ötesinde isterse askeri tanımlamayla bir düşman olsun, her bir bireyin arkasında insanlığı bazı örnek liderler

veya önemli silahlı grup komutanları bulunmaktadır. Normalde bu süreç, o ana kadar silahların, bazı durumlarda bir kaç on yıl boyunca devam eden, kullanımıyla ne edildiğini sorgulayan bir gelecek görüşüyle iç içe ilerler. Samimi bir yanıt vermek için, kendi tarafından veya karşı taraftan ölümcül kayıpları, toplulukların altyapıdan yoksun bırakılmasını, kitlesel göçleri ve yapıcı değil de yıkıcı olan benzer durumlar hakkında sayısal veriler sunulmalıdır. Korku, nefret ve ret üreten araçların kullanımı üzerinde gancici bir sorgulama yapılmalıdır ve silahlı grubun ayaklanma halindeki halkın bir ifadesi mi yoksa halk hareketinin canlı temsilcisi mi olduğu sorgulanmalıdır. Silahlı gruplar içinde, bu anlamda uzun zaman sürebilen kendi kendini kandırma durumu kolaylıkla yaşanabilir, bu süreçte sosyal hareketlere ve halk hareketlerine çocuk işi gibi yaklaşabilirler. Bu yanlış inanıştan kurtulmak kolay değildir fakat müzakereler başladığında, belirli bir sosyal desteğe sahip olsalar bile silahlı grupların kendilerinin aktif dengeleri koymasına olmazsa olmaz bir şarttır.

Bütün bu düşüncelerimi dillendiriyorum zira birçok vakada, bir barış müzakeresi başlatmak için koşulların mevcut olup olmadığını görmeyi amaçlayan inceleme hareketleri ilgili tarafların bazılarının veya tamamının gerçekte bu süreci istemedikleri ve bu ileri adımı atmaya hala hazır olmadıklarını belirtmektedir. Bir reddetme genellikle zaman kazanmak için bir bahanedir, bu zamanı askeri olarak kendilerini güçlendirmek, askeri kapasitedeki bir hasarı veya kaybı gizlemek ve karşı tarafın yüzüne asla açıkça söylenmeyecek başka birçok amaç için kullanırlar. Her iki tarafı birden ateşe atan bu sadakatsiz stratejinin maskesini düşürmek ilk andan itibaren hayati önem taşımaktadır. Ve tarafların ilk açıklamalarından doğru ve yanlışları görmek gereklidir, kullanılan dile bağlı olarak bu o kadar da kolay değildir zira bu dil jenerik, soyut ve içeriği boş kelimeler kullanarak aldatmak için oluşturulmuştur. Diğer bir deyişle: bir barış taahhüdü bulunmamaktadır, bunun yerine müzakere başlatma teklifinin manipülasyonu yoluyla bir savaş stratejisi ve taktiği uygulanmaktadır.

Şiddeti ve silahlı çatışmayı meşrulaştıran söylemden fiziksel şiddeti veya savaşı politik çıkarlar elde etmenin bir aracı olarak tanımlayan söyleme geçiş zaman gerektirir. Farklı güncel durumlardan iki örnek vereceğim. Birincisi Bask bağımsızlıkçı solu (abertzale) ve diğeri Kolombiyalı gerilla örgütü FARC. Birinci durumda, Batasuna örgütlenmesi ETA'nın politik kolu olmaktan çıkarak, tamamen değilse de, şiddet kullanımını açıkça eleştiren ve politik amaçlarını gerçekleştirmek için şiddet içermeyen bir stratejiyi benimseyen bir örgütlenmeye dönüştü. Bu değişim, birçok İspanyol politik sektörü tarafından çok iyi anlaşılmadı, bu anlaşılmanın elde edilmesi için on yıldan fazla zaman gerekti. Bu süreci çok yakından izleme ve tarafların bazılarını tanıma ve röportajlar veya basın açıklamaları aracılığıyla gerçekleştirdikleri yazılı olarak okuduğum veya canlı olarak dinlediğim konuşmaları analiz etme şansına sahip oldum. ETA, bunun tersine, yönelimini çok az veya en azından ikna edici olmayacak tarzda değiştirdi bu politik ifadesini, Batasuna'yı (almak zorunda kaldığı farklı isimlerle) geliştirmek veya korunmak demektir. Bu nedenle sosyal desteğini tamamen kaybeden ve çok etkili polis baskısından dolayı zorluklar yaşayan ETA silahlı mücadeleyi bırakmak zorunda kaldı. Fiziksel şiddeti terk etmenin bir adı ve soyadı vardır, bu isim ve soy isimlerden bazıları hapis cezasına çarptırılmıştır ki bu dünyanın herhangi bir yerinde akıl almaz bir durumdur, şiddet dolu yılların neden olduğu acılar karşısında tavrını değiştiren ve barış sürecine liderlik yapan insanlara değer verilmelidir³.

³ Fisas, Vicenç, *Zamanı geldi mi?* Bask Ülkesi için barış teklifleri, Icaria editorial, Barcelona, 2010, 95 p.

Diğer bir örnek Kolombiya'da FARC örneğidir. 1999 yılında Hükümetle müzakere içerisindeydi, 2002 yılına kadar etkileyici bir askeri ve bölgesel hakimiyet gücü sergiliyordu. Akla uygun anlaşmalara erişmeye izin vermeyecek olan yanlış bir metodolojinin de kullanılmasıyla birlikte, barış müzakereleri artık bir tiyatroya, herkesin gücünü gösterdiği bir sahneye dönüşmüştü. Birçok Kolombiyalının ve olay için oluşturulan sahne nedeniyle doğrudan etkilenmiş politik tarafların da düşündüğü üzere FARC ve o zamanki Kolombiya hükümetinin çatışmaları durdurmak, yapısal reformları gerçekleştirmek ve gerillayı silahsızlaştırmak için gerekli olan gerçek bir barış iradesine sahip değildi. Müzakereler süresince çift taraflı ateşkes ilan edilmedi ve FARC askeri operasyon tiyatrosunda hakimiyet sağladı. Bir felaket.

Bununla birlikte 2012 yılında, çeşitli askeri yenilgilerin ve Sekreterliğin çeşitli yetişkin üyesinin hayatını kaybetmesinin ardından müzakereler yeniden başladı. Bu defa müzakereler Küba'da, tamamen değişmiş, daha gerçekçi, askeri zaferi asla kazanamayacağını bilincinde (Hükümet de asla kazanamaz), halk desteği azalmış, demokratik yollarla seçilen solcu hükümetlerin iktidarda olduğu Latin Amerika'nın bir ülkesinde silahlı savaşım yürüttüğünün farkında olan bir FARC'la yeniden başlatıldı. Kolombiyalı gerillaların silahlı savaşı tamamen garip ve çağ dışı bir görünme bürünüyordu. Fakat vakanın en ilginç yönü FARC'ın üst düzey yöneticilerinden bazılarının 2000 ve 2012 yılları arasında yavaş yavaş bu durumun farkına varmasıydı. Bahsedilen tarihler arasında bu yöneticilerin bütün açıklamalarını gününü gününe takip etme fırsatına da sahip oldum. FARC'ın en üst düzey komutanı olan Alfonso Cano 2011 yılında o anda silahsız olduğu için tamamen gereksiz bir şekilde öldürüldü. Cano bu vizyona sahipti ve artık örgütünü yeni bir rotaya çekmeyi düşünüyordu. Bu düşüncesi, resmi görüşmelerin bir yıl sonra Havana'da kendisinin yokluğunda başlatılmasıyla somutluk kazanmış oldu. "Barış süreçleri yıllığı" 2010, 2011 y 2012⁴ sayılarında FARC'ın bu yıllarda yayınladığı bütün basın açıklamalarını ve 2009 ila 2011 yılları arasındaki bütün faaliyetleri içermektedir. Bu belgeler, çift taraflı ateşkes bulunmamasından dolayı çatışmalar hala devam etse de, örgütün yeni politik yöneliminin ilerleyişini tam bir netlikle gözlemlenebilir kılar nitelikteydi. 2009 yılı mayıs ayında, daha sonra FARC'ın en üst düzey sorumluluğunu üstlenecek olan "Timchenko" örgütün müzakere edilerek elde edilecek siyasi bir çözüme hazır olduğunu ve çözümün askeri çatışma yoluyla elde edilemeyeceğinden emin olduğunu belirtti. 2010 yılının Haziran ayında Alfonso Cano çatışmaya politik bir çıkış ve diyalog vurgusu nedeniyle meşhur bir video kaydetti. ELN gerillası da özellikle 2011 yılından beri savaşın eleştirisini yapmaktadır ve çok barış eğitiminde çok bilindik bir terminoloji kullanmaya başladı, bu durum aynı anda silahlı savaşıma devam etmesi nedeniyle fark edilebilir bir çelişki haline geldi. Fakat önemli olan sadece bir tarafın ya da diğerinin çelişkilerini sergilemek değil, sonunda barışa dönüşecek bir söylem geliştirmeye başlanıp başlanmadığının gözlemlenmesidir ve çelişkilere girmeden ve Kolombiya'da çok trajik sonuçlar üreten "bütün mücadele formlarını kombine etmek" gibi eski ve lanetli bir prensibi haklı çıkarmaktan vazgeçerek ilerlemektir.

Aynı ülkeden devam edelim fakat daha uzak dönemlere gidelim, bir röportajı sırasında kendini "bir barış peygamberi" olarak tanımlayan M-19 gerillalarının yöneticisi Jaime Bateman Cayon'un davranışını hatırlayalım. 1980 yılı Nisan ayında, gazeteci German Castra Caycedo tarafından düzenlediği bir röportaj için çeşitli politikacıları, akademisyenleri, edebiyatçıları ve askerleri Panama'da toplanıp ülke sorunlarını ve savaşı durdurma yönlerini tartışmaya davet

⁴ Fisas, Vicenç, 2010, 2011 y 2012 yılları Barış Süreçleri Yıllıkları, Icaria editorial, Barcelona.

etti. Merkezi noktalar olarak Sıkıyönetimin ve Güvenlik Statüsünün kaldırılmasını sundu; bu koşullar– diye belirtiyordu– yasal aktiviteye geçmek için hazırlanmış olmalıdır.⁵ Ne yazık ki hükümet teklifi geri çevirdi. Bateman'ın ölümünün ardından yönetime geçen gerillalar (Ivan Ospina, Alvaro Fayad, Carlos Pizarro) politik müzakere ve barış görüşmeleri bayrağını yükseltmeye devam ettiler. Carlos Pizarro 1990 yılının Mart ayında barış anlaşmasını imzalayan kişi oldu. Öncesinde, Pizarro "rehber" ve barışı şekillendirici kapasiteye sahip olmuştu ve politika yapmak için silahların bırakılması gerektiğine iknayı. M-19'un son süreci, 1992 yılında silahları bırakan El Salvador'lu gerillaların barış sürecini yüksek oranda etkiledi.

Silahlı şiddetin bulunmadığı bir sahnenin inşası için uygun anın geldiğini düşünen bu netliğe zit bir örnek vermek ve hatta dünyanın çeşitli ülkelerindeki yapısal şiddetin doğurduğu diğer şiddet türleri ve ölümlerle de karşı koymak için isimlendirmemeyi tercih ettiğim bir Asyalı gerilla hareketinden bahsedeceğim, bu hareket on yıllar boyunca somut bir sonuç alamadan çeşitli hükümetlerle müzakerelerde bulunmuştur. On yıl kadar sonra müzakerecileriyle konuşma fırsatına sahip oldum ve bu süreç boyunca silahlı mücadeleyi savunma söylemlerinde en küçük bir değişikliğin bulunmadığını fark ettim. O halde neden müzakereler için tekrar tekrar denemelerde bulunulsun ki? Grubun lideri yazdığı bir kitapta herhangi bir kuşkuya yer bırakmaksızın bu sorunun yanıtını ortaya koyacaktı "müzakere bizim savaş stratejimizin bir yönünü oluşturur". Başarısız olan son müzakere açma denemenin ardından bahsedilen yöneticiye gayet nazik bir dille fakat açık konuşarak belki de fazlasıyla açık konuşarak aşağıdaki soruyu sorduğum bir mektup yazdım: *"Son 20 veya 30 yıldır dünyadaki bütün barış müzakerelerinin nasıl işlevsel hale geldiği konusunda yaptığım gözlemlerden edindiğim deneyimle sadece başlangıçtan itibaren çatışan tarafların çatışmayı bir anlaşmayla noktalamak için net bir istek ve derin bir kararlılık gösterdiği, süreç boyunca esnekliklerin bulunduğu ve diğer taraftan her iki tarafın da silahlı çatışmaya geri dönüşü bir seçenek olarak kabul etmediği barış müzakerelerinin olumlu sonuçlandığını öğrendim Görüşmelerde, politik sosyal ve ekonomik değişimlerin başarılabilceği tamamlayıcı iki yol olan veya olması gereken insan haklarına saygı duyulması ve politikaya katılım sonucuna her iki tarafında eriştiği tarihsel bir an vardır. Bu anda silahların kullanımı değişimin bir enstrümanı olarak anlamını kaybeder... Dünyada var olan silahlı grupların çoğunluğunun yaptığı gibi siz de silahlı mücadeleden politik mücadeleye geçme anının geldiğine dair bir kararlılığa sahip misiniz?"*

Başlangıçtan beri tahmin ettiğim üzere mektuba yanıt alamadım, bu durum, o anın geldiğine ve silahlı mücadeleyle geçen onlarca yıllık bir süreden sonra değişimin enstrümanının politika olmasına dair açık bir şekilde ifade edilen bir karara erişilmediği şüphemi onayladı. Bu noktayı netleştirmek bir müzakere sürecini başlatmanın anlamlı olup olmaması bakımından önemlidir. Silahlı grupların davranışları hakkında çok fazla konuştum, söylediklerimin tamamı, müzakerelerin gerçekleşmesi için hükümetler tarafından da kabul edilmelidir. Hükümetler müzakerelere hazır olduklarında gereğinden fazla ön koşul koymamalıdır ve tartışma ajandasındaki konuların ve müzakerelerin bir anlaşmayla sonuçlanması bu şekilde mümkündür.

Buraya kadar söylenen her şey silahlı grupların bir ajanda ve belirli bir ideolojiyle devletlerin ise demokratik bir şekilde sürece dahil olması gerekmektedir. Güncel vakaların yarısından fazlasında ve son dönemlerde müzakere masasına oturanların bu gereklilikleri yerine

⁵ Villamizar, Darío, *Jaime Bateman. Bir devrimcinin biyografisi*, Taller de Edición Rocca, Bogotá, 2015.

getirmediğini de belirtmem gerekiyor. Ne yazık ki, sadece ekonomik, askeri veya politik ganimetin bir tarafı olmaya veya bir bölgenin doğal kaynaklarını kontrol altına almaya çalışan sayısız silahlı grup mevcuttur. Bu vakalarda, ideolojinin ne bir işlevi ne de övgüye değer insani temelleri vardır. Tamamen bir güce sahip olma savaşıdır. Bu nedenle birçok "barış görüşmesi" aslında barış görüşmesi sayılamaz zira demokrasinin gelmesi, insanlara büyük özgürlükler sunulması veya refahın iyileştirilmesi ve silahların susmasından beklenecek diğer herhangi bir şeyi hedeflemezler. Üstelik bazen durum daha da kötüye gider ve ülkenin veya ülkenin bir bölümünün sahibi olmak için iç çatışmalar başlar. Açık sözlü olmak gerekirse bir "barış anlaşması"na atılan imza her zaman barış getirmez, barış, diğer getirilerinin yanında sosyal adaletle, iyi yönetimle, insan haklarına saygıyla ve halkın temel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilişkili bir konsepttir.

İki ya da üç sayfalık "barış anlaşmaları" (sic) vardır, bu anlaşmalarda taraflar birbirlerinin günahlarını affederler ve gücü bölüşürler. Başka bir şey yok. Bu anlaşmalardan bazılarını gözden geçirerek "içeriği olmayan anlaşmalar" ve gerçekten değişiklik yapmayı hedefleyen anlaşmalar arasındaki farkı gözlemlemenizi tavsiye ederim⁶. Kuşkusuz, bu sonuncular daha fazla zaman gerektirirler ve bazen sosyal katılıma ihtiyaç duyarlar ve hakim sınıflar tarafından ciddi dirençle karşılaşırlar. Birinci tip anlaşmalarda, kişisel değişim kapasitesine sahip "rehberler" ya da vizyon sahibi savaşçılar veya cesur politikacılara gereklilik yoktur sadece hırs ve güç isteği vardır. Bu gruplarla yapılacak müzakereler sadece bir paylaşım görüşmesidir. Biz, toplumun değişmesi ve faydası için gerekli koşulları oluşturma kapasitesine sahip olan ikinci tür müzakereler üzerinde yoğunlaşacağız. Bir metodolojiye ihtiyaç duyacağımız, geçmiş deneyimlerimizi hesaba katacağımız ve barış anlaşmasını elde etmek için hayal gücümüzü çalıştıracığımız alan burasıdır.

⁶ Peace Accords MATRIX, <https://peaceaccords.nd.edu/>,
United Nations Peacemaker, <http://peacemaker.un.org/>

III. Barış süreçlerinin tasarımı ve mimarisi: krizlerden öğrenilen dersler

Barış süreçlerinde tanımlar ve düzenlemeler

Bir **müzakere**, iki veya daha fazla muhalif tarafın (ülkeler ya da bir ülke içindeki dahili aktörler) taleplerine tatmin edici bir çözüm bulmak üzere uzlaşılan bir çerçeve içinde farklılıklarını tartışmaya karar verdikleri süreç olarak anlaşılır. Bu müzakere, doğrudan olabildiği gibi üçüncü taraflarca da sağlanabilir. Resmi müzakereler genellikle, gelecek müzakerenin çerçevesinin (biçimi, yeri, koşulları, teminatları vb.) belirlendiği bir ön ya da **keşif** evresine sahiptir. Bir **barış süreci**, konu gündemi (müzakerenin amacını oluşturan önemli konuların listesi), izlenecek prosedürler, zaman çizelgesi ve kolaylaştırma tanımlandıktan sonra bir müzakerenin uygulaması olarak anlaşılmaktadır. Bu nedenle müzakere, bir barış sürecindeki aşamalardan yalnızca biridir. Ayrıca nadiren de olsa, **herhangi bir "müzakere yapısı" olmadan gerçekleşen müzakereler**, diğer bir deyişle, bir çatışmaya tek bir yöntem ya da diyalog bile olmadan birçok farklı yönden ya da aktör aracılığıyla ve yaklaşık bir zaman çerçevesi içinde yaklaşıldığı zamanlar da vardır. Örneğin 2014 ve 2015'te, özellikle Şubat 2015b'de Ukrayna'daki çatışma, Almanya ve Fransa tarafından bu şekilde ele alınmıştır.

Bir **"ateşkes"**, belirli bir süre boyunca savaşı ya da silah kullanımını durdurmak üzere alınan askeri karar olarak anlaşılırken **"düşmanlıkların sona ermesi"**, bir ateşkese ek olarak sivilleri kaçırmamak, taciz etmemek, tehdit etmemek vb. gibi taahhütlerde bulunmayı içerir.

Nihai hedeflere ve müzakerenin farklı aşamalarında izlenen dinamiğe bağlı olarak çoğu **barış süreci**, aşağıdaki beş **kategoriden ya da modelden** birine yerleştirilebilmekle birlikte, birden fazlasını bir araya getiren bazı süreç örnekleri de mevcuttur:

- a) Sadece terhis ve reentegrasyon;
- b) Siyasi, askeri ya da ekonomik iktidar paylaşımı;
- c) Mübadele (demokrasi için barış, bölgeler için barış, geri çekilme için barış, hakların tanınması için barış vb.);
- d) Güven artırıcı önlemler;
- e) Özerklik ya da "aracı siyasi yapı" biçimleri.

Model genelde, bulunulan talep çeşitlerine ve aktörlerin baskı uygulama ya da bu taleplerde bulunma kapasitesine bağlı olmakla birlikte (askeri, siyasi veya toplumsal simetri), aktörlerin refakati ve kolaylaştırması, tükenmişliği, aldıkları destek ve liderlerin hastalıkları, hayalleri ya da tarihi durgunluklarla ilgili diğer daha az mantıklı faktörlerin de etkisi vardır. Nadiren de olsa kimi zamanlar ve özellikle de süreç uzun süreliyse, belirtilen kategorilerden biriyle başlayıp (örneğin "a") taleplerin artarak sürecin daha karmaşık bir başka kategoriye dönüştüğü durumlar da söz konusudur. Ayrıca bütün süreçlerin ya da bunların keşif, diyalog ve müzakere evrelerinin gerçek bir dürüstlikle yürütülmediğini de unutmamak gerekir; çünkü bunlar

genellikle devam eden bir savaş stratejisinin zaman kazanmayı, uluslararası bir boyut elde etmeyi ve mücadelelerinin daha fazla duyulmasını, yeniden silahlanmayı ya da diğer nedenleri amaçlayan bir parçasını oluşturur.

Son olarak genellikle bir "barış süreci" dediğimiz şeyin, gerçekte "**şiddete ve silahlı mücadeleye son verme süreci**"nden başka bir şey olmadığına dikkat edilmelidir. Bir ateşkesin imzalanması ve bunu takiben bir barış anlaşmasının imzalanması, "savaş sonrası iyileşme" ya da "**silahlı çatışma sonrası**" olarak bilinen bir aşamayla bağlantılı, her zaman zor olan ancak başarılı olursa, şiddetin (yapısal ve kültürel) giderilmesini ve insanların gerçekten "elde edilmiş bir barış"tan bahsetmesini sağlayacak kararların alınacağı ve politikaların uygulanacağı gerçek bir "barış süreci"nin başlangıcından fazlası değildir.

Bir barış sürecinin kapsamlı aşamaları

Bütün barış süreçleri, bunları başlatmak ve gerçekleştirmelerini sağlamak için çoğu örnekte olduğu gibi harcanmak zorunda kalınan uzun yıllardan görülebileceği gibi çok fazla zaman gerektirir. Genelde ve çok az istisna ile bunlar, zamanın büyük bölümünün müzakerelere adandığı oldukça iyi bilinen bir aşama örüntüsünü izler. Ayrıca **ön müzakere ya da keşif** olarak da bilinen ve katılan kişilerin ("keşif yapanlar") tarafların kanaatini, yani bir şeyden vazgeçmek zorunda kalacakları bir müzakere sürecini başlatmayı gerçekten isteyip istemediklerini ölçtüğü başlangıçtaki bir keşif evresi ile başlar. Bu, belirleyici bir andır; çünkü müzakereler kimi zaman, bir tarafın, hükümetin ya da silahlı grubun gerçek bir kanaati olmadan gerçekleşebilir. Böyle bir durum söz konusuysa, müzakereler başarısız olmaya mahkumdur. Gelecekteki müzakerecilerin eksiksiz ve mutlak güvenliğinin düşünülmesi de yine keşif evresinde söz konusudur; çünkü temsilcilerin öldürüldüğü veya saldırıya uğradığı vakalar gerçekleşmiştir ve hiç kimse, güvenliğiyle ilgili tam ve açıkça tanımlanmış bir teminat olmadan bir diyalog kurmaya teşebbüs etmeyecektir. Ayrıca, bu aşamada verilen taahhütlerin yerine getirilmesiyle ilgili, izlenecek zaman çizelgesi ve yöntemlerde anlaşmayı, bir **ön gündem ya da başlangıç gündemi** belirlemeyi ve temel uzlaşmazlığın ve uyuşmazlıkların etrafında toplandığı çatışma hususlarını (meta çatışma) açıklamayı içerecek şekilde bazı teminatlar aranmalıdır. Kısacası bu aşamada, süreçle ilgili güven oluşturmaya çalışılır, üçüncü tarafların üstleneceği rolde uzlaşılır, planların uygulanması reddedilir (ki bu, müzakerecinin temelidir) ve tarafların muhaliflerini tanıması ve onlara müzakere için gerekli meşruluğun verilmesiyle sonuçlanır. Keşif çalışması tamamlandıktan sonra, "üzerinde uzlaşılması gereken anlaşma"ya varılır ve süreç artık, "bunun nasıl yapılacağı"na geçebilir. Bütün bu adımların toplamı, süreci başarılı şekilde sonuçlandırmak için yapılması gerekenlere dair, kimi zaman bir "**yol haritası**" ya da başlangıç çerçevesi olarak bilinen şeyi oluşturur. Yol haritası, sürece rehberlik sağlayan, genellikle atılacak adımları belirten bir şemayı da içeren bir çalışma taslağıdır.

Resmi müzakereler başladıktan sonra tarafların, müzakerecilerin yasal olduğundan, yani gerçekten karar verme kapasitesine sahip, ana oyuncularını temsil eden kişiler olduklarından emin olması gerekir. Müzakere masasında küçük oyunculara yer yoktur ve bu nedenle her zaman, diğer tarafın konuşmak istemeyebileceği ancak çatışmanın çözümünde kilit konumundaki aktörlere söz hakkı veren kapsayıcı bir yaklaşımdan başlamak gereklidir. Bunlar gerçek muhalifleriniz olmadığı sürece dostluk yanlısı, daha uyumlu aktörleri masaya davet etmenin bir anlamı olmadığı açıktır. Müzakerecinin ana amacı, muhalif tarafların, kaybedenlerin

ve kazananların olduğu sıfır toplamlı yaklaşımları bırakarak "**kazan-kazan**" senaryosu olarak bilinen, karşılıklı çıkar elde etme amacıyla oturup konuşmalarıdır.

Müzakereler tatmin edici bir ilerleme gösteriyorsa, o zaman **önemli gündem maddeleri** tartışılabilir (prosedür konusunda önceden uzlaşmış olacaktır). Güven oluşturulacağı için, (yalnızca kısmen de olsa) uzlaşmayı ve bunların ilgili protokollerinin daha kolay gerçekleştirilerek **nihai bir anlaşmaya** varılmasını sağlayacak kişisel ilişkiler de ortaya çıkabilir. Bu, nasıl ve kim tarafından uygulanacağını belirleyecektir. Bu da bizi son olarak, **uygulama anlaşmalarına**, nihai aşamalarda ortaya çıkabilen olası anlaşmazlıkları çözmeye yönelik yollar ve doğrulama yöntemlerine götürür.

Olağan ilerleme planına, ilk olarak doğrudan veya dolaylı, resmi veya gayri resmi temaslarla başlanır. Biraz daha fazla içeriğe sahip keşif adımları, ister resmi ister gayri resmi olsun, az çok resmi bir "diyalog"un başlamasına ya da doğrudan "resmi müzakere"ye yol açabilir. "Diyalog" ve "müzakere" arasındaki fark çok belirsizdir ve bu süreçler bazen aynı olabilir. Taraflardan birinin sürece yapmak istediği vurguya bağlıdır; birinin "muhalifi" ile bir "müzakere"nin başlatıldığı gerçeğinin kamuya açıklanması her zaman, tarafların tartışması gereken siyasi bir bedele mal olur.

Gayri resmi dolaylı **temas**

Resmi dolaylı **temas**

Gayri resmi doğrudan **temas**

Resmi doğrudan **temas**

Gayri resmi **keşifler**

Resmi **keşifler**

Gayri resmi **diyalog**

Resmi **diyalog**

Resmi **müzakereler** (Resmi süreç)

Müzakereler için gerekli süre

Bir barış sürecinin başlangıcında en çok tartışılan ve müzakereler bir kere başladıktan sonra bir kriz nedeni olabilecek meselelerden biri, müzakereler için en uygun süredir. Hükümetler genellikle, görev süreleri içinde tamamlanabilecek hızlı müzakereler elde etmek konusunda şartlar öne sürer ya da bu yönde bir tutum takınırlar. Ancak tamamlanmış 13 müzakerenin karşılaştırmalı bir incelemesi, bazı durumlarda çok sayıda döngü veya teşebbüsün gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, **hızlı bir uzlaşmaya varmanın her zaman mümkün olmadığını** ve 4 (Nepal) ila 21 yıllık (Kuzey İrlanda) sürelerin daha olağan olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda klasik bir tartışma, Kolombiya ile FARC arasındaki durumdur; burada devlet başkanı

başlangıçta müzakerelerin bir yıl içinde tamamlanması gerektiğini söylemiş, ancak bu açıklama, en az üç yıllık bir sürenin daha sağgörü olduğu durumun gerçekliği düşünüldüğünde birçok defa değiştirilmek zorunda kalmıştır.

	Müzakere süresi	Yıl	Aracılık	Ana neden
El Salvador	1984-1994	10	BM	Ülkenin demokratikleşmesi
Guatemala	1985-1996	11	BM	Ülkenin demokratikleşmesi
Kuzey İrlanda	1987-2008	21	-	Özerklik
Angola	1988-2002	14	Portekiz, Rusya, ABD.	Siyasi iktidar paylaşımı
Güney Afrika	1989-1994	5	-	Ülkenin demokratikleşmesi
Liberya	1990-2003	13	ECOWAS	Siyasi iktidar paylaşımı
Tacikistan	1992-1997	5	BM	Siyasi iktidar paylaşımı
Sierra Leone	1994-2002	8	BM	Siyasi iktidar paylaşımı
Güney Sudan	1998-2005	7	IGAD	Özerklik
Burundi	1998-2008	10	Tanzanya Güney Afrika	Siyasi iktidar paylaşımı
Endonezya (Açe)	2000-2005	5	HDC Finlandiya	Özerklik
Nepal	2002-2006	4	-	Ülkenin demokratikleşmesi
Filipinler (MIKC)	2001-2014	13	Malezya	Özerklik

Kaynak: Fisas, Vicenç, Barış Süreçleri Yıllığı, Barış Kültürü Okulu, 2015

Bir müzakerenin toplam süresi genellikle iki faktöre bağlıdır: birincisi, **bir uzlaşmaya varmak için gerekli döngü** sayısına (birinci döngünün sonunda bir uzlaşmaya varılmadığı ve ardından derin bir krizin ortaya çıkmasıyla süreci yeniden başlamak zorladığı takdirde birden fazla döngü gerekir - muhtemelen uzun bir sürenin sonunda ve hatta muhtemelen yeni bir yöntem ve yeni refakatçilerle birlikte); ve ikincisi, belirli bir döngüdeki **konuşma turlarının hızına ve sıklığına**.⁷ Aylık sıklık (Küba'da FARC durumunda ya da bir noktada, Sudan ile daha sonra Güney

⁷ Bir "döngü", düzenli olarak gerçekleşen bir dizi toplantı ya da "tur"dur. Müzakereler bozulduğu zaman, yine birçok toplantı veya turdan oluşacak yeni bir döngüye başlamadan önce bir süre geçmesi gerekir (muhtemelen birkaç yıl). Örneğin 2005 ve 2007 arasında Kolombiya Ulusal Kurtuluş Ordusu, Küba'daki Kolombiya hükümeti ile 8 toplantı veya "tur"dans oluşan bir toplantı "döngüsü" gerçekleştirmiştir. Her "tur", 2, 3 veya 15 gün sürmüştür. 2007'de müzakereler ve dolayısıyla da döngü bozulmuş ve başarılı olursa, henüz bilinmeyen bir sayıda "tur" ile yeni bir "döngü"nin başlamasını sağlayacak diğer keşif konuşmaları, 2013 yılına kadar başlamamıştır.

Sudan olacak şey arasındaki müzakerelerde olduğu gibi); örneğin 11 aylık (bu kadar ağırdan alan bir hızda sürekli başarısız olmaya mahkum Filipin NDF gibi uç bir vakada olduğu gibi), 6 aylık (Senegal-MFDC) ya da 3,7 aylık (Batı Sahra için son döngüdeki ortalama) gibi bir sıklıktan her zaman daha iyi sonuçlar verecektir. Bu durum, aşağıdaki tablodan da görülebilir. Ancak, gündemin karmaşıklığının ve diğer koşulların (daha sonra ele alacağız) bazı müzakereler neredeyse 100 tur gerektirirken (Nagaland'da NSCN-IM ile 80 tur gerçekleşmiştir) diğerlerinin yalnızca 10 ya da 20 tur gerektirebildiği anlamına geldiğine dikkat edilmelidir. Bu, birçok değişkene bağlıdır. Aşağıdaki tabloda, önceden yürütülüp daha sonra uzun bir süre duraklatılarak döngüyü kıran müzakereler gösterilmemektedir. Bu nedenle tablo, yalnızca son döngüye ya da teşebbüse işaret etmektedir. Her durumda, **yapılacak en iyi şey yoğun bir konuşma hızında uzlaşmak** (önceden bahsedildiği gibi, ayda bir defa en iyi seçenektir) ve siyasi ve askeri yüzleşmeyle bağlantılı bütün dış faktörleri görmezden gelmektir. Tarafların bulunmasına ve gündemin karmaşıklığına bağlı olarak **bir tur, 3 ile 15 gün arasında sürme eğilimindedir.**

Konuşma turu yoğunluğu				
Ülke	Silahlı Grup	İncelenen son müzakere döngüsü	Tur sayısı	Ortalama tur sıklığı
Mali	MNLA	12/2012 – 12/2014	(Kasım 2014'te 3)	Düzensiz
Senegal (Casamance)	MFDC	4/2012 – 12/2014 Keşif evresi	5 (minimum)	6 ayda bir
Sudan (Darfur)	JEM (Bashar)	10/2012 – 10/2013	5 (minimum)	2 ayda bir
Sudan (Darfur)	JEM (İbrahim)	4/2014 – 12/2014	6 (minimum)	1,3 ayda bir
Sudan (Kordofan ve Blue Nile)	SPLM-N	12/2013 – 12/2014	4 (minimum)	3 ayda bir
Güney Sudan	SPLA-IO	1/2014 – 12/2014	8	1,5 ayda bir
Sudan-Güney Sudan	---	9/2012 – 12/2014	8	2,6 ayda bir
Batı Sahra	Polisario	8/2009 – 9/2012	10	3,7 ayda bir
Kolombiya	FARC	9/2012 – 12/2014	31	0,9 ayda bir
Kolombiya	ELN	12/2005 – 8/2007	8	2,5 ayda bir
Hindistan (Nagaland)	NSCN-IM	1997 – 12/2014	80	2,5 ayda bir
Burma	UNFC	1/2013 – 12/2014	8	2,9 ayda bir
Filipinler	MİKC	12/2009 – 1/2014	29	1,7 ayda bir
Filipinler	NDF	2/2011 – 12/2014	4	11 ayda bir
Tayland	BRN	3/2013 – 12/2014	7	3 ayda bir
Kıbrıs	(Silahlı çatışma değil)	2014		Mayıs 2014'te, iki topluluk 15 günde bir defa toplanmaya karar verdi
Moldova (Transdinyester)	(Silahlı çatışma değil)	12/2011 – 12/2014	8	4,5 ayda bir
Ermenistan-Azerbaycan	(Silahlı çatışma değil)	2014		İki başkan üç ayda üç defa toplandı
Gürcistan (Abhazya ve Güney Osetya)	(Silahlı çatışma değil)	2008-2014	30	2,4 ayda bir

Aracılık

2014'te gerçekleşen müzakerelerin yüzde sekseninde (%80) dış aracılıktan faydalanılmıştır; bu aracılık, komşu ülkelerden, uzun bir kolaylaştırma geleneğine sahip ülkelerden (örneğin Norveç), bölgesel kuruluşlardan (örneğin Afrika Birliği ve AGİT), uzman merkezleri (Community of Sant'Egidio, HD İnsani Diyalog Merkezi, Crisis Management Initiative vb.), tek tek ülkelerden, bir "üçlü", "dörtlü" ya da "temas grubu" olarak belirlenen bir grup ülkeden, Birleşmiş Milletlerden veya hatta müzakerelere giren silahlı gruba biraz güven veren uzak ülkelerden gelmiştir.

İleride görüleceği gibi, **kolaylaştırıcı kişilerin, ülkelerin veya kuruluşların doğru seçimi, iyi bir başlangıç için önemli olmakla birlikte bu kolaylaştırmanın tüm süreç için işleyeceğine dair mutlak bir teminat değildir.** Müzakere çerçevesi ve bunun refakatçilerinin tamamen yeniden tasarımı gerektirecek şekilde güvensizliğin yanı sıra ön yargı suçlamaları, sözlü anlaşmazlıklar, terk etme, ani değişiklik önerileri vb. sıklıkla ortaya çıkabilir. 2014 yılı sonu itibarıyla, durum şu şekildeydi:

2014'te kolaylaştırma	
Mali	Cezayir
Senegal (Casamance)	Community of Sant'Egidio
Etiyopya (ONLF)	Kenya
Somali	-
Sudan (Ulusal Diyalog)	AU, Üçlü (ABD, Birleşik Krallık, Norveç)
Sudan (Darfur)	AU, Çad, Berghof Foundation
Sudan (Güney Kordofan ve Blue Nile)	AU (Thabo Mbeki)
Sudan-Güney Sudan	AU (Thabo Mbeki), BM (Francis Mading Deng)
Güney Sudan	AU, IGAD (Seyoum Mesfin), Tanzanya, CMI (Itonde Kahoma)
CAR	Gabon (Denis Sassou), International Contact Group, Kenya
DR Kongo (FDLR)	Uganda, Community of Sant'Egidio
Libya	BM (Bernardino León), Cezayir, Sudan
Batı Sahra	BM (Christopher Ross)
Kolombiya (FARC)	Norveç, Küba (garantörler)
Kolombiya (ELN)	Ekvador, Brezilya, Norveç (garantörler)
Afganistan	Katar, Çin
Hindistan (Assam)	-
Hindistan (Manipur)	-
Hindistan (Nagaland)	-
Hindistan-Pakistan	-
Pakistan (TTP)	Jamiat Ulema Islam-Sami, Jamat-e-Islam
Filipinler (MİKC)	Malezya
Filipinler (MNLF)	Endonezya, OIC
Filipinler (NDF/NPA)	Norveç (Ture Lundh, Elisabeth Slättum)
Tayland (güney)	Malezya (Aksara Kerdpol, Datuk Seri Ahmad Zamzamin Hashmin)
Burma	-
Kıbrıs	BM (Alexander Downer, Espen Barth Eide)
Kosova	Üçlü (Rusya, ABD, AB), BM (L. Zannier)
Moldova	AGİT (Radojko Bogojevic)
Türkiye	-
Ukrayna	AGİT (Heidi Tagliavini), Temas Grubu (Rusya, AGİT, Ukrayna), Almanya, Fransa, AB (Federica Mogherini)

Ermenistan-Azerbaycan	AGİT Minsk Grubu (Fransa, Rusya ve ABD)
Gürcistan	BM, AGİT, AB, Rusya
İsrail-Filistin	ABD, Mısır

2 – Son yıllardaki kriz durumları

Barış Kültürü Okulu'nun Barış Süreci Programı'nın Yıllıkları yoluyla gerçekleştirilen yıllık izleme, **2010-2013 döneminde kümülatif toplamda krizin 116 nedeninin sıralanmasını** sağlamıştır (2014 için olanlar, ülke tarafından bozulanlar sonraki bölümde verilmektedir). Bunların bir kısmı birkaç yıl boyunca tekrar edilmekte, bu da yinelenen sorunların ve sürekli zorluk yaratan somut süreçlerin bulunduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle krizler, **her zaman kısa süreli olmayıp yapısal ya da müzakere tasarımındaki çözülmeyen bir kusurdan kaynaklanıyor olabilir**. Aşağıdaki tabloda, dört yıllık sürede bir defadan fazla gerçekleşen durumları tekrar etmeden ve sürecin ve/veya aracılığın tasarımıyla ilgili olanları, **yani 41 olay ya da %35,3'ü** (üçte birden biraz fazla) vurgulanarak bu nedenler sıralanmaktadır. Bu da bizi, genelde **keşif evresi** sırasında gerçekleşen, **sürecin ilk aşamasında, yani tasarım aşamasında yüksek bir risk olasılığı bulunduğu** sonucuna götürmektedir. Bu tablo, **bir müzakere sürecinde ortaya çıkabilecek sorun türlerini tahmin etmemizi** sağlamaktadır. Bu nedenle belirli bir durum için, süreç sırasında ortaya çıkabilecek olası krizleri önceden dikkate almak ve böylece bu durumları önlemeyi amaçlayan bir **önleyici stratejinin** tasarlanmasını sağlamak faydalı olabilir.

Son zamanlardaki müzakerelerin keşif evresinde kriz nedenleri ⁸ (2010-2013)
<p>Ön koşulların uygulanması</p> <p>Başlangıç evresinde karar verilecek konular arasındaki farklar</p> <p>Müzakerelerin yönlendirilmesi bakımından ülkeler arasındaki anlaşmazlıklar</p> <p>Hükümet müzakerecisi ile anlaşmazlık</p> <p>Taraflardan birinin, bölgesel aracı kurumun temsilcisine "istenmeyen kişi" olarak bildirimini</p> <p>Aracının geri çekilmesi</p> <p>Aracı konusunda eleştiri</p> <p>Kolaylaştırıcı veya aracı konusunda ret veya güvensizlik</p> <p>Bir üçüncü ülkenin aracılığından rahatsızlık</p> <p>Konuşma turlarının sıklığında azalma veya artış</p> <p>Müzakere modeli konusunda eleştiri</p> <p>Müzakerelerin başlangıcında ateşkes reddi</p> <p>Müzakere ekibi ya da danışman ekibinin üyelerinin tutukluluğu</p> <p>Diğer tarafın temsilcilerinin tanınmaması</p> <p>Müzakerelerin başlangıcında şiddetin sonlandırılmasına ya da silahlı mücadelenin terk edilmesine yönelik talep</p> <p>Toplantıların yeri konusunda anlaşmazlık</p> <p>Uluslararası refakat talebi</p> <p>Müzakerecilerin seyahat yasağı</p> <p>Sürgündeki bir hükümetle diyalogun reddedilmesi</p> <p>Bölgedeki bir başka grupla imzalanan bir barış anlaşmasıyla örtüşme</p> <p>Müzakerelerin biçimi ve katılacak ülkeler konusunda anlaşmazlık</p> <p>Gizli müzakerelerde sızma</p> <p>Komşu ülkeden daha fazla katılım talebi</p> <p>Bir aracının öldürülmesi</p> <p>Siyasi tutumların açıklanması için ön gereklilik</p>

⁸ Sürecin ve/veya aracılığın tasarımıyla bağlantılıdır.

Bir ülkenin silahlı gruplarının ayrı müzakereler gerçekleştirmeyi reddetmesi⁹
Bir silahlı grubun müzakerecisi için hareket özgürlüğü talebi
Dış aracılığın reddedilmesi
Taraflardan birinin yeni bir tur konuşma gerçekleştirmeyi reddetmesi
Bir silahlı grubun üyelerine genel af verilmesinin reddedilmesi
Aracılık kurumunun veya aracılık biçiminin reddedilmesi
Aracının ön yargısı
Silahlı muhalifin baş müzakerecilerinin gözaltına alınması
Silahlı muhalifin bazı baş müzakerecilerinin serbest bırakılmaması
Güven eksikliği
Diğer gruplarla müzakere paylaşımının reddedilmesi
Yasal sözcünün yokluğu
Müzakereciler için hareket özgürlüğünün yokluğu
Müzakerecilerin güvenlik teminatının yokluğu
Müzakerelerde araçların varlığı yönünde gereklilik
Koalisyon hükümetindeki bir tarafın müzakereleri onaylamaması

İyi bir müzakere süreci ile keşif evresini başlatmaya yönelik öneriler

Yukarıdaki tabloya göre, keşif evresinde müzakere sürecinin tasarımı konusunda uzlaşmaya katılan tarafların¹⁰ aşağıdaki hususları göz önünde bulundurması gerektiği anlaşılacaktır:

- Bir keşif evresinin birinci ve genel hedefi, **her iki tarafın da silahlı karşılaşmaya bir son vermek için tamamen hazır olduğu yönünde güçlü bir sonuca** varmak ve son aşamada, herkesin bir kazanan olacağı ve kimsenin hiçbir şey kaybetmeyeceği, klasik "**kazan-kazan**" senaryosu öncülüyle bir barış anlaşması imzalamak için yeterli ortak tutuma ulaşmaktır.¹¹
- Tarafların samimi isteği yönünde bu birinci sonuca varmak için, **aktörlerin sözsüz iletişimini ve "altta yatan kültürü"nü**, korkularını, hayallerini, köklü ideallerini, temel gereksinimlerini, yaşlarını ve cinsiyetlerini, aile durumlarını, askeri ve müzakere geçmişlerini, "barış" konusundaki düşüncelerini, sistemik konular hakkındaki görüşlerini, uluslararası ilişkilerini, destek üslerinin önemini, sosyal ve toplumsal boyutlarını, popüler kabul seviyelerini vb. **gözlemlemek ve incelemek** gereklidir.
- Bir alıştırma olarak, delegasyon üyelerinin birbirine nasıl baktığını ya da birbirine nasıl davrandığını, gülümsemelerini ya da ciddi ve resmi duruşlarını, birbirlerine sevgi ve insanlık çerçevesi içinde selam verdiklerini ya da selam vermeyi reddettiklerini, birlikte ya da ayrı yemek yediklerini gösteren fotoğraflara bakmak ilginçtir. Aylar veya yıllar süren temas içinde değişebilen bu gözlemler, **güven oluşumunu ve riskli adımların alınıp alınmadığını** dikkat çekici biçimde etkileyebilir. Havana'daki FARC ve Kolombiya hükümeti müzakerecilerinin durumu, buna tipik bir örnektir.

⁹ Bu durum, Burma/Myanmar gibi birkaç silahlı grubun bulunduğu ve bu silahlı grupların tek bir gündemle ve bütün grupları temsil eden bir koordinasyon kurumu yoluyla birlikte müzakere yapmayı tercih ettiği ülkelere işaret etmektedir.

¹⁰ Bu, muhalif taraflarla (hükümet ve silahlı grup) ilgili olup bazı durumlarda önerilerde bulunabilen ancak karar alamayan kolaylaştırıcılarla ilgili değildir.

¹¹ Taraflardan biri, diğerinin iyi niyetine güvenmiyorsa, müzakereleri başlatma konusunda bir uzlaşmaya varılmayacaktır. Bu keşif evresinde dış kolaylaştırma konusunda önceden uzlaşmaya varıldıysa, söz konusu üçüncü tarafın, iki tarafın ciddi şekilde müzakere yapma konusunda gerçekten istekli olup olmadığını belirlemede büyük yardımcı olabilir.

- Taraflardan birinin bir keşif diyalogu başlatma yönündeki isteklilikleriyle ilgili "**duman işareti**" (açık ve net olan ya da olmayabilen imalar) göndermesi sık görülen bir durumdur. Her iki tarafın da dikkatli olması ve bu olası yaklaşımların gerçek anlamını değerlendirmesi gerekir.
- Silahlı grupların çoğu lideri bir başka ülkede sürgünde yaşadığı ve ilk temas oradan yapılabildiği için **diyasporaların oynayabileceği olumlu rolün** incelenmesi tavsiye edilir.
- Keşif evresi sırasında genellikle, "**meta çatışma**"yı, diğer bir deyişle tarafların çatışmanın kaynağı ve gelişimi konusundaki düşüncelerini ve yorumlarını **açıklamaya vakit ayırmak** tavsiye edilir. **Asgari sayıda uzlaşma noktasına varmak** (muhtemelen bu aşamada beklenebilecek en yükseğidir), **asgari bir "meta barış"**ı, yani tarafların "barış"tan anladıklarını **paylaşmaya yardımcı olacaktır**. Bu bağlamda, yukarıdakilerden, bazı müzakerelerde çatışmanın yapısal nedenleriyle ilgilenmeden silahlı grubu silahsızlandırmaktan fazlasını istemeyen, muhtemelen Disarmament, Demobilisation and Reintegration (Silahsızlanma, Terhis ve Reentegrasyon) (DDR) programının eşlik ettiği bazı hükümetler olduğu unutulmamalıdır. Ancak halihazırda mevcut çoğu silahlı grubun, sosyo-ekonomik reformları içeren bir politik programa sahip olmadığına ve siyasi, askeri ve ekonomik iktidar paylaşımına ("ganimet" in paylaşımı) katılmaktan mutlu olduğuna dikkat edilmelidir. Bu nedenle **bütün hükümet delegasyonları ve dış kolaylaştırıcıların, söz konusu silahlı grubun bu süreçten ne istediğini tam olarak bilmesi gerekir**. Bunun yanlış anlaşılması, müzakere teşebbüsünde anında başarısızlık anlamına gelir.
- Keşif evresinin **gizli** olması ve "neler olup bittiğini" bilmeyi isteyebilecek kişilerin iç ve dış baskısından korunması gerekir. Bu husus, keşif evresinin başlangıcında ele alınmalıdır. Gizlilik konusunda uzlaşmaya varıldığı takdirde, taraflarca **herhangi bir sızmayı önleme** konusu ciddiyetle ele alınmalıdır; çünkü bu daima, çokça "gürültü" ve yanlış yorumlamaya yol açar. Çoğu silahlı grup, bu evrede daha fazla şeffaflık tercih edecektir ancak bu, kamuya duyurulduğu takdirde, tarafların destek üsleri tarafından eleştirilebilecek başlangıç tutumlarının esnekliğini sağlamak açısından zorluk yaratır. "**Tribünlere oynanmamalı**" ya da yalnızca "destekçilere" güç, sağlık ve kararlılık mesajları gönderilmemelidir; çünkü bu tutum, karşılıklı ödünler vermeyi içeren müzakere sürecinin doğasına aykırıdır.
- Bir tarafın keşif evresini başlatmak için **ön koşullar** koyup koyamayacağı konusunda uzlaşmaya varılması gerekir. İdeal olarak, başlangıçta hiçbir ön koşul olmaması gerekmele birlikte bu evre devam ederken her iki taraf da **güven yaratmak için başlangıçta taahhütlerde bulunmayı kabul edebilir** ve bir sonraki aşamaya, yani "resmi müzakereler" aşamasına, daha fazla güven ve daha az baskı ile girebilir.
- Birçok müzakere, taraflardan biri, genelde de hükümet bir ön koşul olarak silahlı gruba tek taraflı ateşkes ya da düşmanlıkların sona ermesi şartını koyduğu için başlangıç evresinde başarısız olur. **İdeal olanı**, ister sürecin başlangıcından ya da ortasından ister son evresinden itibaren olsun, **ateşkesin iki taraflı olmasıdır**. Bu hususun keşif evresinde açıkça belirtilmesi gerekir. Ayrıca ateşkesin sık sık delindiğine ve bunun müzakerelerin kimi zaman kalıcı olarak sonlanması için bir gerekçe görevi gördüğüne dikkat edilmelidir. Dolayısıyla müzakerelerin önemi, **en başında savaşın seyri karşısında perdelenmiş olur**. Tarafların hangi nedenle olursa olsun masayı terk etmemeyi kabul etmesi istenen bir durumdur.

- İki tarafın da birçok durumda Devlet Başkanı ya da Hükümete (hükümet delegasyonu durumunda) ya da silahlı grubun en yüksek politik veya askeri liderine başvurması gerekecek olmakla birlikte başlangıçtaki kararları alabilmeleri için **müzakerecilerin gereken politik seviyelerinin** açıkça belirtilmesi gerekir. **Yasal temsilci olmadığı takdirde, süreç başarısız olur.** Sıklıkla, keşif evresinin ilk ve deneme niteliğindeki aşamalarında, karar alamayan ancak bunları yalnızca üstlerine aktarabilen daha düşük seviyedeki kişiler katılımında bulunur. Ancak daha sonra, üst düzey kişilerin katılımı gerekir. 2013 yılında ELN ile yapılan ilk toplantılarda olduğu gibi iki delegasyonun karar verme kapasitelerindeki dengesizlik, keşif evresini geçici olarak felce uğratabilir. Bu bağlamda, politik açıdan ne kadar uzak olsalar ve geçmişleri ne kadar korkutucu olsa da diyalogun başından itibaren **iki tarafın da birbirini meşru temsilciler olarak tanıması** önemlidir.
- Taraflar en baştan, **dış aracılık** isteyip istemedikleri ya da bunun tersine, dışarıdan aracılığın hiçbir zaman kabul edilmediği Pakistan ile Keşmir hakkındaki anlaşmazlık konusunda Hindistan'ın tarihi konumunda olduğu gibi araçların olmadığı doğrudan müzakereleri tercih edip etmedikleri konusunda bir anlaşmaya varmalıdır. İlk durumda, üçüncü tarafça kolaylaştırma kabul edildiği zaman **tarafların**, belirli bir ülkeyi, bölgesel veya uluslararası kuruluş ya da belirli bir kişiyi seçmenin **artılarını ve eksilerini dikkatle değerlendirmesi gerekir.** Bir süper güç, büyük nüfuza sahip bir kurum veya ülke tarafından **"zorunlu kolaylaştırma", her ne pahasına olursa olsun önlenmelidir.** Genelde bazıları cömert, diğerleri kendine yarayan ve en azından kolaylaştırıcının görevi bakımından en iyisi reddetmek olan bolca öneri söz konusudur. **Birçok farklı süreç deneyimi düşünüldüğünde, "birden çok kolaylaştırıcı" bulundurmamak ya da birçok refakatçiyi içeren bir yaklaşıma sahip olmak hiç tavsiye edilmez;** çünkü bu, her birinin üstleneceği görevle ilgili karmaşıklık yaratır. Bir ülke ya da kuruluşun resmi kolaylaştırıcı olarak müdahale etmesi durumunda, söz konusu ülkeler veya kuruluşlar tarafından **sürece tahsis edilen kişilerin kapasitesinin** de düşünülmesi gerekir; çünkü müzakereleri profesyonel olarak doğru yönde yönlendirme konusunda nihai sorumluluğa sahip olanlar, bu kişiler ve ekiplerdir. Her durumda, **iki tarafın da seçilen kişinin o zaman için en uygunu olduğu yönünde aynı kanaati paylaşması önemlidir.**
- **Hangi evrede olursa olsun dış aracılık, tarafsız ve adil olmalıdır;** taraflardan herhangi birine karşı, varsa bile tercihini ifade etmemelidir ve ortaya atılan konularda **tarafların bir uzlaşmaya doğru ilerlemesine yardımcı olma görevini yerine getirmelidir.**
- Bilinen ve üst düzey bir kişi (örneğin başkan veya eski başkan) her zaman, **müzakereleri idare etmek için pratik bilgiye** sahip değildir. Bu alanda deneyim, büyük değere sahiptir.
- **Keşif evresinde kolaylaştırmayı yürüten kişiyle ilgili ciddi güçlükler ortaya çıktığı takdirde,** söz konusu kişiyi ya da tüm ekibi değiştirme konusunda karar vermek için sorunun, olabildiğince dürüstlük ve mümkün olduğunca çabuk ele alınması gerekir. Taraflardan birinin kolaylaştırıcıyı sonunda "istenmeyen kişi" olarak adlandırdığı durumlar olmuştur. Ayrıca sabrın en büyük öneme olduğu durumlarda sabrı olmayan ve görevlerini çok erkenden bırakan kolaylaştırıcılar da vardır. Bir keşif evresinde ya da resmi bir müzakerede bulunmak, bir hastanenin "acil servis" bölümüne gitmek gibi değildir; daha çok terapiye katılmak gibidir. **Yetersiz kolaylaştırıcılarla ya da her iki tarafa da güven ve saygı duymayan bir kişiyle devam etmek yerine değişmek her**

zaman en iyisidir. Kolaylaştırıcıyı sürekli değiştirmenin de olumlu bir tutum olmadığı açıktır; çünkü bu durum, **sorunun kolaylaştırmada değil, genellikle "uzlaşmaz" olan tarafların tutumlarında olduğunu** düşündürebilir. Batı Sahra olayı, müzakerelerdeki tarihsel ilerleme yokluğunun sorumluluğunu hiç kimsenin almak istemediği bir barış sürecine tipik bir örnektir. Kolaylaştırıcıların özellikle ehliyetli olmaması ancak sorunun mutlaka onlarda olmaması da söz konusu olabilir.

- Toplantılar arasında geçen sürenin, bir başarısızlık hissiyle birlikte arttığı gösterilmiştir. Bu nedenle **her iki tarafın da, belirli bir sıklıkta toplanma konusunda uzlaşması tavsiye edilir.** Hangi nedenle olursa olsun bu durumun mümkün olmadığı ve **toplantı turlarının önemli ölçüde ertelendiği durumda (örneğin altı aylık ve bir yıllık sessizlik), döngüyü sonlandırmak ve** belki de yeni bir yaklaşım, yöntem, refakatçi ve oyun kurallarıyla **yeniden başlamadan önce belirli bir süre beklemek daha iyi olabilir.** Bir döngüyü bozmak ciddi bir iştir ve ters etki yaratabilir ve **tarafların bunun için ödeyecekleri bedelin farkında olması gerekir.**
- Keşif evresi dahil sürecin hangi aşamasında olursa olsun, **bütün ekip üyelerinin güvenliğini ve fiziksel bütünlüğünü temin etmek** gereklidir. Özellikle silahlı gruplardan olmak üzere müzakerelere katılan kişilerin esir alındığı, öldürüldüğü ve kayb olduğu birçok örnek vardır. Hükümet, müzakere ekibinin hiçbir üyesini tutuklamayacağını açıkça ve yazılı olarak taahhüt etmelidir ve bunun anlamı, tutuklama emri ve diğer benzer durumların kaldırılmasıdır. Bir müzakere ekibinin üyeleri her aşamada, kabul edilen toplantı yerlerine serbestçe seyahat edebilmelidir. Bu bağlamda, öncelikle AB ve ABD'de **terörist listelerinin varlığından etkilenen gruplarla ilgili bir sorun** vardır ve bu da bu gruplarla müzakerelerin çoğunun Avrupa'da neden yalnızca AB dışındaki ülkeler olan Norveç'te veya İsviçre'de gerçekleştirilebildiğini açıklar.
- Birçok durumda, **cezaevinde olan kişilerin, bir müzakere ekibinin parçası olabilmeleri için** şartlı tahliye, ev hapsi ya da başka yollarla **serbest bırakılması** gerekmiştir. Ayrıca bir hükümetin, **bir silahlı grubun cezaevindeki liderlerinin** keşif evresine veya resmi müzakerelere katılabilmesi için **cezaevi içinde "barış ofisi" kurulmasına izin verdiği** Kolombiya'daki ELN durumunda olduğu gibi (ilginç de olsa) birkaç örnek vardır. **Bir silahlı grupla ilk temasların çoğu, cezaevinde ya da liderlerinin birinin veya daha fazlasının sürüldüğü ülkelerde başlar.**
- **İlk toplantıların gerçekleştirileceği ülke ve yerin,** keşif evresinde kararlaştırılması gerekir. Daha sonra, yine karşılıklı anlaşma ile, keşif evresinden farklı olabilen **resmi müzakerelerin gerçekleştirileceği ülke ve yerin de kararlaştırılması gerekecektir.** Bunlar kolaylaştırıcıların (örneğin Filipin NDF ile müzakereler durumunda Norveç) ya da garantörlerin veya gözlemcilerin (şu anda FARC için Küba olayı) ülkelerinde gerçekleştirilebilir.
- **Basit bir taslak gerektiren keşif evresinin** aksine müzakerelerin resmi aşamasında, süreç için refakatin dikkate alınması tavsiye edilir. Bu husus, "araç takımı" ile ilgili olarak daha sonra incelenecektir.
- Keşif evresi sırasında, ayrıntılara girmeden **müzakere gündeminin kapsamlı bileşenleri belirlenir.** Taraflardan biri, gündemi onaylamazsa, o zaman müzakereler başlatılamaz.
- **Birden fazla silahlı grubun bulunduğu ülkelerde, bir grupla başlatılan konuşmaların, bir diğeriyle önceden anlaşılan hususları etkileyip etkilemeyeceğine** (örneğin Filipinler'deki MİKC ve MNLF) **ya da bunun aksine, bir grupla önceden anlaşılan**

hususların (örneğin Kolombiyalı FARC) **bir başkasıyla müzakere edilen gündeme şart koyup koymayacağına** (aynı ülkedeki ELN) **en baştan dikkat edilmelidir**. Bir grupta önceden anlaşılan hususların, diğeri tarafından kısmen veya tamamen kabul edililmeyeceğini görmek için dikkate alınması (kopyalanması değil) akla yatkın görünmektedir. Kuşkusuz sayısı çok az bazı ülkelerde, **birkaç silahlı grubun**, daha uygulanabilir bir müzakere sağlamak amacıyla bütün grupları korumak ve temsil etmek üzere mutlaka **silahlı grupların gündemleri arasında çapraz göndermeler yapmayı ve gündemleri birleştirmeyi ve bir "çatı" kuruluşu oluşturmayı** gerektiren ayrı ayrı müzakereler yerine **aynı anda ve aynı çerçevede müzakere yapmak istediği durumlar olmuştur** (şimdiki Burma olayı). Silahlı grupların diğeri gruplarla müşterek müzakerelere katılmayı kesinlikle reddettiği ve bu nedenle idaresi güç olacak şekilde ekip, gündem ve yöntem dağılımını gerektirdiği karşıt durumlar da ortaya çıkmıştır. Örneğin 2014 yılında, Güney Kordofan ve Blue Nile'ın Sudan bölgelerindeki barış sürecinde AU aracısı olan Thabo Mbeki, Sudan'da "bir süreç, iki yol" yürütüldüğünü ifade ederken aslında Darfur'un Sudan bölgesinde paralel müzakerelerin yürütülmekte olduğuna ve her iki müzakerenin "senkronize" edilmesi gerektiğine atıfta bulunmuştur.

- Keşif evresi sırasında, **"her şey kararlaştırılana kadar hiçbir şey kararlaştırılmamıştır"** ilkesinin izlenip izlenmeyeceği ya da bunun tersine, kararlaştırılan her noktanın kendi içinde geçerli olacağı ve hatta müzakereler sırasında uygulanabileceği **konusunda uzlaşmaya varılması gerekir**. El Salvador barış sürecinde olduğu gibi ateşkes, kısmi mayın temizleme, uluslararası insani hukuk ya da insan haklarıyla ilgili hususlar gibi **insani konuların dışarıda bırakıldığı ancak ilk ilkenin benimsendiği bir aracı tutumda uzlaşılabilir**.

Resmi müzakereler sırasında ortaya çıkabilecek krizleri kontrol etmeye yönelik öneriler

Keşif evresinde ortaya çıkabilecek kriz faktörlerinden bahsettik; o yüzden şimdi **resmi müzakerelerin seyri sırasında ortaya çıkan yaygın krizlere** döneceğiz. Bunların bir kısmı, bu noktada ihtilafı konular tartışıldığı takdirde keşif evresi sırasında ortaya çıkmış olabilir. Aşağıdaki tabloda, 2010-2013 yıllarında gerçekleşen 75 farklı kriz sıralanmaktadır.

Resmi müzakereler sırasında ortaya çıkan krizler, 2010-2013
Tarafların gündemlerinde yer alan önemli konular arasındaki farklar ve anlaşmazlıklar
Uzlaşmaz tutumlar
Bir komşu ülkenin, müzakerelerin önemini azaltan olumsuz etkisi
Silahlı muhalefetin bir liderinin güvenlik teminatları
Bir silahlı grubun silahsızlanmayı reddetmesi
Taraflardan birinin veya tümünün müzakere sürecinden geçici olarak çekilmesi
Mahkumların serbest bırakılmaması
Silahlı grupların geri çekilememesi
Ateşkes veya düşmanlıkların sona ermesi yönünde talep
Ateşkesin bozulması veya ihlal edilmesi
Barış anlaşmasının yavaş uygulanması
Barış anlaşmasını yerine getirmede mali yetersizlik
Liderlerin bir muhalif grubun üyeleri tarafından öldürülmesi
Silahlı muhalefetin liderlerinin öldürülmesi
Bir silahlı grubun liderlerinin affı konusunda uyuşmazlıklar

Bariş süreci üzerinde Hükümetin üyeleri arasında ihtilaf
Tek taraflı karar verme
Adam kaçırma
Silahsızlanmadan önce siyasi müzakereler yürütme gerekliliği
Bir silahlı grubun liderlerinin veya danışmanlarının tutuklanması
Hükümet ile silahlı muhalif grup arasında silahlı çarpışmalar
Hükümetin ekonomik krizi
Demokratik reformların yokluğu
Taraflardan birinin bir olay önleme kurumuna katılmayı reddetmesi
Politik diyalogun yokluğu
Hükümetin veya silahlı grubun iyi niyetine karşı güvensizlik
Mahkum üyelerin serbest bırakılma gerekliliği
Bir silahlı grubun mahkumlarının durumu
Askeri tatbikat ve operasyonların yürütülmesi
Bir silahlı grup tarafından kontrol edilen bir bölgeden hükümet birliklerinin geri çekilememesi
Bir tampon bölgeden ağır silahların geri çekilmesinin reddedilmesi
Bir silahlı gruptan muhalifleri bir üçüncü ülkenin desteklediđine dair suçlamalar
Mahkum mübadelesi konusunda anlaşmazlık
Silahlı grubun liderinin cezaevinde hücre hapsi
Yeni bir Anayasanın gerekli olup olmadığı konusunda anlaşmazlık
Anayasayı tanıma gerekliliği
Anayasada değişiklik yapmayı sağlayacak desteği elde etmede zorluklar
Müzakereler sırasında silah satın alımı
İşgal edilen bölgelerde insan haklarının ihlali
Bir silahlı grup içinde iç bölünmeler
Silahlı grubun bölünen bir grubunun marjinalleşmesi
Bir bölgenin durumu konusunda farklılıklar
Silahlı grup tarafından artan askeri etkinlik
Üçüncü bir ülke tarafından askeri saldırılar
Referandum çağırısı
Yaptırımların devamı konusunda farklılıklar
Güç kullanmama taahhütleri konusunda anlaşmazlık
Referandum düzenleme tarihi konusunda anlaşmazlık
Bir silahlı grubun yasaklanması
Bir birlik hükümeti arayışında, muhalif gruplar arasındaki işbirliğinin reddedilmesi
Bir silahlı grubun işbirlikçilerini serbest bırakmanın reddedilmesi
Bir silahlı grubun sınır muhafızı olmayı reddetmesi
Bir üçüncü ülkenin tartışma konusu bölgeye askeri tesisler yerleştirme planları
Bir bölgeden askeri birlikleri geri çekme gerekliliği
Kara suları konusunda anlaşmazlıklar
Mültecilerin geri dönüşü konusunda anlaşmazlıklar
Ülkede güvensizlik
Silahsızlanma ve reentegrasyon programlarını uygulamada gecikmeler
Terörist listelerinin varlığı
Gelişme ve iş yaratma sözlerinin gerçekleşmemesi
Hükümet darbesi
Siyasi iktidar boşluđu
Bir mütarekenin diğer bölgelere genişletilmesinin reddedilmesi
Muhalefet üyelerinin tutuklanması
Taraflardan birinin bariş önerisi hakkında fikir vermemesi
Milis gruplarıyla çarpışmalar
Sınır çatışmaları
Yabancı kuvvetler tarafından işgal
Anayasal sınırlamalar
Mahkeme kararları
Seçim sonuçlarının feshedilmesi
Temsili muhalefet tarafları hakkında yasak

Kriz faktörlerinin bu listesinden, şeffaflık seviyeleri ya da yokluklarından bağımsız olarak, resmi müzakerelerin seyri sırasında ortaya çıkan spekülasyonlara dayanarak değil, gerçek ihtilaflara göre (bu tür müzakerelerin kamuya açıklandığı durumda) aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- "Resmi müzakereler" aşamasını başlatırken, herhangi bir şüpheye veya yeni yorumlamalara yer vermemek için **tarafkların keşif evresinde kararlaştırılan her şeyi tasdik etmesi gereklidir**. Her şey, **mümkünse, gözlemcilerin/şahitlerin varlığında** yazıya dökülmelidir.
- Bir silahlı grupla müzakerelerin başladığının kamuya duyurulması, genellikle bunlar silahlı çatışmanın varlığından ve devam etmesinden fayda sağladığı ya da son 30 yılda sona ermiş olan çatışmaların %80'inin bu yolla sona ermiş olduğu gerçeğine rağmen sadece müzakereler yoluyla barış elde etmenin mümkün olduğuna inanmadıkları için **bazı politik, ekonomik veya askeri kesimler tarafından derin muhalefet** ve fikir ayrılığı oluşturabilir. Bu nedenle hükümetin, silahlı çatışmaya son verilmesi için müzakerelere katılan bütün toplumsal kesimlerin yaptığı gibi **silahlı çatışmanın sonlandırılmasının avantajları üzerine** özgün bir "**metin**" düzenlemesi gerekir. Bu bağlamda **medyanın işbirliğinden** faydalanmak önemlidir.
- Bir müzakere kolayca iki başkanlık dönemi boyunca sürebilir ve bu nedenle yeni başkanın, ikinci başkanlık emri sırasında geçerli kalmasını sağlamak için **önceki hükümet tarafından kararlaştırılan hususları tasdik etmesi** gerekecektir. İlk başkanlık dönemi sırasında varılan kısmi anlaşmaların yasa statüsünde olmadığına dikkat edilmelidir.¹² Bunlar yalnızca belirli bir hükümet tarafından verilen taahhütlerdir.
- İçerdiği bütün risklerle birlikte müzakerelere girilmesi, bazı bakanların, özellikle de Savunma Bakanı'nın muhtemelen orduyu karıştırmamak için karşıt bir konumda bulunduğu kötü deneyimlerden kaçınmak için **hükümetin tek bir ağızdan ve müzakerelere karşı olumlu bir tutumla konuşması anlamına gelir**. Kamuya duyurulan mesaj açık ve birleşik olmalıdır.
- Kapsamlı gündem maddeleri veya "müzakereler için çerçeve anlaşması" genellikle keşif evresinde kararlaştırılmakla birlikte, **bu gündemdeki alt maddelerin her birinin veya önemli konuların somutlaştırılıp müzakere edilmesi ve onaylanması, müzakere evresinde gerçekleşir**. Gündemdeki maddelerde herhangi bir değişiklik yapılması, örneğin bir hususun eklenmesi ya da konuların ele alındığı sıranın değiştirilmesi gerekirse, bu daima karşılıklı olarak onaylanmalı ve dayatılmamalıdır.
- **Tartışılacak gündem maddelerinden önce gelen açıklama ya da önsöz, hiçbir zaman gündemdeki önemli konuların yerini almamalı veya ilavede bulunmamalıdır**. BM Güvenlik Konseyi Kararında olduğu gibi bunlar sadece, gündem için çerçeveyi belirleyen, gündemi bir bağlama yerleştiren ve ona bir anlam veren basit referanslardır, daha fazlası değil. Bu önsözün, taraflar arasında karşılıklı anlaşma ile tasarlanması gerekir, ancak gündemin parçasını oluşturmaz.

¹² Nihai barış anlaşması imzalanana kadar, müzakereler sırasında onaylanan gündem maddelerinin bir geçerliliği yoktur. Bu genellikle, "her şey kararlaştırılana kadar hiçbir şey kararlaştırılmamıştır" şeklindeki diplomatik ilkede açıktır.

- **Gündemin tartışılması, bütün müzakerelerin merkez noktasıdır.** Bu, en çok zaman ve özveri gerektiren bölümdür ve ayrıca, başlangıç tutumları genelde çok farklı olduğu ve karşılıklı anlaşma noktasına varılana kadar müzakereler boyunca ödünlerde bulunmak gerekeceği için en zayıf halkadır. İleride, **bu tartışmanın en etkili ve en az zaman harcayacak şekilde gerçekleşmesine yardımcı olabilen müzakere yapılarının varlığından** bahsedeceğiz.
- Bütün silahlı çatışmaların yarısı, bağımsızlık veya özerklik talepleriyle bölgesel kontrol konusundaki anlaşmazlıklardır. Deneyimler, **bir silahlı grubun genellikle ileri düzey bir çeşit özerklik**, yani önemli bir güç için bağımsızlıktan vazgeçtiğini göstermektedir. Bu tür müzakerelerde **tarafklar, "aracı politik yapılar" için farklı seçenekler düşünebilmek zorundadır** (özerklik, ortak egemenlik, milletler topluluğu, asimetrik federalizm vb.) ve bu, her iki tarafın da görüş açısını genişletmesini ve politik gerçekçiliği uygulamasını gerektirir. Her durumda nihai çözüm, tamamen uygulanacağına dair tüm teminatlara sahip olmalıdır.
- **Müzakerelere başlamadan önce silahsızlanmaya yönelik bir gerekliliğin anlamı yoktur.** Silahsızlanma ancak, müzakere sürecinin son aşamalarında önerilebilir. Bir gündemin müzakeresinin söz konusu olmadığı süreçler farklıdır; çünkü burada kararlaştırılan tek şey, genellikle çok küçük olan bir grubun, bir af, ülkelerine dönmeleri ve bazı durumlarda bir reentegrasyon programına katılmaları karşılığında terhisi ve ortadan kalkmasıdır.
- Müzakereler **büyük bir dahili güvensizlik bağlamında**, saldırılar, politik veya ekonomik krizler, demokratik zayıflık, yaygın yozlaşma, baskı, milis gruplarının varlığı, toplumsal protesto, belirsiz seçimler, muhalefet partilerine yasak vb. ile birlikte gerçekleşebilir ve bu da, neden olduğu moral bozukluğu nedeniyle müzakereleri etkileyebilir. **Tarafkların müzakereye devam edecek bir konumda mı oldukları**, yoksa ortam iyileşene kadar geçici bir duraklama isteğinde bulunmanın daha mı iyi olacağı **konusunda samimi bir şekilde düşünmesi gerekir.** Söz konusu durum buysa, sonraki döngünün bıraktıkları yerden devam etmesini kararlaştırabilirler.
- **Bir silahlı grubun terörist listelerinde bulunması**, müzakerecilerin hareketini sınırlandıracağı için bir müzakerede ilerleme açısından **dezavantaj olabilir. Bunların "listeden kaldırılmasını"**, yani **bir grubun terörist listelerinden çıkarılabileceği koşulları önermek** tavsiye edilir.
- Eğer ateşkes durumundaki bir silahlı grup yasaklı değilse o zaman, liderlerinden birinin veya daha fazlasının tutuklanmasını içereceği ihtimaline karşı **sürecin ortasında onları yasaklamanın** müzakerelere yapacağı etki düşünülmalıdır. Bu durumda **grup, müzakerelerin devam etmesi için bu kişilerin özgür kalmasını şart koşabilir.**
- **Özellikle ülkeler arasındaki müzakerelerde**, söz konusu ülkelerden birinin sahillerine yakın askeri manevralar yürütmek gibi **gereksiz provokasyondan kaçınılmalıdır.** Gerçek ya da sembolik ne türden olursa olsun, devam eden tehditler, müzakereler için olumlu koşulların yaratılmasına zarar verir.
- **Birçok müzakere teşebbüsünden sonra, taraflardan hiçbirinin başlangıçtaki tutumlarını değiştirmedeği**, dolayısıyla tamamen uzlaşmaz olduğu **durumlar olmuştur.** Bu hatta, taraflardan birinin müzakereyi terk etmesine ya da kolaylaştırıcının müzakere döngüsünde bir duraklama istemesine neden olabilir. Örneğin Batı Sahra'da böyle olmuştur. Bu durumlarda, birkaç yıl hiçbir ilerleme kaydedilmediğinde (örneğin 5, 10

veya 15 yıl), verimli olmadığı açık olduğu için **müzakereleri olduğu şekilde sonlandırmak** ve **tarafardan biri masaya**, konuşmaları yeni bir döngüde ve muhtemelen yeni bir biçimle ve hatta uygun olduğu yerde yeni aracılıkla devam ettirmeyi haklı gösterecek **yeni bir şey koyana kadar tartışmalara yeniden başlamamak en iyisidir.**

- Keşif evresinde **müzakerelere katılan kişilerin gerekli fiziksel güvenliği** ile ilgili olarak yapılan bütün gözlemler burada da geçerlidir ve bu kişilerin ayrıca, **müzakere yerlerine gitmek** için her fırsata sahip olması gereklidir. Ne yazık ki, müzakerecilerin idam edildiği ya da kaçırıldığı durumlar olmuştur.
- Bir müzakerenin başlangıcında ya da bir müzakere sırasında, genellikle **silahlı grubun bölünen grupları** ortaya çıkarak bir nedenle **müzakerelere muhalefet ederler** (savaş kültürü, savaş kazancı, başka bir şey yapamama, yetki kaybetme korkusu vb.) ve süreci "bozan" ya da sabote eden taraf olurlar. Bu bağlamda ve özellikle birçok muhalifin olduğu durumda, **"birleştirici" bir figürün**, bölünen grupları ya da marjinalleşen grupları geri getirme ya da en azından ortak bir gündeme varmaya teşebbüs etme sorumluluğuna sahip bir kişinin **sunulması** tavsiye edilir. Bu figür, silahlı grubun içinden ya da dışından olabilir. Genellikle, bütün muhaliflerin güvenine ve saygısına sahip biri olacaktır. Bunu gerçekleştirmek her zaman mümkün değildir ve bu durumda sonuçta aynı anda birçok müzakere gerçekleşebilir. Ayrıca genelde ekonomik kaynakları ya da mali imkanlara sahip bölgesel veya uluslararası kurumları bulunan ülkeler olan **"teşvik edici" figürlere** de yer vardır. Ekonomik yaptırımlar söz konusu olduğu ya da bir grup terörist listesinde bulunduğu zaman, bunun geri çekilmesi, bir teşvik olarak öne sürülebilecek önemli bir koz olabilir.
- Hem keşif evresinde hem de resmi müzakerelerde, **silahlı grubun müzakere ekibi, halihazırda cezaevinde tutulan kişileri içerebilir ve serbest bırakılmaları talep edilebilir. Ayrıca müzakereler sırasında, müzakere delegasyonunun üyelerinin tutuklanarak hükümeti birkaç seçeneği düşünmek** zorunda bırakması da söz konusu olabilir: kendilerini bir köşeye sıkıştırma riskini alarak bu kişileri serbest bırakmayı kesin olarak reddetmek; bazı mahkumları yalnızca müzakerelere katılıp ardından cezaevine geri dönmek üzere serbest bırakmak; bazı kişileri şartlı tahliye ile, gelecekte silah kullanmayacaklarına ya da ev hapsini kabul edeceklerine dair yazılı bir taahhütle serbest bırakmak. Bu tür durumların çok sayıda örneği bulunmaktadır.
- Bir müzakere iklimini olumlu şekilde etkileyecek bir önlem, hükümetin **silahlı grupların mahkumlarının cezaevi koşullarını iyileştirmesidir.**
- Kolombiyalı ELN gerilla kuvvetiyle ilginç bir örnek gerçekleştirilmiştir; burada art arda gelen hükümetler, gerilla sözcüleri ya da irtibat kişileri olarak görev gören bazı gerilla mahkumlarının **cezaevinde**, internet bağlantısı, telefon, toplantı odası ve benzerini içeren bir **"barış ofisi"** kurmasına izin vermiştir. Bu da, **bir cezaevi alanının müzakere ya da keşif bölgesine dönüştürülmesini** sağlamıştır.
- **Bir silahlı grubun sözcüsü cezaevinde olduğu zaman**, gelecekteki müzakereleri takviye etmeye yardımcı olabileceği için **grup üyelerinden veya benzerinden gelecek ziyaretlere izin verilmesi önerilir.** Bu imkan, mevcut konuşmalarda ne gibi bir ilerleme kaydedildiğine bağlıdır. İyi gidiyorsa, hükümetin bu öneriyi kabul etmesi daha kolaydır. Ayrıca politik kanadın ve silahlı kanadın aynı tutuma sahip olması bakımından da önemlidir. Örneğin 2014 yılında Türkiye'de, PKK gerilla grubunun lideri Öcalan ve

Öcalan ile üsleri kuzey Irak'ta bulunan en yüksek düzey Kürt siyasi-askeri liderleri arasında aracı olarak görev gören Kürt milletvekilleri arasında aylık toplantılar yapılıyordu. Öcalan, hücre hapsinde uzun zaman geçirmişti.

- Bazı müzakerelerde silahlı grup, silahlı grubun üyeleri veya destekçileri olabilen **danışman ekiplerine** ya da basitçe, taraflardan birinin ya da tümünün gerçekçi olmasına yardım eden veya çıkan krizleri çözme konusunda tavsiye veren, müzakere yönetiminde uzmanlaşmış merkezlere sahiptir. Müzakerenin tarafları, çok resmi olabilen ya da aynı derecede tamamen gayri resmi olabilen **bu ekiplerin görevi konusunda net olmalıdır**. Örneğin Filipinler'de NPA silahlı grubu ve danışmanlardan birkaçının tutuklanıp cezaevine konulduğu müzakere ekibi NDF ile olduğu gibi vakalar söz konusudur. Her iki taraf da, bu kişilerin üsteleneceği rolü ve konuşma turlarına katılmak için serbest bırakılıp bırakılmayacaklarını yazılı olarak kararlaştırmalı ve bu taahhüdü her müzakere döngüsünde yenilemelidir.
- Önceden de bahsedildiği gibi krizlerin yinelenen bir nedeni, hükümetin, silahlı grubun müzakerelere başlamadan önce tek taraflı bir ateşkes bildirmesi gerektiği yönündeki talebidir; bu, taraflardan birini daha savunmasız bıraktığı için genelde kabul edilmeyen bir koşuldur. **İdeal olanı**, mümkünse müzakerelerin başlangıcın ve mümkün değilse ortasında, biraz güven oluşuktan sonra **iki tarafın iki taraflı bir ateşkeste uzlaşmasıdır**. Burada içeriden ya da dışarıdan bir doğrulama olabilir veya olmayabilir ancak bu anlaşmadan yeniden silahlanmak ya da saldırgan bir tutum takınmak için faydalanmamak yönünde samimi bir taahhüt olmalıdır. **Müşterek olabilen doğrulama mekanizmalarının kullanılması daima önerilir**. Bir müşterek doğrulama ekibi, ateşkes ihlalleriyle ilgili şikayetleri incelemekle yükümlüdür ve bu durumu çözmek için karar verme yetkisine sahiptir.
- İki taraflı bir ateşkes anlaşmasının bazı kamu kesimlerine "beğendirilmesi"nin olası güçlüğü nedeniyle, tarafların sıfır ölümle **"çatışmanın şiddetini azaltma"**yı, yani **"iki taraflı örtük bir ateşkes"**i kabul edebilme ihtimali söz konusudur (aslında bu, denenmiş ve test edilmiştir).
- Mümkün olduğu yerde, çatışmanın coğrafi yapısına ve tarafların belirli alanlar üzerindeki kontrolüne bağlı olarak, sınır boyunca birkaç kilometre genişliğinde askerden temizlenmiş ve ağır silahın olmadığı bir alana sahip **bir "tampon bölge"** veya **"ara hat" oluşturulup oluşturulamayacağını** değerlendirmek tavsiye edilir. Bazı durumlarda, müzakerelere devam etmenin bir koşulu olarak silahlı grup, Silahlı Kuvvetlerin kendi nüfuz bölgelerinden geri çekilmesini talep etmiştir; bu, uzun bir ateşkes olana ve müzakereler ileri bir aşamaya gelene kadar yerine getirilmesi zor bir şeydir.
- Bölgesel boyuttaki çatışmalarda, **komşu ülkeler tarafından silahlı gruplara verilen destek incelenmeli ve etkisi yok edilmelidir**; çünkü birçok silahlı grup, komşu ülkeleri gizlenip ani saldırılar yapacakları "sığınaklar" olarak kullanır. Birçok müzakere, **barış elde etmek için komşu ülkelerin de etkin katılımını** gerektirir.
- Birçok durumda müzakereler, mahkum mübadelesi, insani koridor oluşturulması, ayrılan aileler arasında iletişim sağlanması vb. gibi tarafların **güven artırıcı önlemler (CBM'ler)** uygulaması durumunda güçlenecektir.
- Kamuoyu ve hükümetler her zaman, bir silahlı grubun **uluslararası insani hukuka uygun önlemler alma** yönündeki tek taraflı kararını olumlu karşılar. Bunlar arasında

örneğin mayın temizleme operasyonlarının yürütülmesi ve adam kaçırmaya, sivilleri rahatsız etme, reşit olmayan çocukları gruba alma ya da kadınları cinsel olarak taciz etme vb.'den kaçınmak yer alabilir. Bu önlemler, büyük güven yaratır ve sosyal, politik ve ekonomik değişim gerçekleştirmek yönündeki meşruluklarını artırır.

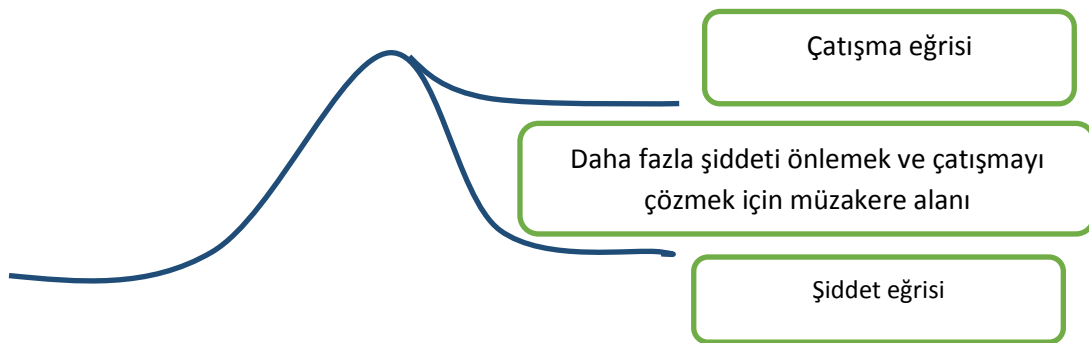
- **Birçok müzakerede bozulma nedeni olduğu düşünüldüğünde, hükümetin silahlı grupların herhangi bir zamanda tanımlanabilir alanlarda yeniden konumlanmasını ya da silahlı grubun üyelerinin kimliklerinin açıklanmasını talep etmesi tavsiye edilmez.** Bu gereklilik çok fazla güvensizlik ve hassasiyet oluşturur ve bir ateşkesin uygulanması ya da müzakerelerde ilerlemek için gerekli değildir. Bu tür bir talep örneğin, 2007 yılında Kolombiya hükümetinin ELN ile müzakerelerinin bozulmasına yol açmıştır.
- **Bütün müzakerelerin ekonomik bir bedeli vardır** ve bu, harcanan zaman ve katılan kişi sayısı ile birlikte artar. Sıklıkla bu bedel, aracı ülkeler veya kuruluşlar, "dost ülkeler" ya da gözlemci ülkeler tarafından karşılanır. Ancak bağışçıların bu bağlamda çok dikkatli olması gerekir; çünkü **müzakerelerin katılımcılar için büyük bir işe dönüştüğü** çok sayıda örnek yaşanmıştır. 2014 yılında Sudan ve Güney Sudan arasındaki müzakerelerde, müzakere ekipleri kişi başına günde 2,00 dolar artı lüks bir otel (gecelik 320 dolar), bar ve gece kulübü bedelini alıyordu. Bu tür yanlış uygulamaların başından önlenmesi gerekir.
- Müzakerenin son aşamalarında **tarafaların, terhis edilecek kişilerin** ve çatışma süresi boyunca suçlamada bulunulan diğer aktörlerin (özellikle askerlerin) **yasal konumu üzerinde anlaşması gerekecektir.** Bir barış anlaşmasının imzalanmasını takiben bir af ilan etmek yaygın olmakla birlikte, **bazı ülkelerde geçici veya onarıcı adalet uygulanmaktadır.** Kurbanların fikirlerinin mutlaka dinlenmesi ve dikkate alınması gerekirken birlikte, silahlı gruplara silahlarını bıraktırmak amacıyla, **mutlaka aynı yoğunlukta olmayan üç alan olarak kaçınılmaz doğruluk, adalet ve tazminat uygulaması ikilemlerini** nasıl çözeceğine sonunda karar verecek olan yalnızca müzakerenin taraflarıdır.
- Yinelenen bir ihtilaf konusu da, müzakereler sona erdiğinde, **Anayasada değişiklik yapılması gerektiği ya da yeni bir anayasa meclisinin oluşturulması gerektiğidir.** Taraflar bu konuyu sona bırakmamalı ancak çok başlarda, müzakerelerin farklı gündem maddeleriyle ilgili olarak nasıl ilerleyeceğini bilmeden de tartışmamalıdır. Yine bir hükümetin, bir silahlı gruba müzakerenin ön koşulu olarak Tüzüğe dokunulmamasını talep etmesi yaygındır. Ancak deneyimler, özellikle silahlı grupların geçmişi, mevcut Tüzüğün yürürlüğe girmesinden öncesine dayanıyorsa, **bu konuyu "kırmızı hat" haline getirmemenin ve manevra için biraz aralık bırakmanın en iyisi** olduğunu göstermektedir.
- Bir Anayasa Mahkemesinin yakın zamanda imzalanmış bir barış sürecinin kabul edilemez olduğunu beyan ettiği ve dolayısıyla **sürece yasal bir çözüm bulmak** için nihai evrenin yeniden düşünülmesini gerektirdiği durumlar söz konusudur (örneğin MİKC ile Filipinler).
- **Müzakere evresinde taraflar, nihai anlaşmayı bir referandum yoluyla kamunun fikrine sunup sunmayacağını düşünmelidir.** Bu her zaman yapılan bir şey değildir ve Guatemala'da olduğu gibi bazı riskler içerir, ancak bunu yapıp kazanmak, anlaşmanın şeffaflığını ve demokratik meşruluğunu güçlendirir.

- Bir barış anlaşmasını takiben mutlaka **güvenlik teçhizatında bir reform** söz konusu olur; bu da Silahlı Kuvvetlerin sayısında ve bütçesinde önemli bir azalma (yani "silahsızlanma payı"), polisin askeri görevlerle bağlantısının koparılması ve askeri mevzuatta reformlarla sonuçlanır. Silahlı Kuvvetler kesimleri genellikle, imtiyazlarını kaybedecekleri korkusuyla bu reformlara direnir ancak **bir silahlı çatışmanın bitmesini takiben savunma ve güvenlik politikalarının derinden değişmesi gerekir. Bütün bu konular müzakere gündeminde olmak zorundadır**; aksi takdirde, her ne pahasına olursa olsun olasılık dışı bırakılması gereken bir ihtimal olarak barış anlaşmasını takiben askeri etkinlikte bir artış olabilir.
- Müzakereler iyi gider ve bir barış anlaşmasına ulaşırsa, üç hususun her biri için birden çok değişkenin bulunduğu bir **DDR sürecine** geçmek olağandır. Bu bağlamda **tarafklar, bütün ayrıntılarıyla birlikte sürecin sonunda gerçekleşecek olan DDR türünü kararlaştırmalıdır**; çünkü birçok süreç, siyasi, askeri ya da ekonomik nedenlerle bu aşamanın yeterince kararlaştırılmaması veya uygulanmaması ve kararlaştırılan zaman çizelgesine uyulmaması nedeniyle başarısızlığa uğruyor. Bütün DDR süreçleri, eski muhriplerin sivil yaşama dönüşüne (ya da bazı durumlarda Silahlı Kuvvetlere ya da polis ekibine kısmi reentegrasyonuna) değer vermeli ve onları asla korkutucu göstermemeli ya da etiketlememelidir. Hükümet, gerekli bütün iç ve dış destekle birlikte, bu aşamanın doğru şekilde ve makul bir zaman çerçevesi içinde, toplulukların etkin katılımı ile ve terhis edilen kişilerin geldikleri yerlerde ve başka bir bölgeye yerleştirileceklerse karşılanacakları yerlerin sosyo-ekonomik dokusuna sahip yerlerde gerçekleşmesini sağlamalıdır.
- DDR aşamaları sırasında, örneğin Kolombiya gibi bazı ülkelerde, silahlı grup tarafından (bu durumda FARC) "**silahların teslimi**" terimi kullanılmıştır; bu, gerçekte, bunu aşağılayıcı bir eylem olarak gördükleri için silahları Silahlı Kuvvetlere ve hükümete vermeme niyetini altında gizleyen ancak bunun yerine, silahları bir süreliğine kullanmayıp daha sonra bunları, Kuzey İrlanda'da olduğu gibi fotoğrafçı ya da gazeteci olmadan uluslararası bir komisyona vermeyi tercih ettiklerini belirten incelikli bir dil kullanımıdır. Bu olasılık, açıkça ya da örtük olarak iki taraflı bir ateşkes anlaşmasını gerektirir. Askeri operasyonlar gerçekleşmez ve muhripler kışlarında kalır. Bu seçeneğin hükümet tarafından kabul edilmesi zor olabilmekle birlikte, amaç gerçekten silahların çalıştırılmaz, kullanım dışı, "hizmet dışı" olması ve mümkünse imha edilmesi olduğu için göz ardı edilmemesi gereken bir seçenektir.
- "**Silahlı çatışma sonrası**" ifadesi, müzakerelerde resmi olarak yer almamakla birlikte, kararlaştırılanları uygulamada daha sonra başarısız olan ya da bunu sadece kısmen veya büyük bir gecikme ile yapabilmiş barış süreçlerinin çokluğu düşünüldüğünde, **müzakere evresi sırasında**, ister içeride, ister dışarıda ya da müşterek olsun, **imzalanan anlaşmalara uyumluluğu doğrulamaya yönelik mekanizmaları kararlaştırmak** tavsiye edilir. Yoksa, silahlı çatışmanın kökeninde bulunandan başka ve organize suçla daha yakından bağlantılı daha fazla şiddetin patlak verme riski söz konusudur. Çok sık olarak, özellikle yapısal değişiklik içeren barış süreçlerinde anlaşmanın imzalanmasından sonra, ulusal veya uluslararası doğrulama mekanizmaları olmadığı için anlaşmaların uygulanmasını reddeden veya engelleyen siyasi, ekonomik veya askeri baskı grupları ortaya çıkabilir.

- Müzakere edilen anlaşmanın uygulanması, yüksek bir ekonomik bedele mal olabilir. Bu bağlamda, **dış destek talep etmeden ya da bağışçuların teminat konferansı için istekte bulunmadan önce, çatışmadaki doğrudan ve dolaylı aktörlerin finansal olarak ne gibi katkıda bulunacaklarının bir incelemesi yapılmalıdır.** Bir silahlı çatışmanın bitmesinin pek çok durumda, daha önce askeri amaçlara tahsis edilen ve bazı ülkelerde GSYH'nin %2'sine kadar varabilen, tamamen barış anlaşmalarının uygulamasına yönlendirilmesi gereken bir miktardaki toplu paranın serbest kalmasını sağladığı unutulmamalıdır. Örneğin Kolombiya olayında, gerillalar ve milisler tarafından alınan arazilerin değeri, ulusal ve çok uluslu şirketlerin milis gruplarına katkıları, Hükümetin "barış fonları" ve önceden bahsedilen "silahsızlanma payı" vb. yoluyla bulunabileceği katkılarla birlikte önce gerillanın mal varlığı ölçülmelidir.
- Yukarıdakilerden anlaşıldığı gibi, bir silahlı grupla müzakerelerin ileri bir aşamasında ya da bir barış anlaşmasını imzaladıktan sonra hükümetin, barış zamanında askeri giderlerin azalmasını önleyecek şekilde yüksek maliyetli ağır silahlar satın almaya karar vermesi (2015 yılında Kolombiya'da olduğu gibi) anlamsızdır.

3 – 2014'teki kriz durumları

Bu kısımda, hem açık silahlı çatışmalar hem de geçmişte silahlı olup halihazırda silahsız olan diğer çatışmalar şeklinde 2014 yılında 29 farklı bağlamda gerçekleşen ve bir barış anlaşmasına varmayı amaçlayan müzakerelerin tamamlanmadığı ana krizlere genel bir bakış sunulmaktadır. Bu karışım zaten, **bir ateşkesin ya da askeri etkinliğin şiddetini azaltmanın,** müzakereler tatmin edici bir sonuca varana kadar zamana yayılabilen **barış elde etmeyle, bir barış sürecinin tamamlanmasıyla ya da çatışmanın nihai çözümüyle mutlaka aynı anlama gelmediği** yönünde bir uyarıdır. Bu nedenle fiziksel ve silahlı şiddetin azalması ve hatta kaybolması, Batı Sahra, Moldova (Transdinyester), Kıbrıs ve diğerlerindeki süreçler için geçerli aşağıdaki şemadan görülebildiği gibi mutlaka çatışmanın sona erdiği anlamına gelmez.

Ülkeye göre yalnızca bir yıllık krizlerin listelenmesi, **her duruma özgü hususiyetlerle birlikte müzakerelerin gelişme şeklini olumsuz yönde etkileyebilen faktörlerin ne kadar çok olduğuna** ışık tutar. **Bütün müzakere bağlamlarında sıkça bulunan faktörlere ek olarak,** süreçler çok özel faktörlerden de etkilenebilir. **Birçok müzakere süreci için genellikle "modeller" ya da "referans noktaları",** yani çatışmanın doğası ya da seçilen aktör ya da yöntem türü bakımından

benzerlikler gösteren başka barış süreçleri bulunduğu düşünüldüğünde, bunlardan faydalanılabilir (kopyalanmak yerine) ve bunların faydalı yönleri eldeki duruma uyarlanabilir. Yöntemle ilgili bu hususlar, bir başka kısımda dikkate alınacaktır. Aşağıdaki tabloda, ülkeye göre, önceki kısımda belirtildiği gibi kriz türleri gösterilmektedir.

2014 yılındaki başlıca krizler	
Mali	<ul style="list-style-type: none"> Birden çok silahlı aktörün varlığı. Müzakerelere katılan diğer gruplarla ilgili anlaşmazlık. Hükümetin mahkumları serbest bırakma sözünü tutmaması. Dışarıdan kolaylaştırmada koordinasyon yokluğu ve örtüşen teşebbüsler. Şiddet içerikli çatışmaların artması. Üçüncü ülkelerden gelen baskı. Bir silahlı grubun müzakereleri ülke dışında yürütme isteği. Bazı silahlı grupların müzakerelere katılmaması. Yerinden yönetime karşı federalizm. Aceleci bir anlaşmaya varmayı isteme riski. <p>Nihai sonuç: Birinci çerçeve anlaşmasının çatışmayı 2015 yılında çözmesi.</p>
Senegal	<ul style="list-style-type: none"> Silahlı grup içinde bölünmeler. İçerideki araçların çoğalması. Silahlı grubun bölünen bir grubunun müzakereleri ülke dışında yürütme isteği. <p>Nihai sonuç: Anamlı bir değişiklik yok.</p>
Etiyopya (Ogaden)	<ul style="list-style-type: none"> İki müzakerecinin aracı ülkede tutuklanması. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>
Somali	<ul style="list-style-type: none"> Somali hükümetinin fiili felci. Başbakan ve cumhurbaşkanı arasında sürekli çatışmalar. El Şebab'ın (silahlı grup) içindeki iç gerilimler.
Sudan (ulusal diyalog)	<ul style="list-style-type: none"> Diyalogdaki birden çok silahlı aktör ve politikacı. Muhalefet liderlerinin tutuklanması. Hükümetin seçimleri ertelemeyi istememesi Ulusal geçişe sahip bir hükümet istemediği için hükümetle ilgili eleştiri. Hükümetin "Ulusal Diyalog"un üç aydan fazla sürmemesi yönündeki talebi. Hükümetin taraftar ihtiyaçları nedeniyle düşmanlıkların sona ermesini imzalamada gecikme. Hükümetin muhalefeti bölmek için olası taktikleri. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi, ancak 2015 yılında muhtemel bir ilerleme söz konusu.</p>
Sudan (Darfur)	<ul style="list-style-type: none"> Hükümet ile Gabriel İbrahim'in JEM'i arasında, yıl sonunda yapılan toplantıda hükümet delegasyonu sadece güvenlik meselelerini tartışmak isterken JEM'in gündemi daha uzundu. AU müzakere ekibinin yetersiz kapasitesi. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>
Sudan (Güney Kordofan ve Blue Nile)	<ul style="list-style-type: none"> Hükümetin insani krizi durdurmak ya da politik krizi çözmek istemediğine dair suçlamalar. Hükümetin, silahlı grubun savaşa ilgili olmayan konuları güdeme getirdiğine dair suçlamaları. Hükümetin, AU'nun aracılığına karşı güvensizliği. "Ulusal Diyalog" yürütülmeden önce bölgelerde bir ateşkese varılmasının gerekip gerekmediği konusunda hükümetle uyuşmazlıklar. Hükümet, kısmi çözümler bulma taraftarıyken SPLM-N, genel bir anlaşma istemiştir. SPLM-N, Ulusal diyaloga katılmadan önce Darfur'da bir barış anlaşmasına varılmasını da istemiştir. SPLM-N, siyasi bir anlaşmaya varmadan önce silahlarını vermelerini istediği için hükümeti eleştirmiştir. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>

Güney Sudan	<ul style="list-style-type: none"> Ateşkesin ihlali. Mahkumların serbest bırakılması konusunda anlaşmazlık. Silahlı grubun kıdemli komutanlarının tutuklanması. Silahlı grubun liderleri ve IGAD'nin aracı ekibi arasında uyuşmazlıklar. Yabancı birliklerinin geri çekilme gerekliliği. Şiddetin tırmanması. Bir federal hükümet sistemi kurma ve anayasal reformlar konusunda uyuşmazlıklar. IGAD aracısının hükümet ve silahlı grup hakkındaki aşağılayıcı ifadesi. Kolaylaştırıcı tarafından yaptırım tehditleri. Güney Sudan Hükümeti, rejim değişikliği istediği için Üçlü'nün (Birleşik Devletler, Birleşik Krallık ve Norveç) üç ülkesini eleştirmiştir. Aracılık (Etiyopya'nın yerine Tanzanya) ve güçlendirilmiş aracılık için ev sahibi ülkenin Finlandiya ve CMI aracılığıyla değiştirilmesi. Silahlı gruplar arasında barış istememe yönünde suçlamalar. <p>Nihai sonuç: Aracılığın değiştirilmesi.</p>
Sudan – Güney Sudan	<ul style="list-style-type: none"> Hafif silahların çoğalması Güney Sudan'ın, Abyei bölgesinin 2015 seçimlerinde yer alma kararını protesto etmesi. Yerel hükümet ve kamu düzeninin olmaması. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>
Orta Afrika Cumhuriyeti	<ul style="list-style-type: none"> Silahlı grubun temsilcilerinin düşük seviyesi. Silahlı grupları temsil etmeye yönelik iç mücadeleler. Sivil toplumda bölünmeler. Ulusal diyalogun ülkede ya da dışarıda yürütülmesi gerektiği konusunda bölünmeler. Bir silahlı grubun, yalnızca ülke bölündüğü takdirde müzakere yapma yönündeki koşulu. Silahlı grup içindeki iç bölünmeler. Barışı koruma operasyonlarının etkinliği konusunda şüpheler. CAR ve Kenya arasında, CAR hükümetini önceden bilgilendirmeden Kenya başkentinde muhalif milislerle toplantı yapılması sebebiyle son dakikadaki diplomatik krizle birlikte aracının değişmesi. <p>Nihai sonuç: Aracı değişimi kabul edilmedi, yakın gelecekle ilgili belirsizlik söz konusu.</p>
DR Kongo	<ul style="list-style-type: none"> Bir silahlı grubun liderinin açıklığa kavuşmayan ölümü nedeniyle güvensizlik. Bir silahlı grubun silahsızlanma istekliliğinin gerçekliği konusunda şüpheler. Bir hükümet tarafında, bir silahlı grubun silahsızlanma için politik bir müzakere talep etmemesi gerektiği yönünde sunulan gereklilik. Yurtdışında müzakerelere katılan bir silahlı grubun liderinin yasaklanması. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>
Libya	<ul style="list-style-type: none"> Ülkede bulunan iki parlamento ve hükümet arasında diyalog yokuşu. Parlamento seçimlerinde çok düşük katılım. Kolaylaştırma sunmak isteyen ülkeler arasında rekabet. Müzakerelerin ortasında askeri muharebe. Bazı silahlı grupların BM terör grubu listesine dahil edilmesi. Anayasa Mahkemesi'nin parlamento seçimlerini yasalara aykırı olarak ilan etme kararı. Bir silahlı grup tarafından bir BM temsilcisine saldırı. BM tarafından düzenlenen konuşmaların sürekli iptali. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>
Batı Sahra	<ul style="list-style-type: none"> Taraflardan birinin BM aracılığıyla ilgili olası hayal kırıklığı. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>
Kolombiya	<ul style="list-style-type: none"> Hükümetin FARC ile iki taraflı ateşkes imzalamayı reddetmesi. Gelecekte, polisin artık Savunma Bakanlığı'na bildiride bulunmayacağına dair şüpheler.

	<ul style="list-style-type: none"> Devlet başkanının, gerillalarla müzakerelerin sonucunda kanun hükmünde reform ve düzen olmayacağına dair açıklamaları. FARC'nin "silahların teslimi"ni nasıl yorumladığına ve klasik bir DDR sürecini başlatmayı kabul edip etmediklerine dair şüpheler. Gizlice imzalanan muhtemel anlaşmalarla ilgili olarak tarafın politik suçlamaları. İnsan hakları savunucuları, birlik üyeleri ve terhis edilen muhriplere karşı tehditler. Müzakere delegasyonlarının iletişiminin önlenmesi. FARC tarafından bir generalin tesadüfen yakalanması, beraberinde müzakerelerin geçici olarak askıya alınmasına neden olacak şekilde onu "tuttukları" ya da "kaçırdıkları" konusunda bir tartışma. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nden, geçiş hukukunun uygulanmasına yönelik uyarı. Hükümetin, FARC tarafından tek taraflı olarak karar verilen düşmanlıkların ve ateşkesin uluslararası olarak denetlenmesini reddetmesi. ELN ile keşif evresinin aşırı uzun süresi ve başlangıç toplantılarındaki sürenin aşırı uzunluğu. Hükümet ile ELN arasında "barış" ve sosyal katılım" kavramları ve gündem konusundaki uyumsuzluklar. Hükümet ile ELN arasında, başlangıç konuşmaları için "yöntemsel kriterler" ile ilgili uyumsuzluklar. Ordu tarafından ELN'nin müzakere ekibinin bir üyesinin yakalanması. <p>Nihai sonuç: FARC tarafından, müzakereleri takviye etmek için atılan tek taraflı adımlar ve ELN ile keşif evresinde elde edilen ilerlemenin açıklanması.</p>
Afganistan	<ul style="list-style-type: none"> Taliban içinde bölünmeler. ABD tarafından tek taraflı karar verme ile hükümetin anlaşmazlığı. Bir aracı olarak görev gören bir Taliban liderinin tutuklanması. Bir hükümet oluşturmada zorluklar içeren son derece uçucu politik bağlam. Güvensizlik. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi, ancak 2015 yılında muhtemel bir yeni aracı söz konusu.</p>
Hindistan (Nagaland)	<ul style="list-style-type: none"> Bir hükümet sözcüsünün istifası. Naga'dan bölünen gruplar arasındaki düşmanlıklar. Hükümetin, Naga liderlerinin bir birleşme toplantısına katılmasına izin vermeyi reddetmesi. Hükümetin, bütün gruplarla aynı anda müzakere yapmayı reddetmesi. <p>Nihai sonuç: Yalnızca NSCN-IM ile müzakereler.</p>
Hindistan-Pakistan (Keşmir)	<ul style="list-style-type: none"> Ateşkesin ihlali. Bir Keşmirli bölücü lideri, Pakistan hükümeti tarafından alındıktan sonra Hindistan hükümeti tarafında derin huzursuzluk. Keşmir'in Hindistan bölgesinde saldırı. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>
Pakistan (Waziristan)	<ul style="list-style-type: none"> Kaçırılan askerlerin öldürülmesi. Taliban'ın bölünen grupları arasındaki uyumsuzluklar. Ateşkesin sonlanması. Okula terör saldırısı. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>
Burma	<ul style="list-style-type: none"> Silahlı gruplar tarafından, politik diyalogun ateşkesle paralel yürütülmesi yönündeki talebi. Yeni kapsamlı Silahlı Kuvvetlerin oluşumu konusunda başlangıçtaki anlaşmazlık. Hükümetin, küçük silahlı grupları tanımadığı için daha kapsamlı bir anlaşmayı kabul etmeyi reddetmesi. Silahlı Kuvvetler'in bir KIA eğitim merkezine saldırısı. Federalizm konusunda uyumsuzluklar. <p>Nihai sonuç: 2015 yılının başında olası anlaşma.</p>

Filipinler	<ul style="list-style-type: none"> Hükümetin Bangsamoro Anayasa Hukuku'nu onayında gecikmeler. Yılın ortasında Başkanlık, Kanun'da çeşitli değişiklikler sunarak MİKC'nin anlaşmazlığına yol açmıştır. Silahsızlanmaya karşı olan MİKC'nin bölünen bir grubunun olası varlığı. Hükümet, NDF ile müzakereler için "özel yol"u sonlandırdı. Hükümet, NDF'yi, doğrudan hükümetin müzakere ekibiyle değil basın yoluyla önerilerde bulunmakla suçladı. NDF, fazla muhafazakar bulunduğu için mevcut hükümetle bir barış anlaşmasına varmanın imkansız olduğunu ifade etti. MNLF'nin liderlik mücadeleleri ve iç bölünmeler. MNLF'nin, MİKC ile müzakereleri sırasında kendisini göz ardı ettiği yönünde hükümeti eleştirmesi. MNLF'nin ve MİKC'nin yaklaşımı arasındaki farklılıklar. <p>Nihai sonuç: Şubat 2015'te NDF ile olası yeni müzakereler ve MNLF ile müzakerede güçlükler.</p>
Tayland (güney)	<ul style="list-style-type: none"> Teşvik edici askeri firar stratejisi. Silahlı grupların taleplerinde birlik olmaması. <p>Nihai sonuç: Güvensizlik yaratacak şekilde müzakerelerin askeri kontrolü.</p>
Kıbrıs	<ul style="list-style-type: none"> Kıbrıs'taki ekonomik krizin müzakerelere etkisi. Bölgedeki petrol kullanma haklarındaki farklılıklar nedeniyle müzakerelerde geçici bozulma. <p>Nihai sonuç: 2015 yılının başında müzakerelerin muhtemelen yeniden başlaması.</p>
Kosova	<ul style="list-style-type: none"> İç gerilimler, erken seçim yapılmasına neden oldu. Yeni bir hükümet oluşturmada gecikmeler. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>
Moldova (Transdinyester)	<ul style="list-style-type: none"> Ukrayna'daki çatışmanın etkisi ve Rusya ile Batı arasındaki ilişkilerde kötüleşme. Moldavya dilinde eğitim veren Transdinyester'deki okullar üzerinde baskı. Konuşma turlarında gecikmeler. Moldova tarafından, Rus temsilcisinin Transdinyester'i ziyareti hakkında bilgilendirilmediği için eleştiri. AB/Moldova Birliği Anlaşması'nı takiben Rus misillemeleri. ABD'nin Romanya başkenti yakınlarında bir üs kurma olasılığı Moldova'nın tarafsızlığını kaybedeceği korkusu. Moldova'nın Romanya ile birleşme korkusu. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>
Türkiye (PKK)	<ul style="list-style-type: none"> Hükümet tarafında müzakereyle ilgili geciktirme taktikleri. 2015 yazında Türkiye seçimlerinin karışması. Suriye'deki Kürtlerin hassas durumunun etkisi. Türkiye'nin IŞİD'i desteklediği iddiaları yönünde PKK'nın suçlamaları. Kanun ve düzen sorunları. Her iki tarafta da müzakere deneyiminin yokluğu. <p>Nihai sonuç: Resmi müzakerelere yeni yöntemle başlama olasılığı.</p>
Ukrayna	<ul style="list-style-type: none"> Siyasi ve iktisadi güç mücadeleleri. Bölgesel siyasi ve iktisadi kurumlar arasındaki rekabet. Askeri / stratejik değeri nedeniyle Kırım'ın Rusya tarafından işgali. Rusya'nın Rusça konuşulan bir alan yaratma isteğine muhalefet. Ukrayna hükümetinin NATO'ya katılma isteği. Diplomatik girişimlere rağmen çatışmanın erken askerileşmesi. Paralı askerlerin ve gayri nizami kuvvetlerin varlığı. Rusya ve Kırım'a karşı yaptırımlar. Her iki tarafta askeri manevralar. Soğuk Savaş döneminin diline ve tehditlerine geri dönüş. Rusya gazının temininde güvensizlik. Ukrayna hükümeti tarafından federalizmin reddedilmesi. Doğu Ukrayna'da düzenlenen seçimleri tanımanın reddedilmesi. Ukrayna hükümeti tarafından, ülkenin doğusu için önceden verilen

	<p>ödünlerin ve taahhütlerin iptali.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rusya'nın doğudaki isyanlara gizli silah tedariki. • Ateşkese uymama konusunda karşılıklı suçlamalar. • Ukrayna'nın tarafsız durumunu terk etmesi. • Başkan Putin, NATO'nun ilerlemesinin ulusal güvenlik için başlıca tehlikelerden biri olduğunu düşünen yeni bir askeri doktrin imzaladı. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>
Ermenistan-Azerbaycan	<ul style="list-style-type: none"> • Ateşkes hattı boyunca artan olaylar ve çarpışmalar. • Her iki ülkenin artan yeniden silahlanması ve askerileşmesi. <p>Nihai sonuç: Gerilimlerin şiddetinde azalma.</p>
Gürcistan (Abhazya ve Güney Osetya)	<ul style="list-style-type: none"> • Hava sahasının ihlali. • Abhazya'da sosyal ve siyasi kriz. • Abhazya ve Güney Osetya tarafından, yerinden edilmiş kişiler konusunun müzakere gündeminden uzaklaştırılması yönünde talep. • Abhazya'nın müzakereler için biçimi ve gündemi değiştirme isteği. • Abhazya ve AB arasında, olayları önleme ve olaylara yanıt verme mekanizmasıyla ilgili anlaşmazlıklar. • Gürcistan ve Rusya arasında, Rusya'nın Abhazya ile, bunun bağımlılığını artıran bir anlaşma imzalaması nedeniyle güvensizlik. • Rusya'nın güç kullanmayacağına dair bir taahhüdü imzalamayı reddetmesi. <p>Nihai sonuç: Çözülmedi.</p>
İsrail-Filistin	<ul style="list-style-type: none"> • İsrail'in bir Yahudi devleti olarak tanınması. • Hamas'ın Filistin bölgesinde NATO birliklerinin olası varlığını reddetmesi. • İsrail'in, Batı Yakası ve Doğu Kudüs'te iskan oluşturma politikası. • İsrail'in çeşitli uluslararası anlaşmalarda Filistin üyeliğine karşı çıkması. • İsrail cezaevlerinde tutulan Filistinli mahkumların serbest bırakılmaması. • İsrail'in Filistin'le müzakereyi reddetmesi. • Gazze Şeridi'nde tırmanan çatışma. • İsrail'le müzakereleri canlandırmak için Filistin adına bir taslak önerenin BM Güvenlik Konseyi'ne sunulması. Güvenlik Konseyi, önergeyi onaylamamıştır. • Filistin'in Uluslararası Ceza Mahkemesi üyeliği edinmesine karşı tehditler <p>Nihai sonuç: Çözülmedi</p>

Kaynak: Fisas, Vicenç, Barış Süreçleri Yılığ, Barış Kültürü Okulu, 2015.

4 – Krizin ardından metodoloji ve aktörlerin yeniden tasarımına yönelik öneriler

Müzakereler sırasında ortaya çıkan krizlerin bir kısmının ciddi doğası ya da bazen, sadece müzakerelerin dinamiğinin **beklenmedik adımlar atılmasını** gerektirdiği gerçeği sık sık, **başlangıçtaki biçimin** değişen ihtiyaçlara uyarlanacak şekilde **yeniden tasarlanması gerektiği** anlamına gelir ve bu, mutlaka taraflar arasında karşılıklı uzlaşma ile yapılmalıdır. Örneğin 2014 yılında FARC ile yapılan müzakerelerde, çalışmalarını bitirdikleri zaman sonuçlarını genel kurula (resmi müzakere toplantısı) sunan **paralel çalışma grupları** biçiminde silahsızlanma ve cinsiyet **alt komisyonlarının** oluşturulması gerekmiştir. Bu, özellikle silahsızlanma veya "silahların teslimi" ile ilgili oldukça karmaşık meselelerde zamandan tasarruf sağlamıştır. Sivil toplum, örneğin bölgesel çalışma komiteleri ve Uluslararası Mağdurlar Forumu gibi başta önceden planlanana ek olarak (interaktif web) çeşitli şekillerde katılımında bulunmuştur.

Ortaya çıkacak bir kriz olasılığını hesaplayarak, gerektiği zaman başlatılabilmeleri için, **başlangıç çalışma planında gerekli olabilecek bazı düzeltmeleri önceden düşünmek** mümkün olur. Daha

önce belirtildiği gibi, aynı biçimde yıllarca verimsiz olan çalışma tamamen yeni bir tasarım gerektiriyorsa, hiçbir zaman tamamen risksiz olmayacak olsa bile bu kararın alınması gereklidir. Aşağıda, atılabilecek bazı adımlar sunulmaktadır:

- Gözden kaçırıldığı için ya da başlangıçtaki güçlükler nedeniyle, keşif evresine özel bazı adımlar, "resmi müzakereler" aşamasına kadar tartışılmayabilir. Bu durumda **başlangıç aşaması sırasında bazı meseleler için öneriler sunulmadıysa, o zaman bu daha sonra yapılmalıdır.**
- Daha önce yapılmadıysa ve bunun müzakerenin iyileşmesine yardımcı olabileceği düşünülüyorsa **bir kolaylaştırıcı kavramını öne sürün.**
- 2014 yılının sonunda Norveç ve Küba'da, FARC ile müzakerelerdeki garantörlerle olduğu gibi "garantör" veya "gözlemci" durumunu "kriz zamanında kolaylaştırıcı" olarak değiştirin. Bir generalin esir alınması nedeniyle krizle karşılaşıldığında taraflar, bu iki ülkenin kriz zamanında durumlarını değiştirmesine karar verdi.
- Bu bağlamda **deneyim çok olumsuz ise** ve taraflar doğrudan diyalogu tercih ediyorsa **üçüncü ülkelerin aracılığından vazgeçin.**
- Bunların birkaç yıl içinde süreci idare ediş şeklinin nihai değerlendirmesi olumlu değilse, bu onların hatası değilse bile **aracı ülke veya kişiyi değiştirin.** Bu durumda, 2014-2015 yıllarında Libya'da olduğu gibi **aracılıklarda liderliği ele almak isteyen adayların çok** olmamasına dikkat etmek gerekir.
- Davranışları, karakterleri ya da konuşma şekilleri diğer tarafça düşmanca algılandığı takdirde **iki tarafın müzakere ekiplerindeki bir veya daha fazla kişiyi değiştirin.**
- Biriken işlere ve gündemin boyutuna bağlı olarak **her müzakere ekibinin üye sayısını artırın veya azaltın.**
- Görevlerinin ayrıntılı bir açıklamasıyla birlikte barış sürecindeki **"dost ülkeler" in durumunu oluşturun.** Bu ülkelerin tarafların herhangi birine karşı açık bir kamusal yakınlık ya da ekonomik veya coğrafi ilgisinin olması önerilmez; çünkü bu, gerekli tarafsızlığa sahip olmalarını önleyecektir.
- En karmaşık meselelerin ileriye götürüleceği **"paralel çalışma grupları" oluşturun.**
- Bu, yeni olumlu beklentiler oluşturabilecek ve bütün taraflar için bir teşvik edici görevi görecektir, **müzakerelerin gerçekleşeceği ülkeyi değiştirin.**
- Ortak bir zemin bulmaya yardımcı olabilecek önerilerde bulunması için **gündemdeki belirli konular hakkında bağımsız kişileri ve uzmanları davet edin.**
- **Müzakere kapasitelerini güçlendirmek için silahlı gruplarla bir başka ülkede toplantılar düzenleyin.** Örneğin 2014 yılında Berghof Foundation, Sudan'da SRF koalisyonunun parçasını oluşturan ve ülkede barışa yol açacak bir siyasi sürece katılma taahhüdünde bulunan silahlı grupların farklı liderleri ile Berlin'de bir toplantı düzenlemiştir.
- **Müzakerelerin tıkanmasına neden olan konuları sona bırakın.**
- Kriz zamanında **silahlı gruplar**, süreçte **daha fazla güven oluşturmak** ve aynı zamanda meşruluklarını artırmak için **tek taraflı adımlar** atmanın önemini değerlendirmelidir. Bu bağlamda, uluslararası insani hukuka uymakla ilgili adımlar atabilirler (kaçırılan kurbanları serbest bırakmak, çocuk askerleri teslim etmek, mayın temizleme vb.). Bu ayrıca, geçici bir ateşkes ve/veya düşmanlıkların sona ermesinin duyurulma ihtimalini de içerir.

- Uç durumlarda, hiç istenmemekle birlikte, **tarafardan hiçbiri masaya yeni bir şey getirmiyorsa ve müzakereler birkaç yıldır durmuş halde ise, müzakere döngüsü durdurulabilir (bütün taraflarla ve komşu ülkelerle, doğrudan veya dolaylı olarak yakın teması sürdürerek)**. Örneğin, Batı Sahra bölgesine yapılan son ziyaret turunun ardından Ekim 2013'te BM özel delegesi, diyalogun ilerleme beklentisi olana kadar taraflar arasında yeni bir resmi toplantı oturumunun düzenlenmeyeceğini açıklamıştır.
- Bir müzakere döngüsü bozulduğu zaman, çatışma halindeki iki ülke durumunda, **iletişim kanallarını açık tutmak** ve "diğer tarafı düşman olarak tasvir etme" eğiliminden kaçınmak **amacıyla müzakerelerin yerini geçici olarak diğer diplomatik önemler, örneğin ticaret, kültür, spor, müzik ve sanat vb. alabilir**.
- Batı Sahra'daki duruma dönecek olursak, müzakere döngüsündeki bir bozulma sırasında, **konuşma turunun yerini geçici olarak, çatışmanın kökenindeki meseleler hakkında taraflara yönelik soru ve cevap şeklinde yazılı bir çalışmanın alması** faydalı olabilir. Ocak 2014'te BM Genel Sekreteri'nin kişisel delegesi, özel olarak bunların her biri için oluşturulan soruları gizli şekilde sunmak üzere Rabat ve Tindouf'taki taraflarca yakın zamanda oluşturulan çalışma gruplarıyla buluşmuştur. Sorular özellikle zordu ve tarafları, daha kolay meselelerin ötesine götürmeyi amaçlıyordu; bunun için onları farklı söyleşilere sokuyor ve başlangıçtaki tutumlarına alternatifler düşünmeye ve ortak bir çözümün öğelerini aramaya başlarken esneklik sergilemeye teşvik ediyordu. Birkaç ay sonra Polisario, bu çalışma ile mutabık olmadığını açıkladı. 2000-2003 döneminde Barış Kültürü Okulu tarafından tam bir güven içinde, Bask Bölgesi'nin bütün parlamento grupları ile (Halk Partisi'nden Batasuna'ya) benzer bir şey gerçekleştirilmiş ve iyi sonuçlar elde edilmiştir. Batasuna yasaklanıp AB'nin terör grupları listesine yerleştirildiği zaman çalışma durdurulmuştur.
- **Her biri tarafından gerçekleştirilecek görevlerle ilgili karışıklığa neden oluyorsa, katılımcı aktörlerin çerçevesini basitleştirin**; yine de bu, sürecin iyileşeceğini garanti etmez. Sahra olayı bunun kanıtıdır. Bu sürecin taslağı basittir: yalnızca BM aracılığı ve iki aktör arasında farklı ittifaklar. Güvenlik Konseyi'nin üç kalıcı üyesinin (ABD, Fransa ve Birleşik Krallık) desteğine sahip Fas ve Cezayir'in desteğine sahip Polisario. Ancak durum her zaman böyle değildir. Tümü de aynı zamanda ve aynı çatışmayla ilgili olmak üzere özel delegelerin (BM, AB, AU, diğer önemli ülkeler vb.'den), kendilerini yeni kolaylaştırıcılar ya da başka bir müzakere evresi için ev sahibi olarak sunan ülkelerin, müzakereleri iyileştirmek için seminerler veya toplantılar düzenleyen kuruluşların vb. çok olduğu durumlar söz konusudur. Sürece refakat her zaman iyidir, ancak sadece gerekli olduğu sürece.
- Her türden **aktörün bolca** bulunduğu tamamen farklı bir paydaş tablosu söz konusudur. **Bu çerçeve de olumlu değildir**, çünkü karışıklık yaratır ve bütün aktörlerin aynı masaya oturmasını sağlamanın ciddi zorlukları mevcuttur. Bu, şu anda Libya'daki durumdur ve burada, barış sürecini yönetmek konusunda çeşitli ülkeler arasında bir rekabet söz konusudur. 2015 yılının başında, Afganistan'da iki olası aracı ekip vardı. Bunlardan biri Çin, Afganistan ve Pakistan'dan oluşan bir üçlü, diğeri "6+1" olarak bilinen ve ABD, Rusya, Çin, Hindistan, Pakistan, İran ve Afganistan'dan oluşan, bölgedeki ülkelerin oluşturduğu bir gruptu. Bu grup iki defa toplandı.

- **Hükümet kolaylaştırıcılarının kim olduğunu** ve karar alma kapasitelerinin ne olduğunu **açıklığa kavuşturun**. Senegal'de 2014 yılında, bu bağlamda çok fazla karışıklık söz konusuydu.
- O zamana kadar elde edilenlere **yeniden odaklanmak** ve yeni bir başlangıç yapmak için **müzakerelerde duraklamalar yaratın**.
- Empati ve gerilimi azaltma kapasiteleri daha fazla olduğu için **kadınları müzakere ekiplerine ya da kolaylaştırıcı olarak dahil etmenin** olumlu etkisini dikkate alın.
- Deneyim alışverişinde bulunmak için **başarılı bir şekilde bir barış anlaşması imzalamış olan diğer silahlı grupların eski liderleriyle konuşun**.
- Gizli de olsa, **bir silahlı grubun lideri ile ülkenin en yüksek yetkilileri arasında doğrudan bir toplantıyı** destekleyin. Birbirini kişisel olarak tanımak ve görüşlerini doğrudan ifade edebilmek, iki tarafın da başlangıçtaki "ön koşullarını" azaltmasına ve tutumlarının esnekleşmesine yardımcı olabilir. 2014 yılında Japonya, Hiroşima'da, Filipin Devlet Başkanı Benigno Aquino ile MİKC lideri Murat İbrahim arasında bir toplantı gerçekleşti.
- Müzakerelere katılabilmeleri için bir silahlı gruptaki **siyasi ağırlığa sahip mahkumları, ancak şartlı tahliye ile serbest bırakın**.
- Henüz yapılmadıysa **bir Hakikat Komisyonu'nun oluşturulmasını** kararlaştırın.
- Silahlı grubun bilgisi ve onaylı ile müzakere için bir teşvik ve güven oluşturucu bir önlem olarak **silahlı grubun kontrol ettiği alanlarda hükümet yatırımını teşvik edin**.
- **Başlıca bölgesel ve uluslararası kurumları, özellikle BM'yi, müzakerelerin başlaması ya da iyi şekilde ilerlemesi konusundaki memnuniyetlerini ifade etmeye davet edin**. Bu ayrıca iyi bir teşviktir ve sürece katılanların öz saygısını ve uluslararası alanda tanınmasını artırır.
- Bir **siyasi affın** müzakerelerin seyri üzerinde yaratabileceği olumlu etkiyi değerlendirin.
- **Sınır anlaşmazlıklarında aracı kurum, belirli bir coğrafi alan üzerinde ortak egemenlik ya da tarafsızlık önerebilir**. Örneğin Ekim 2014'te BM Genel Sekreteri'nin özel delegesi Francis Mading Deng, Sudan ve Güney Sudan arasında, tarafsız bir bölge olarak ilan edilecek petrol zengini bir sınır kasabası olan Abyei için yeni bir anlaşma önererek etkilenen ülkelerin her birinin iç çatışmalarını çözmesi gerektiği konusunda uyarıda bulunmuş ve Misseiriya topluluğuna teminatlar vermiştir.
- Bunlar bilindiği zaman **çatışmanın mağdurlarının tamamen tazmin edilmesi için bir fon oluşturun**. Kolombiya'da, 2014 yılında FARC, bu fonun GSYİH'nin %3'ü olması gerektiğini öne sürmüştür. Buradaki ikilem, buna katkıda bulunma sorumluluğunu belirlemede yatmaktadır.
- Silahlı grup için güven oluşturucu bir önlem olarak, **siyasi mahkumların durumunu incelemek için özel bir komisyon oluşturun**.
- **Nihai barış anlaşmasının bir referanduma sunulmasının gerekip gerekmediğini kararlaştırın**. Bu, Kolombiya'da FARC ile yapılan müzakerelerde sıcak bir tartışma konusudur. Filipinler'de, 2014 yılında, MİKC ile anlaşmanın etkilediği alanlar için bir referandum düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.

5 – Aktörler için “araç takımı”: 2014'teki durum

Daha önce bahsedildiği gibi, müzakereleri başlatmak için son derece basit modeller olduğu gibi, farklı aktörler için içine girdikçe çok daha karmaşık olanlar da bulunur. Bu özellikle, uzun süreli çatışmalarda söz konusudur. **Ancak hiçbir model hiçbir şey garanti etmez ve herhangi bir zamanda "belirli" bir süreci saptamak ve oluşturmak her zaman güçtür;** çünkü bu, özellikle, modelin gözden geçirilmesini gerektiren belirli koşullar ortaya çıktıkça değişebilir.

Gerçekleştirilen müzakerelerin sayısı ve bunların yapılarının çeşitliliği, aktörlerin herhangi bir zamanda ihtiyaç duydukları tavsiyeyi bulabildikleri bir tür "araç takımı" üretebileceğimiz anlamına gelir. Burada zorluk, belirli bir çatışma için işleyebilecek ya da işlemeyebilecek bir modelin tıpatıp benzerini yapmak değil, **mevcut durum için en uygun ve elverişli modeli bulmaktır.** Bu, başlangıçtaki düzene eklenebilecek daha fazla parça olduğu bilgisiyle, belirli bir müzakere için "benzersiz bir yapboz" oluşturma meselesidir. Ayrıca, bir müzakere sürecinde ortaya çıkabilecek krizlerin bütün çözümlerinin "araç takımı"nda mutlaka bulunmayacağına dikkat edilmelidir. Zaman zaman, **söz konusu belirli çatışmaya açıkça uyarlanan yeni şeyler önermek için hayal gücümüzü ve "şans"ımızı kullanmak** zorundayız. Yakın bir örnek, 2014 yılında Ukrayna'daki çatışmaya bir çözüm bulma girişimlerinin başarısızlığında görülebilir. İlk sorumluluk AB Dış Politika Yüksek Temsilcisi'ne ve AGİT özel delegesine aitti ancak süreç, en yüksek seviyede Fransız-Alman diplomasisinin çatışma çözümünü ele alarak 12 Şubat 2015 tarihinde bir uzlaşmaya ulaştırmasına kadar süreç durdurulmuştu.

Ancak şimdi, aşağıdaki tabloda verildiği gibi katılan oyuncular açısından kullanılmış olan farklı seçeneklerin ele alınmasına döneceğiz.

Öğeler	Örnekler
Hükümet yapıları	
Dahil olan devlet başkanları veya başbakanlar	Güney Sudan, CAR, Afganistan, Türkiye (PKK), Hindistan (Pakistan ile ilgili olarak), Pakistan (Hindistan ile ilgili olarak), Pakistan (Waziristan), Kıbrıs, Ukrayna, Ermenistan, Azerbaycan, Moldova, Gürcistan (Abhazya ve Güney Osetya), İsrail, Filistin
Bariş Komisyonu Üyeleri / Danışmanlar / Özel Delegeler	Senegal (Casamance), Kolombiya, Afganistan, Pakistan (Hindistan ile ilgili olarak), Hindistan (Pakistan ile ilgili olarak), Filipinler, Azerbaycan (Ermenistan ile Dağlık Karabağ çatışması için), İsrail, Filistin
Diğer resmi müzakereciler	Sudan (Güney Kordofan), Güney Sudan, Afganistan, Hindistan, Burma, Filipinler (her silahlı grup için bir ekiple bir kişi), Tayland, Kıbrıs, Sırbistan-Kosova, Transdinyester, Türkiye (PKK), Gürcistan, Filistin
Uzlaşma Bakanları / Birlik / Reentegrasyon / Çatışma çözümü	Mali, Hindistan, Moldova, Gürcistan
Diğer bakanlar	Tayland, İsrail
Bölge Valileri	Sudan (Güney Kordofan), Hindistan (Assam, Nagaland)
Diğer hükümet temsilcileri	Mali
İstihbarat Servisleri	Tayland, Türkiye (PKK)
Bariş anlaşmazlı izleme ofisleri	Sudan
Diğer hükümet veya Devlet yapıları	Senegal (ANRAC), Fas-Sahra (Ekonomi, Toplum ve Çevre Konseyi/ CESE, Bölgesel Danışma Komisyonu / CCR), Burma (Myanmar Bariş Merkezi, Ulusal Ateşkes Koordinasyon Ekibi), Moldova-Transdinyester (uzman komiteleri), Pakistan (Parlamento Komitesi)

Akademik merkezler	Sudan (Güney Sudan ile çatışmayla ilgili olarak Gelecek Çalışmaları Merkezi), Güney Sudan (Stratejik Çalışmalar Merkezi)
Müzakereyle bağlantılı silahlı grupların yapıları	
Koordinasyon kurumları	Mali, Sudan (Darfur), Burma, Tayland (güney)
Grup liderleri	Senegal (Casamance), Etiyopya (Ogaden), Sudan (Darfur), Sudan (Güney Kordofan ve Blue Nile), Güney Sudan (SPLA/AIO), CAR, Rwanda (FDLR), Libya, Afganistan (Taliban), Hindistan, Pakistan (TTP), Türkiye (PKK), Ukrayna (doğu)
Resmi müzakereciler	Güney Sudan (SPLM/AIO), Batı Sahra (Polisario), Kolombiya (FARC, ELN), Filipinler (NDF, MİKC, MNLF)
Aktif diasporalar / sürgünler	Senegal (Casamance), Etiyopya (Ogaden), Rwanda (FDLR), Batı Sahra (Polisario), Kolombiya (FARC, ELN), Filipinler (NDF), Türkiye (PKK)
Müttefik ülkeler	Neredeyse hepsi bunlara sahiptir
Aracılık alanı	
BM aracılığı (kişisel delegeler veya özel temsilciler)	Sudan-Güney Sudan (SESG, UNISFA), Libya (SRSG), Batı Sahra (PESG, SRSG), Kıbrıs (Özel Danışman)
Bölgesel aracılık kurumları	AU (Sudan, Sudan/Darfur, Sudan/Güney Kordofan ve Blue Nile, Sudan-Güney Sudan) AU-UN (Sudan/Darfur) IGAD (Somali, Güney Sudan) AGİT (Moldova, Ukrayna, Ermenistan-Azerbaycan, Gürcistan (Abhazya, Güney Osetya)) AB (Ukrayna)
Ülkelerin gruplarının aracılığı	Sudan (Üçlü: ABD, Birleşik Krallık, Norveç), CAR (Uluslararası Temas Grubu), Moldova (5+2 Biçimi: Moldova, Transdinyester, AGİT, Rusya, Ukrayna + ABD, AB), Ermenistan-Azerbaycan (Minsk Grubu: ABD, Fransa, Rusya), Gürcistan (Cenevre Süreci: BM, AGİT, AB, Gürcistan, Güney Osetya, Abhazya ve Rusya)
Ülkelerin aracılığı (Kolombiya'nın garantörleri dahil)	Almanya (Ukrayna) Cezayir (Mali, Libya) Brezilya (Kolombiya) Küba (Kolombiya) Çin (Afganistan) Ekvador (Kolombiya) Mısır (İsrail-Filistin) Birleşik Devletler (İsrail-Filistin) Fransa (Ukrayna) Gabon (CAR) Kenya (Etiyopya, CAR) Malezya (Filipinler, Tayland-güney) Norveç (Kolombiya, Filipinler) Katar (Afganistan) Rusya (Ukrayna) Sudan (Libya) Uganda (DR Kongo)
Uzman merkezlerinin aracılığı	HD İnsanı Diyalog Merkezi Community Sant'Egidio (Mali, Senegal, Rwanda/DR Kongo) Crisis Management Initiative (Güney Sudan)
Barişi koruma görevleri veya benzeri	BM: Mali (MINUSMA), Somali (UNPOS, UNSOM), Güney Sudan (UNMISS), Sudan-Güney Sudan (UNISFA), CAR (MINUSCA), DR Kongo (MONUSCO), Libya (UNMIL), Batı Sahra (MINURSO), Afganistan (UNAMA), Hindistan-Pakistan (UNMOGIP), Kıbrıs

	(UNFICYP), Kosova (UNMIK) AU: Somali (AMISOM), CAR (MISCA) AB: CAR (EUFOR-CAR), Kosova (EULEX) Diğerleri: Moldova (Müşterek Barış Koruma Kuvvetleri: Rusya, Moldova, Transdinyester)
BM refakati	Somali (SRSG), Güney Sudan, DR Kongo (SESG, SRSG), Kolombiya (UNDP), Burma (gözlemci, SESG), Kosova (SRSG), İsrail-Filistin (UNSCO)
Bölgesel kurumların refakati	AU (Mali, Güney Sudan, Libya, Batı Sahra) AB (Mali, Somali, Filipinler, Kosova, Ermenistan-Azerbaycan) ECOWAS (Mali) OCI (Mali, Filipinler, Tayland-güney) CEEAC (CAR) Arap Birliği (Libya, İsrail-Filistin) OAS (Kolombiya) ASEAN (Burma) AGİT (Kosova) NATO (Kosova) Avrupa Parlamentosu: (Türkiye/PKK)
Ülkelerin gruplarının refakati	Somali (Somali Hakkında Uluslararası Yüksek Düzey Ortaklık Forumu), Güney Sudan (Üçlü: ABD, Norveç, Birleşik Krallık), DR Kongo (Büyük Göller Bölgesi Hakkında Uluslararası Konferans), Batı Sahra (Destek Grubu: ABD, Fransa, İspanya, Birleşik Krallık ve Rusya), Filipinler (Üçüncü Taraf İzleme Ekibi), Kosova (Üçlü: ABD, AB, Rusya), Gürcistan (Olay Önleme ve Yanıt Mekanizması: Gürcistan, Abhazya, Rusya ve AB), İsrail-Filistin (Diplomatik Dörtlü: BM, AB, ABD, Rusya)
Ülke gruplarının, devlet kurumlarının ve sivil toplumun refakati	Somali (Yüksek Düzey Görev Gücü), Filipinler (Müzakere Sürecine Uluslararası Destek Grubu: Japonya, Birleşik Krallık, Türkiye, HD İnsani Diyalog Merkezi, The Asia Foundation, Muhammadiyah, Conciliation Resources, Community of Sant'Egidio), Kosova (Kosova ve Viyana'daki diplomatik akademiler)
Ülkelerin refakati	Almanya (Sudan, Sudan/Darfur, Afganistan, Ermenistan-Azerbaycan) Suudi Arabistan (Afganistan, Filipinler, İsrail-Filistin) Belçika (Sudan/Darfur) Brunei (Filipinler) Kongo (CAR) Küba (Kolombiya) Çad (Mali, Sudan/Darfur) Şili (Kolombiya) Çin (Güney Sudan, Sudan-Güney Sudan, Burma) Danimarka (Somali) Dubai (Afganistan) İspanya (Libya) Birleşik Devletler (Senegal, Sudan-Güney Sudan, Hindistan-Pakistan) Etiyopya (Güney Sudan, Sudan-Güney Sudan) Finlandiya (Burma) Fransa (Sudan/Darfur, İsrail-Filistin) Gambiya (Senegal) Hindistan (Afganistan) Endonezya (Filipinler, Tayland-güney) İran (Afganistan) İtalya (Libya) Japonya (Burma, Filipinler) Kenya (Sudan-Güney Sudan) Malta (Libya)

	<p>Moritanya (Mali) Nijer (Mali) Norveç (Filipinler) Hollanda (Filipinler) Katar (Sudan/Darfur, Libya, Filipinler) Birleşik Krallık (Afganistan) Rusya (Afganistan) Güney Afrika (Güney Sudan) İsveç (Tayland-güney) İsviçre (Batı Sahra, İsrail-Filistin) Tanzanya (Güney Sudan, DR Kongo) Türkiye (Somali, Libya, Filipinler, Ermenistan-Azerbaycan) Venezuela (Kolombiya)</p>
Akademik merkezlerin refakati	<p>Asia Foundation (Filipinler) Berghof Foundation (Sudan, Sudan/Darfur) Beyond Borders (Türkiye/PKK) Carter Center (Sudan-Güney Sudan, İsrail-Filistin) Çatışma Çalışmaları ve Kültürel Çeşitlilik Merkezi (Tayland-güney) HD İnsani Diyalog Merkezi (Burma, Filipinler, Tayland-güney) Centro de Pensamiento y Seguimiento al Diálogo de Paz (Düşünce ve Barış Diyalogu İzleme Merkezi)(Kolombiya) Community of Sant'Egidio (Filipinler) Conciliation Resources (Filipinler, Ermenistan-Azerbaycan) Kriz Yönetim Girişimi (Afganistan, Moldova, Ukrayna, Ermenistan-Azerbaycan) Eurasia Foundation (Ermenistan-Azerbaycan) Fondation pour la Recherche Stratégique (Stratejik Araştırma Vakfı) (Afganistan) International Alert (Ermenistan-Azerbaycan) Uluslararası Çatışma ve Müzakere Merkezi (Gürcistan) Uluslararası Barış Araştırma Enstitüsü (Türkiye/PKK) Muhammediyah (Filipinler) Pax Christi (Ermenistan-Azerbaycan) Payap Üniversitesi Din, Kültür ve Barış Enstitüsü (Tayland-güney) UNDP (Kolombiya) Saferworld (Ermenistan-Azerbaycan) USIP (Ermenistan-Azerbaycan)</p>
STK ve diğer yapıların refakati	<p>Senegal (Barış İçin İhtiyar Meclisi, Casamance, Mon Ku Mon), Sudan (Democracy First Group), Kolombiya (Consejo Nacional de Paz/Ulusal Barış Konseyi), Hindistan-Assam (All Bodo Barış Forumu), Hindistan-Nagaland (Naga Uzlaşma Forumu), Türkiye (Akil Adamlar Grubu, Abant Platformu)</p>
Politik grupların refakati	<p>Hindistan-Pakistan (APHC Koalisyonu), Pakistan-Waziristan (Jamiat Ulema İslam-Sami, Jamat-e-İslam), Türkiye/Kürtler (HDP, DTP)</p>
Kiliselerin refakati	<p>Senegal (Zinguinchor Piskoposu), Hindistan-Pakistan (OCI), Filipinler (Filipin Ekümenik Barış Platformu), Tayland-güney (Dinlerarası Barış Konseyi)</p>
Kadın gruplarının refakati	<p>Senegal</p>
İş adamları, finansal kurumlar ve bağışçıların refakati	<p>Senegal (CRAES), Hindistan-Pakistan (Dünya Bankası), Burma (Barış Konuşması Oluşturma Grubu), Burma (Barış Bağış Destek Grubu: Norveç, Birleşik Krallık, AB, Japonya, İsviçre, ABD, Avustralya)</p>
Bireylerin refakati	<p>Burma (Aung San Suu Kyi)</p>

Yukarıdakilere bakarak aşağıdaki sonuçları çıkarabiliriz:

- **Hükümet seviyesinde birçok müzakere, bir ülkenin müzakere sürecini oldukça kişisel biçimde yönlendiren devlet başkanı ya da başbakanının liderliğine bağlıdır.** Şu anda, 15'ten fazla örneğin bulunduğu 10 yıl öncesinin aksine, devlet başkanının onayıyla barış komisyonu üyeleri veya danışmanların müzakereleri yönettiği birkaç durum vardır. Bu durumlarda komisyon üyeleri (ya da benzer sorumlu makamlar), karar alma kapasiteleri bakımından oldukça değişken profillere sahip olmakla birlikte mutlaka bir müzakere ekibine sahip olma eğilimindedirler.
- Bir ülkenin müzakere aşamasında olan birkaç silahlı grubu varsa, **her grup için farklı bir müzakere ekibine sahip olmak normaldir;** yine de nihai sorumluluk, ülkenin başkanı tarafından atanan tek bir kişiye dayanır.
- Bazı durumlarda müzakerelerden sorumlu kişi bir **bakan, bir vali** (özellikle bölgesel çatışmalarda) **ya da diğer bir kamu görevlisi** olabilir.
- Filipinler istisna olmak üzere, hükümet müzakerelerinden sorumlu kişilerin büyük bir çoğunluğu **erkektir.**
- **Barış anlaşmalarını izleyen resmi kuruluş veya kurumlar nadiren bulunur,** bu da anlaşmaların yerine getirileceğine dair teminat ve güven seviyesini önemli ölçüde zayıflatır. **Yapılacak en mantıklı şey,** mümkünse bölgesel veya uluslararası kurumların katılımı ile birlikte **bu tür bir kuruluşa sahip olmaktır.**
- Silahlı grupların müzakere yapılarıyla ilgili olarak, **grupların müzakere için koordineli bir kurumda bir araya geldiği en az üç ülke vardır.** Bu, müzakereleri kolaylaştırmak için **gündemleri basitleştirme ve bağlantılandırma ihtiyacına** iyi bir örnektir.
- Hükümet yapılarında olduğu gibi en yaygın durum, **silahlı grupların liderlerinin müzakerelere doğrudan katılanlar olmasıdır.** Bu grupların, en üst düzey liderlerini içermeyen bir müzakere ekibine sahip olması daha az yaygın bir durumdur.
- Küba'da **Kolombiya FARC ile yapılan müzakereler,** daha az görülen ancak muhtemelen oldukça mantıklı bir örnektir; burada **delegasyonları içindeki siyasi ve askeri liderlik seviyesi, müzakereler ilerledikçe ve yeni insanların varlığını ve fikrini gerektiren yeni konular ele alındıkça artmaktadır.**
- Bazı gruplar üzerinde karar alma kapasitesine ya da en azından onların içinde etkiye sahip sürgünlerle **keşif teması** yapmak bakımından **diyasporaların oynayabileceği olumlu rolü** de unutmamak gerekir.
- Çatışma halindeki bir hükümet veya silahlı grupta **ittifak yapan ülkeler,** yaygın olabilir ancak, ilk yaklaşımlarda **olası katılımlarda nabızlarını yoklayabilmek** ya da zaten ilerlemiş bir süreci takviye etmek **için kim olduklarını bilmek önemlidir.** Bir ittifak, süreçte mutlaka "bozucu" olarak hareket etmemekle birlikte bu şekilde davranma riskleri vardır. Yine de bu nüfuzlu ülkeler, devamlılığını ve iyi uygulanmasını sağlamak bakımından müzakereler sırasında bir avantaj olabilir.
- **Aracılık alanı** bakımından bu, ilk aşamalara ve müzakerelerin iyi bir şekilde ilerlemesine yardımcı olabilecek **aktörlerin çeşitliliği** için birçok fırsat sunar.
- **Birleşmiş Milletler, iyi niyeti bakımından çok aktif olma eğiliminde** olmakla birlikte resmi olarak çok az müzakerede yer almaktadır. Müzakereleri yönettiği yerde bu, Genel Sekreter'in özel temsilcileri ya da kişisel delegeleri yoluyla olmaktadır. Genel sonuçlar son yıllarda çok olumlu olmamıştır.

- **Bölgesel kurumların** katılımı bakımından **Afrika Birliği**, farklı Sudan çatışmalarına katılımı nedeniyle **en aktifi olurken Avrupa Birliği**, bir müzakerenin yönetiminde **nadiren devreye girmektedir.**
- **AGİT, birkaç yıldır askıda olan birçok süreçten** sorumlu olduğu için aracı kurum olarak zor bir rol oynamaktadır.
- **Müzakerelerin bir grup ülkenin elinde olduğu** çeşitli durumlar söz konusudur: "**üçlüler**", "**dörtlüler**", "**temas grupları**" vb. Üye ülkelerden biri veya daha fazlası tarafsız olmadığı ve bunun yerine, özellikle ülkeler arasındaki çatışmalarda **tarafından biriyle ittifak halinde** olduğu zaman yaşanan deneyim olumlu değildir. Bu ülke grupları en çok, bir süreci yönetirken değil de sürecin "**refakatçileri**" olduğu zaman etkindir.
- 2014 yılında yaklaşık **17 ülke**, kamusal müzakerelere **kolaylaştırıcı** ya da garantör **olarak katılıyordu.** Dolayısıyla bu, en sık kullanılan yöntemdir. Norveç ve İsviçre gibi, bazı süreçlere tedbirli bir şekilde müdahale eden ülkeler vardır.
- **Uzman merkezler** (HD, CMI, Community of Sant'Egidio vb.) yoluyla aracılık **genellikle gizlidir** ve bu yüzden tablodaki istatistikler tam değildir.
- **Müzakerelere destek** sağlayan ya da nihai evre için sorumluluk alan ancak hiçbir zaman gerçek kolaylaştırma sorumluluğunu üstlenmeyen birkaç **barışı koruma hareketi** mevcuttur. Bu hareketlerin çoğu, **bazı barış süreçlerine politik refakat sağlayan BM** emri altındadır.
- Müzakerelere **refakat eden** geniş bir dizi **bölgesel kurum** vardır.
- MİKC ile yapılan Filipin müzakereleri, bir müzakere sürecinin (somut olarak MİKC ile) **refakatçileri olarak STK'lar ve ülkeler arasındaki işbirliğinin** sınanmasını sağlamıştır. Bu, sonuç çıkarmak ve bu modelin başka süreçlerde faydalı olup olmayacağını görmek için 2015'te değerlendirilmesi gereken bir deneyimdir.
- Yaklaşık **40 ülke**, farklı yoğunluklarda, **süregiden müzakerelere bir şekilde refakat etmiştir.** 2014 yılında en dikkate değer olanı, Almanya ve Türkiye vakalarıydı. Bu ülkelerin sağlayabileceği **işbirliği türünü belirlemek** tavsiye edilir.
- En az **20 akademik ya da uzman merkezi**, kamuya açık şekilde katılarak müzakere süreçlerinin bazı aşamalarına refakat etmiştir. HD İnsani Diyalog Merkezi (İsviçre) ve CMI (Finlandiya) en aktif olanlardır. Bu ve diğer merkezler ayrıca, hizmetlerini gizli olarak da sunmuşlardır. Bunlar, **ciddi bir kriz nedeniyle süreci yeniden yönlendirmek** gerektiği zaman, yeni fikirler üreterek, gündemdeki somut bir konuyu daha derinlemesine düşünerek, karşılaştırma çalışmaları yaparak ya da toplumdaki öneriler olarak bazı zamanlarda önemli bir rol oynayabilirler.
- Ayrıca müzakereler için olumlu bir ortam yaratmaya ya da silahlı çatışma sonrası aşamayı güçlendirmeye yardımcı olabilecek **sivil topluma bağlı kuruluşlar, Kiliseler, iş adamları ya da bağışçı ülkeler** de vardır.
- Son olarak, **çok az durumda**, bir müzakereye refakat etmek ya da iyi niyetlerini sunmak üzere kişisel ya da bireysel kapasiteleri ile hareket eden **saygın halk figürleri de katılımında bulunur.**

6 – Son öneriler

- Bir silahlı çatışmaya ya da geçmişte silahlı bir dönem geçirmiş bir çatışmaya son verilmesini müzakere etmek için "**mükemmel bir model**" bulunmamakla birlikte,

geçtiğimiz birkaç yıl içinde çok sayıdaki müzakerenin yanı sıra bunların takip eden kriz anlarında kullanılan yöntemler ve tasarımlar, **bu krizleri hem önlemek hem de kısmen ya da tamamen çözmek için birkaç öneride bulunmaya** olanak sağlamaktadır.

- Bütün müzakerelerin tasarımlarında, pek çok farklı ancak büyük olasılıkla iyi bilinen faktörün dikkate alınması gereklidir. Her çatışma, bir öncekinden farklı olduğu için **müzakerelerin de kendi kişilikleri vardır**. Bunların başlangıçtaki tasarımlarında yer alan kişiler, çatışmaya bütün tarafların katılımını da içeren bütün bu faktörleri dikkate almalıdır.
- Bir müzakere süreci konusunda çalışmanın başlayabilmesi için gerekli en dikkate değer husus, **bütün tarafların müzakere vaktinin geldiğine inandığından** ve bunun bedeli olarak esneklik ve karşılıklı ödün verileceğini bildiğinden **tamamen emin olmak gerektiğidir**.
- **Konuşma turlarının belirli sıklığının** yanı sıra bu müzakerelere en uygun **kolaylaştırma ya da refakat türü** konusunda tavsiye vermeye yetecek kadar örnek mevcuttur.
- Başlangıçtaki çerçeve, ihtiyaç duyulduğunda, iyi bir müzakerenin temel ilkelerinden uzaklaşmak gerekmeden **yeniden tasarlanma esnekliğine** sahip olmalıdır.
- Krizin başlıca nedenlerinden birini temsil ettiği göz önünde tutulduğunda, **müzakere modelinin ve kolaylaştırıcılarının uygun olup olmadığının ya da yeniden düşünülmesi gerekip gerekmediğinin arada bir yeniden onaylanması tavsiye edilir**. Aracı kurumun yeteneklerine, güvenilirliğine ve profesyonelliğine inanç, çok önemlidir.
- **Müzakere evresinin bir barış sürecindeki sadece tek bir aşama olduğu** ve bunun ayrıca anlaşmaların uygulandığı ve genellikle başarısızlığa neden olan bir nihai aşama da içerdiği unutulmamalıdır. Bunu önlemek için, **nihai anlaşmaların gerçekçi, uygulanabilir ve gerçekleştirilebilir olması gerekir**.

IV – Bir barış sürecinde bulunan roller

Bu çalışmada barış sürecine adapte ederek geliştireceğim arabuluculuk rollerinin sistemli hale getirilmesi konusundaki ilk görüşü Chris Mitchell'e borçluyuz. Çıkış noktası bir yanlış anlamayı açıklığa kavuşturmadır, bu yanlış anlama arabuluculuk işinin tek bir kişi tarafından gerçekleştirilmesi fikridir (İsrail-Filistin için Bill Clinton, Burundi için Nelson Mandela, Suriye için Kofi Annan ve Batı Sahara için Christopher Ross örnekleri verilebilir). Mitchell'in önerisini takip ederek, arabuluculuğun birden fazla aktörün katılarak tamamlayıcı farklı roller oynadığını ve görev haritasının tamamlanmasının ardından sürecin daha iyi ilerlediğini burada açıklayacağım. Kaba bir şekilde aracı olarak adlandırılan arabulucu aslında süreci kolaylaştıran merkez bir bileşendir fakat tek başına hareket edemez, barış sürecinde aynı şekilde gerekli olan farklı görevleri yerine getiren başka insanlarla birlikte çalışmaya ihtiyaç duyarlar.

Arbuluculuk, başlangıçta uyumsuzluğa sahip iki veya daha fazla aktörün gerçekleştirdiği çatışmaya üçüncü tarafların müdahalesidir ve bu üçüncü taraflar bu aktörlerin kendi başlarına problemi çözmeye yetecek bir çözüm bulmalarına yardım eder. Kolaylaştırıcılık tek başına sonuca götürmez fakat uygun teknik ve prosedürler aracılığıyla ilerlemede yardımcı olur. Aynı zamanda, bütün çatışmaların arabulucuya ihtiyaç duymadığını da belirtmek gerekir, çatışma içindeki taraflar, üçüncü taraflara ihtiyaç duymaksızın doğrudan müzakere başlatıp diyalog yolunu açabilir. Kuşkusuz, çatışmaların yarısından fazlasında üçüncü tarafların yardımına başvurulmaktadır.

Bir barış sürecinde arabuluculuktan bahsettiğimizde aslında bahsettiğimiz şey farklı kişilerin barış süreci içinde üç temel aşamada faaliyetini kast ederiz: ön müzakere, müzakere ve anlaşmanın uygulanması. Bu aşamaların her birinde, özel bir görevi tamamlamak için belirli kişiler müdahil olabilir. Normalde bireyler bu görevi üstlenir fakat bazı durumlarda merkezler, organizasyonlar ve organizmalar da arabuluculuk yapabilir.

Ortamın oluşturulması

Karşit veya kayıtsız bir fikir belirtildiğinde bir müzakereye başlamak daha zordur, elverişli ortam oluştuğunda barış sürecinden veya müzakereden yana genel kanı daha kolay elde edilir. Bu faydalı durum Hükümetin silahlı gruba yaklaşmasını kolaylaştıracaktır veya silahlı grubun, Hükümeti müzakereye davet etmek için gerekli jestleri yapmasını sağlayacaktır. Fakat bu ortam kendi başına, spontane olarak oluşmaz. Ortamın sabır ve stratejiyle oluşturulması gerekmektedir. Müzakere taraftarı kişiler veya organizasyonlar, köşe yazıları, gösteriler ve kamuya açık faaliyetler aracılığıyla elverişli bir genel fikir oluşturmak zorundadır. Sivil toplumdaki gelen müdahaleler, ortamı oluşturmanın yanı sıra ajandanın ve müzakere zamanlarının oluşturulmasında yardımcı olacaktır ve belirli konuların ele alınmasını kolaylaştıracaktır. İletişim araçlarını kullanarak fikir üreten insanlar ilk anda bu hassas ve yakınlaşmaya uygun ortamın oluşturulmasından ve her zaman mevcut olan fakat bazen çok fazla etki gösteren müzakere karşıtı fikirlerin bertaraf edilmesinden sorumlu olacaktır. Söz konusu olan sürecin başarılı bir şekilde tamamlanabileceği, artık vaktinin geldiği, gerekli olduğu ve denemeye değer olduğuna dair bir fikir üretmektir. Bunun için birçok aktörün hatta sanatçıların katkısına ihtiyaç duyulacaktır. Birçok durumda sadece insanları umutlandırmak için

değil aynı zamanda barış sürecine destek olmak ve Hükümeti ve silahlı grupları diyalog sürecine çağırarak amacıyla birçok barış konseri düzenlenmiştir.

Araştırma

Bir müzakere sadece ve sadece tarafların vakti geldiğine inanarak karar vermeleriyle bağladığı zaman başarılı olabilir. Fakat birçok durumda üçüncü bir tarafın, sessiz bir şekilde bir ön müzakere başlatmak için tarafların her birini dinleyecek bir araştırmacının, müdahil olmasına gereksinim duyulur. Araştırmacı kişi süreç için hayati bir rol oynar zira çatışmaya dahil olan tarafların birine veya hepsine erişme kapasitesine sahip olacaktır ve sürecin başlaması için uygun anın gelip gelmediğini belirleyecektir. Bu gizli ve biraz nankör bir iştir, zira araştırmacı olarak faaliyet gösteren kişi barış süreçlerinin resmi geçmişinde genellikle gösterilmez.

Bu görevi gerçekleştiren kişinin tarafların bazılarıyla ve mümkünse tamamıyla iletişime geçme kapasitesi bulunmalıdır, bu şekilde bir elçi gibi faaliyet gösterebilecektir yani taraflardan birine diğer tarafın müzakere veya ön müzakere için hazır olduğunu iletebilecektir. Bu nedenle, bu kişinin, doğrudan liderlerle veya liderlere ulaşabilecek ilgili kişilerle doğrudan bağlantı kurmayı başarabiliyor olması gerekmektedir. Araştırmacı olarak faaliyet gösteren kişi, aynı zamanda, bazı durumlarda aktörlerin kararını ve fikrini etkilemeye başlayabilir. Bu şekilde diyaloga girmek için daha rahat bir tavrın üretilmesi konusunda etkin olabilir veya bir tarafı diğer tarafın hazır olduğuna ikna edebilir. Bunun için iyi bilgiye ihtiyaç vardır ve bu bilgi sadece doğrudan temasla elde edilebilir. Araştırmacı kişi aynı zamanda aracı rolünü de oynayabilir yani, asıl görevini her zaman için korumak koşuluyla bir tarafın mesajlarını diğer tarafa iletebilir. Bu durumda kendi başına hareket edemez sadece bir tarafın isteği üzerine harekete geçebilir.

Hazırlık ve eğitim

Silahlı grupların üyeleri hayatlarının büyük bir kısmını dağlarda, kamplarda veya ormanlarda gerçek hayattan uzak bir şekilde geçirirler. Silah kullanımı konusunda iyidirler fakat hayati konularda formasyonlarında eksiklik vardır bununla birlikte normal bir hayat sürdürenlerde bu formasyon tamdır. Müzakere zamanı geldiğinde, silahlı gruplar genellikle ajandada bulunan konuların doğru bir şekilde tartışılması için şart olan bilgilerden yoksundurlar. Bu noktaya çözüm bulmak için, söz konusu ülke sıklıkla silahlı grup üyelerinin sınırların dışına çıkıp bir dizi konuda (ekonomi, parlamenter hayat, silahlı güçler, demokratik kurumlar, kamu yönetimi, belediyeçilik vb.) eğitim almalarına izin verirler. El Salvador'lu gerillalar İspanyol Hükümeti tarafından organize edilen bazı kurslara devam etmek için İspanya'ya seyahat etmiştir. Mozambikli gerillalar bu eğitimi İtalya'da almıştır. Her iki durumda ihtiyatlı bir şekilde gerçekleştirildi. Kolombiyalı FARC gerillaları doksanlı yılların başlarında çeşitli ülkelerdeki demokratik kuruluşları tanımak için Avrupa'ya seyahat etmişti. 2012 yılında Filipinler MILF gerillalarından bir delegasyon Katalunya'yı ziyaret ederek bu otonom topluluğun otonomi deneyimini tanıdı. Oradan müzakerelerle ilgili, halk savunma gücü talebi gibi yeni fikirler ürettiler. Bazen bu formasyon görevini Dost Ülkeler olarak adlandırılan ülkeler de üstlenebilir.

Oturum düzenleyicisi

Taraflar diyaloga girmeyi istedikleri konusunda ikna oldukları bazı durumlarda oturum düzenleyecek bir figüre ihtiyaç duyulur. Bu figürün görevi diyalogların başlamasını kamuya açık

bir şekilde talep etmektir. Prestijli bir kişi veya bir organizasyon olabilir (kilise, bölgesel veya uluslararası bir kuruluş). Oturum düzenleyicisi, şart olmamakla birlikte, görüşmelerin gerçekleşeceği fiziki bir alan sunabilir. Diyalog gerçekleştirmek her zaman için müzakerelere formal bir dokunuş görevi görmüştür. Çatışma içerisindeki aktörlerin oturum düzenleyicisi ile toplanmaları sık yaşanan bir durumdur hatta bazen bu figür başka önemli bir görevi, kolaylaştırıcı görevini, yerine getirir.

Kolaylaştırıcı

Hatalı bir şekilde aracı olarak adlandırdığımız figür aslında kolaylaştırıcıdır. Arabuluculuk sürecinin kilit figürüdür, uzlaştırıcı sürecin bütün aşamalarında bulunacak olan kişidir, bütün toplantılara katılacak ve tarafların bir çözüm bulmasına yardımcı olacaktır. Prestijli bir kişi olabilir. Bu durumda alışıldık olan bu figürün aracılık görevinde ona yardımcı olacak teknik bir ekiple ve profesyonellerle desteklenmesidir. Kolaylaştırıcı kişi toplantıları organize etmekle yetinecektir gerçek işi destek ekibi gerçekleştirecektir. Kolaylaştırıcının süreçteki önemi oldukça yüksektir. En çok söz edilen figür olacaktır ve süreç başarıya ulaşırsa faaliyet gösterme hakkını kazanacaktır. Son fotoğrafta görünen kişi o olacaktır. Fakat daha önce belirttiğim üzere, başka uzlaşma sürecini planlayan diğer aktörlerin katılımı ve desteği olmaksızın görevini yerine getirmesi imkansız olacaktır.

Birçok barış süreci uygun kolaylaştırıcının seçilmemesinden veya taraflardan bazılarının kolaylaştırıcıya düşmanlık beslemeye başlamasından dolayı kriz içerisinde. Aynı zamanda kolaylaştırma modeli nedeniyle yani sürecin teknik yönleri nedeniyle de krizler yaşanmaktadır. Doğru insanı ve izlenecek doğru prosedürleri tercih etmek önemlidir.

Kolaylaştırıcı rolünü üstlenmek için bir dizi koşul gereklidir: problemi tanıma, azim, nötrlük, tarafsızlık, sabır, empati ve hayal gücü kapasitesi. Kolaylaştırıcının tarafları en zor anlarda bile masada tutacak kapasiteye sahip olması gerekir, kolaylaştırıcının çıkmaza giren durumları çözmeye olanak sağlayacak öneriler sunma kapasite bulunmalıdır. Görevinin, sonuçları şekillendirmekten ziyade tarafların çözüm bulmasına yardım etmekle sınırlı olduğunu bilecektir. Bardağın dolu tarafını görmek zorundadır bu nedenle ilerlemeler elde edildiğini görmeli ve bu ilerlemeleri taraflara da göstermeyi bilmelidir. Gerekli olduğunda, fikirlerin yenilenmesi için bir ara vermeyi önermelidir aksi durumda çıkmaz sokaklara girilmesi mümkündür.

Kolaylaştırıcının, arabuluculuk yaptığı çatışma hakkında kesin bilgilere sahip olması önemlidir. Doksanlı yılların başında BM genel sekreterliğinin Somali için özel görev verdiği Cezayirli bir diplomat olan Mohamed Sahnoun dünyanın en iyi Somali uzmanlarını bir araya getirerek kültür, ekonomi, politika ve Somali toplumu hakkında ona eğitim vermelerini istedi. Böylelikle Somali halkının gelenekleri temelinde bir eylem planı tasarlayabildi. Ne yazık ki, dürüstlüğü ve iyi çalışması çözüm için yeterli olmadı.

Şahitler

Birçok müzakere süreci tarafların anlaşmazlıklar yaşaması nedeniyle yarıda kesilir ve krize girer. Bu çok sık yaşanan bir durumdur, en kötü ihtimalle müzakerelerin kesilmesine neden olur. Bazı durumlarda, bir konu taraflardan farklı olarak yorumlandığından yanlış anlaşılmalara neden

olabilir. Bu yanlış yorumlamaları ortadan kaldırmak için oturumlar sırasında yabancı bir gözlemci figürünün orada bulunması tavsiye edilir, bu figür sürecin şahidi veya gözlemcisi olarak görev yapar ve taraflara anlaşamadıkları konuların anlamını netleştirebilecek kapasiteye sahip olması gerekir. Örneğin, 2012 yılında Endonezya Hükümeti ve GAM gerillaları, üzerinde anlaşmaya vardıkları saldırganlığı durdurma konusunun yorumlanması sırasında ortaya çıkan farklılıklar nedeniyle tıkanma yaşamıştır.

Müzakerelerde bir şahit figürünün bulunması tarafların tekliflerini netleştirmelerini ve bir anlaşmazlığa düşmemelerini sağlamak için önemlidir. Belli durumlarda şahit bir şeyin söylenip söylenmediği konusunda yorumda bulunabilir ve müzakere masasında söylenenlere atıfta bulunarak farklı yorumlara açıklamalar getirebilir. Sürecin büyük bir normallik içinde geçmesi için garanti sağlar.

Şahit figürü aracı veya kolaylaştırıcı figürlerinin görevlerini yerine getiremez şahit figürünün görevi açıklamalar getirerek bir konuyu netleştirmektir. Taraflar arasındaki ilişkinin şeffaf ilerlemesini hedefler. Formal bir uzlaştırıcı veya kolaylaştırıcının bulunması durumunda bu figürler de bütün toplantılara katılmak koşuluyla şahidin görevini yerine getirebilirler.

Dünya üzerinde mevcut olan müzakerelerin yarısından fazlasında uzlaştırıcı-kolaylaştırıcı figürü mevcuttur ve bu figür gerekli olduğunda şahit görevini de görebilmektedir. Tarafların daha fazla şahit veya katılımcı bulunmasına ve harici bir gözlemciden yardım istemeye karar verdikleri durumlar da yaşanabilir. Müzakerelerin diğer yarısında taraflar arasında doğrudan görüşmeler gerçekleştirilir. Bu doğrudan, arabulucu olmaksızın gerçekleştirilen müzakerelerde, tıpkı 2005 ve 2007 yıllarında Havana'da gerçekleştirilen, ELN ve Kolombiya Hükümeti arasındaki görüşmelerin ilk altı turunda olduğu gibi, şahit figürü bulunmayabilir. Şahitlerin bulunduğu fakat arabulucuların bulunmadığı durumlarda harici bir gözlemcinin katılımı Dost Ülkelerin veya Uluslararası İletişim Grubunun katılımı yoluyla sağlanabilir. İlk durumda Alvaro de Soto gibi profesyonel bir kişinin mevcudiyeti aranabilir, ikinci durumda 1989 yılında San Jose de Costa Rica'da El Salvador Cristiani Hükümetinden ve FMNL'den katılımı yapılan görüşme gibi yüz yüze bir görüşme yapılabilir. Alvaro de Soto daha sonra bir uzlaştırıcı görevi görmüştü. İspanyol Hükümeti ve ETA arasında 2005 ve 2006 yıllarında Cenevre'de gerçekleştirilen görüşmelerde İnsani Diyalog Merkezinin yerine getirdiği tipoloji budur. Kolombiya'nın barış sürecinde, Simon Bolivar Gerilla Koordinasyonu (FARC, ELN ve EPL tarafından oluşturulmuştur) ve Kolombiya Hükümeti arasındaki Caracas (1991) ve Tlaxcala (1992) anlaşmalarında uluslararası gözlemci bulundurulmuştur (Emilio Figueredo Planchart).

Diğer bir değişken sivil toplumun katılımıdır, tıpkı Hindistan'da Assam'da gerçekleştiği gibi. ULFA gerillalarıyla görüşmelerde Halk Danışma Grubu kolaylaştırıcı ve şahit rolünü oynamıştır. Sözü edilen Caracas ve Tlaxcala görüşmelerinde Kolombiyalı gerillalar ve ülkenin Hükümeti Kolombiya sivil toplum temsilcilerinin gözlemci olarak katılımına izin verilmiştir, bu gözlemciler arasında Nelson Berrío, Álvaro Vasquez del Real, Rafael Serrano Prada ve Miguel Mottoa Cure bulunmaktadır.

Kilise, genellikle gözlemci rolünü üstlenen taraf olmaktadır. Filipinlerdeki MILF gerillası ve Hükümet arasındaki barış görüşmelerine, Rahip-Ulama Konferansı (BUC) son dönemde bir kaç defa gözlemci ve Dini Temalar üzerine Tavsiye verici figür olarak davet edilmiştir. Şahit (gözlemci) figürü aynı zamanda profesyonel bir politikacı veya 2000 yılının Temmuz ayında

Camp David'e katılan Bill Clinton'ın, İsrail başbakanı Ehud Barak ve Filistin Ulusal Otoritesi başkanı Yaser Arafat arasındaki görüşmelerde oynadığı rolde görüldüğü üzere bir devlet başkanı da olabilir.

Bazı barış süreçlerinde, Dost Ülkeler figürü görev alabilir, müzakere sürecine aktif bir katılım gösterebilir veya sadece sürece eşlik edebilirler. Örneğin, Kolombiya vakasında Meksika ve Venezuela şahit ve gözlemci olarak EPL ve Quintin Lame yerli hareketinin silahsızlanma ve barış sürecine (1991)katılmıştır. Son olarak, başka bir katılım tipolojisi Uluslararası İletişim Grubunun katılımıdır, Filipinler Hükümeti ve MILF gerillaları arasındaki görüşmelere İnsani Diyalog Merkezi (Cenevre) tarafından oluşturulmuş bir çok STK, Asya Vakfı (ABD), Muhammadiyah (Endonezya) ve Uzlaşma Araştırmaları (Londra) katılım göstermiştir. Bu grup aynı zamanda Japonya, İngiltere, Türkiye ve Suudi Arabistan'la da diplomatik ilişkilere sahiptir.

Kısacası, müzakere turlarında bir şahit figürünün gözlemci veya şahit olarak müzakere masasında bulunması oldukça faydalı bir durumdur. Tartışmalar sırasında söz söyleme hakkına sahip olmasa da, özellikle tarafların bir anlaşmaya varamadığı durumlarda, daha sonrasında fikrini taraflara ifade etme hakkına sahip olacaktır.

Teşvikler

Bir müzakere zor bir dönemece girdiğinde, bir organizasyonun katılımı veya bir ülkenin politik veya ekonomik teşvikler sunarak süreci sürdürmeye çalışması gerekir. Avrupa Birliği bazı durumlarda bu rolü oynamıştır ve bir çok ülke taraflara müzakerelerin sürmesi için ekonomik yardım etmiştir veya barışın sağlanmasının ardından kaynak sağlama sözü vermiştir. Örneğin 2012 yılında Norveç Hükümeti Karen halkına (Burma) 60 milyon Euro yardım sunmuştur, bu yardım o dönemde silahlı mücadele gerçekleştiren karen gerillaları ve burma Hükümeti arasındaki görüşmeleri tetiklemiştir. Başka bir teşvik türü, saldırganlığı durduracak bir anlaşma imzalanması durumunda silahlı grubu terör listesinden çıkarma sözü olabilir. 2012 yılında Burma'ya yapılan teşvik, etnik karakterli farklı silahlı grupların temsilcilik ofisleri açmasını sağlamıştır. BM Genel Sekreterinin müzakere içerisindeki taraflara gerçekleştireceği bir ziyaret de iyi bir teşvik olabilir. Hindistan'da 2011 yılında ULFA silahlı grubu ile müzakereleri hızlandıran bir teşvik olarak hapiste olan liderlerin salıverilmesi kullanılmıştır.

Fikir üretimi

Bütün müzakereler zor dönemlerden geçer, bu dönemlerde kolaylaştırıcı bir ara vermenin ve yeniden odaklanmanın uygun olup olmadığı konusunda fikir sunmalıdır. Bunun için üçüncü tarafların, akademisyenlerin veya özel merkezlerin görüşünü alabilir ve yeni fikirler geliştirebilir. Escola de Cultura de Pau gibi akademik bir merkez, örneğin Polisario Cephesinin müzakerecisini, Fas Kralının delegasyonunu, BM'nin kolaylaştırıcı temsilcisini, Afrika Birliğini ve Avrupa yüksek mahkemelerini, Arap dünyası uzmanları ve özyönetim formülleriyle bir araya getirmiş ve çıkmaza girmiş olan Batı Sahara müzakere sürecini yeniden rayına sokabilmek için yeni fikirler üretmeyi denemiştir akabinde bu fikirler BM'nin bu çatışma için sağladığı kolaylaştırıcıya iletilmiştir. Bir barış görüşmesinin şahidi, söz söyleme hakkına sahip olmasa da, taraflara yazılı bir belge aracılığıyla tavsiyelerde bulunabilir. Örneğin, MILF gerillaları ve Filipinler Hükümeti arasındaki müzakerelere eşlik eden Uluslararası İletişim Grubunun Uzlaştırma Araştırmaları temsilcisi Kristian Herbolzheimer bunu gerçekleştirmiştir. Gerilla

temsilcileri farklı ülkeleri ziyaret ederek farklı müzakere deneyimlerini öğrenmişlerdir. Bu barış süreçlerinde sık karşılaşılan bir durumdur.

Birleştirici

Barış görüşmelerinin hazırlık aşamasında, silahlı bir grubun çeşitli bölünmeler yaşaması ve müzakere taraftarları ve muhalifleri olarak ikiye bölünmesi olağandır. Bu daha fazla bölünmelere de neden olabilir, Darfur'da (Sudan) bu yaşandı, başlangıçta sadece iki silahlı grup varken bir yıl içinde en azından on üç silahlı grup türedi ve bu durum müzakereleri imkansız hale getirdi. Bu durumda, müzakerelerin başarılı sonlanması için grupları veya en azından grupların ajandalarındaki hedefleri birleştirmeyi deneyen kişi olarak birleştirici figürüne ihtiyaç duyulmaktadır.

Garantör

Çatışmaların taraflar arasında büyük güven sorunlarına neden olması normaldir. Bu yüzden, bütün barış süreçleri bir garantöre ihtiyaç duyar, garantörün görevi üzerinde anlaşmaya varılan koşulların yerine getirilmesini garantilemektir. Kuşkusuz, anlaşılan şeyin yerine getirilmesi çatışmanın taraflarının sorumluluğundadır fakat üçüncü bir aktörün onlara eşlik etmesi ve anlaşmaların takibini gerçekleştirmesi pozitif bir olgudur. Garantörün belli bir güce sahip olması gerekir bu nedenle garantör özenle seçilmelidir. Bölgesel veya uluslararası organizmalar bu görevi üstlenebilir. Sürece güvenlik katarlar. Bazı durumlarda, FARC ve Kolombiya Hükümeti arasındaki müzakerelerde olduğu gibi, garantörler gözlemci olarak faaliyet gösterir.

Onaylama

Müzakere boyunca, ateşkes veya şiddete son verme gibi bazı önlemler alınır, bu önlemlerin onaylanması gerekir. Bunun için, anlaşmaya varılan koşulların yerine getirildiğine şahitlik yapacak sivil ve askeri uzmanların katılımına ihtiyaç duyulur. Bu teknik bir görevdir bu nedenle belli bir hazırlık gerektirir. Bazen bu görevi Birleşmiş Milletlerin personeli üstlenir. Aynı zamanda barış anlaşmalarının yerine getirildiğini de onaylamak gerekmektedir, bu nedenle politik, ekonomik, polisiye, askeri, vb. alanlarda denetimlere yapacak ekiplere sahip kişilere ihtiyaç duyulur. Genellikle bu ekipler karmadır yani silahlı grup, Hükümet ve üçüncü ülkelerin göndereceği kişiler tarafından kurulur. Denetleme ekipleri anlaşma ihlali bildirimlerini incelemeli ve bu ihlallerin çözülmesi için gerekli mekanizmaları işletebilmelidir. Bu nedenle yaptırım gücüne sahip olmaları gereklidir.

Sonuç

Bir barış sürecine yukarıda saydığım bütün roller dahil olmalıdır. Genellikle farklı figürlerdir ve bir alanda çalışıyor olmak bir kişiyi diğer alanda rol alma konusunda uyumsuzlaştırabilir. Sadece bazı durumlarda iki görev aynı anda alınabilir. Ön müzakerelerde, araştırma aşamasında bu rolleri hangi kişilerin veya kurumların üstleneceğini belirlemek faydalıdır ve yine bu aktörlerin atanması için kararların nasıl alınacağı konusunda bir netlik bulunmalıdır. Müzakerenin başarısı iyi örgütlenmesinde ve sürdürülmesindedir.

V. Çatışma durumlarında alternatif diplomasi

Barış süreçlerinin herhangi bir aşamasında (araştırma temasları, ilk gayri resmi diyaloglar, resmi müzakereler, barış anlaşmaları, anlaşmaların yerine getirilmesi) veya sosyopolitik kriz durumlarında gerçekleştirilen müzakerelerde konvansiyonel ve resmi diplomasiye has bir dizi eylemlilik kullanılabilir fakat bu eylemlilikler genellikle çok farklı türlerden ve neredeyse hayali olan girişimlerle birlikte ilerlemek zorundadır ve bu girişimlere resmi olmayan diğer aktörlerin müdahalesi çok sık yaşanan bir durumdur. "Çoklu diplomasiyle" ilişkili olsalar bile belki de en uygunu bu diplomasilere "alternatif diplomasi" ismini vermektir, bu tarz diplomasi genellikle güvenin (CBM) bir göstergesidir ve sürecin iyi işlenmesine ve hatta bazı zor müzakerelerin önünün açılmasına yardımcı olurlar.

Aşağıda 1995-2015 dönemini kapsayan, Barselona Otonom Üniversitesi Barış Kültürü Okulu tarafından yayınlanmış olan Barış Süreçleri Yıllıklarından alınmış bazı girişimleri aktaracağım.

Çaprazlama noktaları diplomasisi

- 2007 yılı Ocak ayında, Kıbrıs'ta Türk-Kıbrıslı yetkililer adanın ikiye bölünmüş başkenti Lefkoşa'da açılacak olan bir geçit üzerine bir polemik yaşadılar. Geçit yerine iki topluluğun iletişimini sağlayan bir adım atıldı ve bu adım 2003 yılından bu yana zaten mevcut olan diğer beş adıma eklendi. 2008 yılı Nisan ayında Lefkoşa Ledra sokağındaki geçiş noktası yeniden açıldı. Sembolik pozitif bir jest olarak Kıbrıslı Türk topluluğunun lideri Mehmet Ali Talat yunan-Kıbrıslı kısmına Ledra sokağından geçiş yaptı, bu jest uzlaşmayı hızlandırmak için gerçekleştirildi. Öncesinden duyurulmayan geçiş sırasında Talat yunan müziklerinin olduğu bir CD satın aldı ve dostluk mesajı gönderdi. 2010 yılında yeni bir geçiş noktası adanın kuzeybatısında açıldı.
- 2011 yılında, Gazze şeridine bağlanan Refah sınır kapısını, Filistinliler arasında uzlaşma sağlayıcı bir çabanın parçası olarak, açmaya karar verdi.

Yaşlı diplomasisi

- 2008 yılı Ocak ayında, üç Oromo yaşlısından oluşan bir uzlaştırma heyeti Amsterdam'da OLF silahlı grubunun liderleriyle toplandı ve Anayasayı prensipte kabul ederek Etiyopya Hükümetiyle barış görüşmeleri sürdürmek üzere bir anlaşma imzaladı.

Kutlama diplomasisi

- 2004 yılı Ağustos ayında, Nagaland silahlı grubu NSCN (IM) bağımsızlık günü dolayısıyla Hint toplumuna bir kutlama göndererek jest yapmıştır.

Kadın diplomasisi

- 2007 yılının sonlarında, çoğunluğu şarkıcı, yazar, akademisyen ve gazeteci olan 122 Türkiyeli kadın, İnternet üzerinden verdikleri mesajla savaşa alternatif olacak barış mesajlarının verildiği bir kampanya başlatmıştır. Örgütlenmeler erkeklere benzer bir kampanya başlatmaları yönünde çağrıda bulunmuştur.

- 2008 yılının Şubat ayında, Afganistan'da programı tamamen kadın haklarının savunulması üzerinden oluşturulmuş ilk politik parti kuruldu. National Need olarak adlandırılan parti, Fatima Nazari adı verilen vekil tarafından kuruldu Fatma Nazari ülkede partinin 22.500 üyesinin olduğunu duyurdu.

- 2008 yılı Kasım ayında, Kıbrıs'ta iki topluluk arasında geliştirilen güven ilişkisinin yeni bir göstergesi olarak, her iki tarafın eşleri adanın kuzeyinde buluştu.

Taşıma diplomasisi

- 2005 yılında, Hindistan ve Pakistan ikiye bölünmüş keşmiri dolaşan bir otobüs hattını kullanıma açılar hat yaklaşık 60 yıldır kullanılmıyordu.

- 2005 yılı Haziran ayında, Gürcistan, Rusya ve Abhazya Moskova'da, Birleşmiş Milletlerin gözetimi altında toplanarak Soçi'yi Gürcistan ve Rusya'ya bağlayan tren yolunun tekrar açılması üzerine görüştü.

- 2008 yılında, Hindistan ve Pakistan iki Devleti birleştiren haftalık uçuşları iki katına çıkarmayı ve aktarmalı hatların ve bu uçuşları yapmaya yetkili hava yollarının sayısını artırmayı kararlaştırdılar.

Spor diplomasisi

- 2005 yılının Mart ayında, Hindistan Hükümeti Pakistan başkanını iki ülke arasında, Hindistan'da gerçekleşecek olan bir kriket maçına katılmak üzere davet etti.

- 2008 yılında, bir güven göstergesi olarak Nagalandlı (Hindistan) silahlı grup olan NSCN'nin farklı fraksiyonlar bir futbol maçı için ateşkes üzerinde anlaştılar. Futbol takımları silahlı grupların savaşçılarından ve Nagaland sivil toplum örgütlerinin militanlarından karma bir şekilde oluşturuldu. Maç, farklı Naga örgütleri arasındaki uzlaşmayı teşvik etmeyi amaçlıyordu.

- 2008 yılının Temmuz ayında, Ermenistan ve Türkiye diplomatları Ermenistan'ın 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmesinin ardından tıkanan iki ülke arasındaki ilişkilerin normalizasyonunu hızlandırmak amacıyla İsviçre'de bir araya geldi. Sembolik bir jest olarak, Ermeni devlet başkanı Türk mevkidaşını 2008 yılının Eylül ayında Ermenistan'ın başkentinde gerçekleşecek olan Türkiye-Ermenistan futbol takımlarının Dünya Kupası maçına davet etti. 2009 yılında Ermenistan ve Türkiye cumhurbaşkanları başka bir futbol maçını izledi.

- Moldavo başbakanı ve Transnistria lideri 2010 yılının Ağustos ayında gayri resmi bir buluşmada Transnistria başkenti futbol takımının maçını izledi. 2011 yılının Temmuz ayında, Moldova başbakanı ve Transnistria lideri, bağımsızlık isteyen bölgenin başkentinde bir futbol maçını izlemek için bir araya geldi.

- 2011 yılında Hindistan başbakanı Pakistanlı mevkidaşını Hindistan'da oynanacak olan iki ülke arasındaki kriket maçına davet etti. Pakistan başbakanı Hindistan başbakanını Pakistana davet etti ve benzer bir maçın Pakistan topraklarında yapılması isteğini ifade etti.

Enerji diplomasisi

- 2005 yılında, Hindistan ve Pakistan, İran ve Hindistan arasında kurulacak ve Pakistan topraklarından geçerek bu iki ülkeye enerji sağlayacak olan bir gaz boru hattının inşası konusunda anlaştı.

Telefon diplomasisi

- Ekim 2005'te, Pakistan tarafından yönetilen Kaşmir bölgesindeki depremde sonra, bu ülkeyle Hindistan arasındaki telefon iletişimleri 15 yıl boyunca kesildi.
- 2007 yılında, Burundi başkanı ve silahlı grup FNL'nin lideri Agathon Rwsa, şiddetin durdurulması anlaşmasının uygulanmasını hızlandırmak için birbirlerine cep telefonu numaralarını verdi.

Sürekli toplantı diplomasisi

- 2008 yılının Ağustos ayında, Burundi başkanı ve silahlı grup FNL'nin lideri Agathon Rwsa, müzakerelerde bir problem oluşması durumunda toplanacak olan bir komisyonun oluşturulup faal hale getirilmesi amacıyla haftada iki defa toplanmaya karar verdiler.

Ziyaret diplomasisi

- 2004 yılından bu yana, Burma, BM genel sekreterliğinin insan hakları ve farklı ülkelerin politik yöneticileri konusunda yetkili olarak gönderdiği özel görevlinin periyodik ziyaretlerinden önce veya sonra politik tutukluların serbest bırakılmasını kapsayan bir süreci başlattı
- 2006 yılının Şubat ayında, büyük bir ihtimalle ABD ve Fransa başkanlarının Hindistan ziyaretiyle bağlantılı olmak üzere, Hindistan başbakanı Keşmirli politikacıların, ayrılıkçı liderlerin katılımıyla barış süreci üzerine diyalogu geliştirmeyi amaçlayan bir konferans gerçekleştireceğini duyurdu.
- 2007 yılının Kasım ayında, Ugandalı silahlı grup LRA'nın bir delegasyonunun, ilk defa başkente bir ziyaret düzenlemesi Hükümet tarafından kabul edildi, başkentte politik gruplar başkanın kendisiyle görüştü.
- 2007 yılının Ağustos ayında, İsrail başbakanı, Ehud Olmert ve Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas, Filistin bölgesinde buluştular, bu yıllar sonra ilk defa gerçekleşen bir olaydı. Görüşme, Kasım ayında ABD tarafından düzenlenen barış konferansı öncesi gerçekleştirilen bir dizi toplantı çerçevesinde yapıldı.
- 2008 yılının başlarında, Filistin Devlet Başkanı, Mahmud Abbas, İsviçre'de İsrail ve Hamas arasında gizli toplantıların yapılacağını duyurdu. Bu toplantılara aynı zamanda Gazze başbakanı İsmail Haniya'da katılacaktı. Haziran ayında, Mısır'ın arabuluculuğunda İsrail ve Hamas altı ay sürecek total bir şiddetsizlik anlaşması imzaladılar.
- 2009 yılının Ocak ayında, Sudanlı silahlı grup JEM'den bir delegasyon ABD hükümetinin inisiyatifıyla, Darfur'daki barış sürecinin desteklenmesi gündemiyle Washington'a seyahat etti. Söz konusu grubun temsilcileri aynı zamanda, Katar'ın arabuluculuğu altında barış sürecine katılmalarının önemi üzerine yetkililerin ısrarıyla Norveç'e seyahat ettiler.

- 2009 yılının Ağustos ayında, Türkiye başbakanı yaklaşık bir buçuk saat boyunca Demokratik Toplum Partisi (DTP) lideriyle Kürt sorununa çözüm bulmak amacıyla görüştü.
- 2012 yılında, Pakistan Devlet Başkanı Hindistan'ı ziyaret etti ve Hindistan Başbakanıyla görüştü. Bu altı yıl içerisinde bir Pakistan Devlet Başkanı'nın komşu ülkeye yaptığı ilk ziyareti.
- 2014 yılında, Pakistan başbakanı, yeni seçilen Hindistan başbakanının görevi devralma törenine katıldı.

Ayna diplomasisi

- 2005 yılında, Sri Lanka'lı LTTE (Tamil Kaplanları) örgütünden bir grup çeşitli Avrupa ülkelerini ve Güney Afrika'ya seyahat etti.
- 2006 yılında, Keşmirli APHC organizasyonunun lideri, Umar Farooq, bölgedeki barış süreçleri hakkında çalışmalar yapmak için Kuzey İrlanda'yı ziyaret etti.
- 2007 yılında, Somali Federal Geçiş Hükümeti başkanı, mevkidaşıyla görüşmek ve yeniden inşa ve uzlaşma alanında bu ülkenin deneyimlerinden öğrenmek amacıyla Ruanda'yı ziyaret etti.
- 2007 yılının başlarında, Irak Parlamentosundaki temel Şii, Sünni, Kürt ve diğer azınlık partilerinin parlamenterlerinden oluşan bir delegasyon, Irak'taki anayasa reformu hakkında her iki ülkenin bölge modellerini tanımak için İspanya ve Almanya'yı ziyaret etti.
- 2007 yılının Ağustos ayında, bir düzine Iraklı politik lider Kriz Yönetim İnisiyatifi tarafından Finlandiya'da buluşturularak, Kuzey İrlanda ve Güney Afrika'daki barış süreçleri gibi süreçlerden alınan dersler hakkında bir toplantı düzenledi.
- 2008 yılının Ağustos ayında, Avusturya'da yayınlanan bir gazete, Endonezya'nın Burma'daki Askeri Cunta'ya, kendi deneyimleri temelinde demokrasiye geçiş süreci konusunda yardımcı olmayı planladığını yazdı.
- 2008 yılının başlarında yeni Hükümetin kurulmasının ardından, Tayland İçişleri Bakanı, geneli Müslüman olan güney bölgelerinde belirli bir düzeye kadar otonomi tanınabileceğini ifade etti. Bakan aynı zamanda Xinjiang otonom Çin bölgesinin ve Müslüman çoğunluğun olduğu bölgenin bir model olarak kullanılabileceğini ifade etti. Haziran ayında Tayland Hükümeti İçişleri Bakanlığını, haber alma servislerini ve Güney Bölgeleri Yönetim merkezini Açeh'teki (Endonezya) çatışmaya bir çözüm üretmek üzere çalışmakla görevlendirdi.
- 2008 yılında, ermeni ve Azeri sivil toplum örgütlerinin temsilcileri Brüksel'de, Dağlık Karabağ bölgesindeki çatışmayı görüşmek için toplandı. Buluşmada Aland Adaları ve Kuzey İrlanda örneklerindeki politik mimari modelleri üzerine tartışıldı.
- 2008 yılında, eski Finlandiya başkanı Martti Ahtisaari tarafından kurulan Finlandiya Kriz Yönetim İnisiyatifi, Irak'ta uzlaşmayı sağlamak amacıyla, Iraklı, Şii, Sünni ve Kürt politikacılarından oluşan toplamda 36 kişinin katıldığı üç günlük bir konferansın düzenlendiğini duyurdu. Toplantıya Kuzey İrlanda ve Güney Afrika barış süreçlerinden katılımcılar da hazır bulundular.

- 2009 yılında, Filipinler Hükümeti, Kuzey İrlanda barış müzakerelerine katılan İngiliz delegasyon da dahil olmak üzere farklı uluslararası uzmanlarla toplantılar gerçekleştirdi. Haziran ayında, MILF silahlı grubundan bir delegasyon, İngiltere'nin davetiyle Kuzey İrlanda'yı ziyaret etti.
- 2009 yılı Mayıs ayında, Kürt PKK gerillalarının lideri Karayılan, Kürt sorunun çözümü için Türkiye'nin sınırlarına saygı duyacak ve toprak bütünlüğünü bozmayacak nitelikte bir çözümün bulunması için Türk Hükümetine öneride bulundu. Karayılan Türkiye'deki Kürtlerin durumunu İskoç ve İngilizler arasındaki ilişkiye benzeterek bu çerçeveyi çatışmanın bir çözümü olarak sundu.
- 2010 yılında, Kürt PKK gerillalarının lideri, Abdullah Öcalan, Kürt sorununa çözüm olarak demokratik otonomi talebini tekrarladı. Öcalan'a göre Katalunya modelinin üzerinde çalışılabilir ve Kürtlerin bu deneyimden öğrenmesi sağlanabilirdi.
- 2010 yılında, Azerbaycan Dış İşleri Bakanlığı Dağlık Karabağ bölgesi için, Rusya Federasyonundaki Tartaristan ve Başkurdistan'a benzer yüksek seviyeli otonomi önerisi yaptı.
- 2012 yılında, Filipinli MILF gerillasından bir delegasyon, otonomi modelini incelemek için Katalunya'yı ziyaret etti.

Annelerin diplomasisi

- 2006 yılında, Uganda'da faaliyet gösteren silahlı grup LRA'nın lideri Joseph Kony'nin 83 yaşındaki Annesi Anek, oğlundan Sudan'ın güneyinde devam eden barış müzakerelerine katılmasını istedi ve oğlunun bulunduğu Demokratik Kongo Cumhuriyetindeki LRA operasyon üstüne kadar bir yolculuk yapmak için hazırlandı.
- 2009 yılında, Türkiye'de taraflar arasında yakınlaşma ortamında, çatışmalarda hayatını kaybeden askerlerin ve PKK gerillalarının aileleri, Kürt başkenti olan Amed'de buluşarak barış çağrısında bulundu. Buluşmada Kürt isyancıların anneleri asker annelerini kucakladılar ve barışın bir sembolü olarak beyaz tülbent hediye etti.

Televizyon diplomasisi

- 2006 yılında, Keşmir bölgesi için karşı karşıya gelen Hindistan ve Pakistan hükümetleri, Pakistan televizyonunda Hindistan programlarına izin verilmesi üzerinde anlaştı.
- 2012 yılında, ayrılıkçı Transdinyester bölgesi iki Moldovya kanalının yayınına izin verdi.

İletişim diplomasisi

- 2008 Mayıs ayında, Nijer ve Libya iki ülkeyi birleştirecek bir otoyol inşa edilmesi hususunda bir anlaşma imzaladı. Otoyol ayrılıkçı silahlı NMJ grubunun faaliyet gösterdiği bölgenin başkentinden başlayarak Libya sınırına kadar ilerleyecekti. İki ülke arasındaki bu yakınlaşma Kuzey Nijer'deki gerilimi azaltmak ve bölgenin gelişimini iletişim aracılığıyla sağlamak için iyi bir stratejiydi.
- 2012 yılında, Transdinyester otoriteleri Moldovya ile direkt telefon hattı kurmayı umuyorlardı. Temmuz ayında Transdinyester ve Moldovya liderleri iki bölge arasındaki bütün

ulaşım koridorların güçlendirilmesine karar verdiler. Aynı zamanda demiryollarının da tamamıyla güçlendirilmesi ve bu şekilde ulaşım sınırlamalarının kaldırılması da kararlaştırıldı.

- 2013 yılının Temmuz ayında Somali Feral hükümeti ve bağımsızlığını ilan eden Somaliland cumhuriyeti arasında, hava sahalarının ve oradan elde edilen gelirlerin karşılıklı kontrol edilmesini sağlayacak bir organizma kurulmasına karar verildi.

Sivil toplum diplomasisi

- 2005 yılının başlarında, Tayland Hükümeti ülkenin güneyini normale döndürme amacıyla eski bakan A. Panyarachun tarafından yönetilen Uzlaşma Ulusal Komisyonunu kurdu. Kuruluş toplumun farklı kesimlerinden 30 temsilciden oluşuyordu.

- 2006 yılında, Sri Lanka başkanı, farklı sosyal kesimlerden bir grup uzmanı bir barış planı hazırlamaları için görevlendirdi. Aylar sonra beş politik partinin üyelerinden oluşan komitenin, silahlı çatışmanın çözümünde bir konsensüs belirlenmesi amacıyla eylem programını formüle etmek amacıyla kurulması üzerinde anlaşıldı.

- Yine 2006 yılında, Olof Palme Uluslararası Merkezi Açe'nde doğmalarına rağmen dünyanın farklı yerlerinde yaşanan sivil grupları ve GAM gerilla grubunu Stockholm'de buluşturmak için bir toplantı düzenledi. Toplantı müzakerecilerle öneriler sunma hedefini güdüyordu.

- 2007 yılının Mayıs ayında, Ürdün, İsrail ve Filistin'den yaklaşık 200 kişi Ürdün'ün Akaba şehrinde bir toplantı düzenleyerek, İsrail'in 1967 yılında işgal ettiği topraklardan çekilmesi karşılığında ilişkilerin tekrar kurulmasını öngören Arap Barışı İnisiyatifinin önerisi üzerine bir tartışma gerçekleştirdi.

- 2007 yılının Ekim ayında, yaklaşık 600.000 İsraili ve Filistinli İsrail ve Filistin yönetimlerine sunulmak üzere bir dilekçe hazırladı. Dilekçe, bir barış anlaşmasının imzalanması için iki Devletli bir çözüm ve İsrail'in 1967 öncesi sınırlara çekilmesini talep ediyordu. Dilekçe Tek Ses Hareketi isimli bir organizasyon tarafından hazırlanmıştı.

- 2008 yılının sonlarında, Guwahati Üniversitesi (Hindistan - Assam Eyaleti) bir toplantı düzenledi. Toplantıya sivil toplum örgütleri ve Hükümetle ateşkes anlaşması imzalamış çeşitli silahlı örgütlerin temsilcisi katıldı. Toplantının katılımcıları Hindistan'ın kuzeydoğusundaki bütün bölge için bir barış sürecini kolaylaştıracak bir organizasyona duyulan ihtiyacı vurguladılar.

- 2009 yılının Kasım ayında, Afrika Birliği ve BM temsilcilerinden oluşan arabulucu grup Darfur (Sudan)'da bulunan bütün sivil toplum hareketlerini kapsayan bir toplantı düzenledi. Toplantı dört gün sürdü ve barış sürecini destekleyecek araçların belirlenmesini hedefledi. Farklı kabileleri, gençleri, kadınları ve göçmenleri temsil eden yüzden fazla organizasyon Doha (Katar)'da buluştu.

- 2007 yılında, Ermeni ve Azeri aydınlar her iki ülkeye ve Dağlık Karabağ bölgesine ortak bir tur düzenlediler. Tur bu iki ülkenin konsoloslukları tarafından organize edildi ve iki ülkenin

başkanları ve politik ve sivil temsilcileri tur kapsamında toplantılar yaptı. 2009 yılında bu deneyim tekrarlandı.

- 2010 yılında, Darfur (Sudan)'lı farklı topluluklardan, fikir önderlerinden, kadınlardan, gençlerden, aydınlardan, göçmenlerden ve diasporadan 400 temsilci Doha (Katar) şehrinde toplantı gerçekleştirdi. Toplantının amacı Katar'ın başkentinde gerçekleşmekte olan barış müzakereleri karşısında fikirlerini sunmaktı.

Teşvik diplomasisi

- 2006 yılının Nisan ayında, ABD, MILF ve Filipinler Hükümeti arasındaki barış görüşmelerinin olumlu sonuçlanması durumunda Mindanao'nun yeniden inşası için 30 milyon dolarlık yardım yapacağına söz verdi.

- 2007 yılında, Uganda başkanı LRA ile barışa ulaşılması durumunda ülkenin kuzeyine 600 milyon dolarlık yatırım sözü verdi.

- 2007 yılının Mart ayında, İngiltere Hükümeti otonominin restore edilmesi karşılığında, Kuzey İrlanda'ya kamusal harcamalar için, 4 yıllık bir program kapsamında 53 milyon Euro tutarında yardım sunacağını açıkladı.

- 2011 yılında, sızdırılan bir Wikileaks belgesi ABD hükümetinin 2005 yılında Filipinli silahlı grup MILF'le iletişimde olduğunu ve barış anlaşması imzalanması durumunda MILF'in gelişimi için maddi yardım yapmaya hazır olduğunu gösterdi.

Kimlik diplomasisi

- 2005 yılında, Tayland Hükümeti, güney bölgelerindeki öğrencilerin Yawi dilinde yazılı metinlere sahip olması amacıyla bir eğitim reformunu devreye soktu.

Sağduyu buluşmaları diplomasisi

- 2005 yılının sonlarında, Perdana Leadership Vakfı'nı yöneten eski Malezya başbakanı, Mhathir Mohamad, Langkawi adasında (Kuzeydoğu Malezya) adasında Taylandlı yetkililerle (askeri yetkililer de dahil) bazı sağduyu buluşmaları düzenledi buluşmanın amacı Tayland'ın güneyinde barışın sağlanmasıydı.

- 2006 yılının sonlarında İsrail Dış İşleri Bakanı T.Livni'nin gizli kanallar aracılığıyla Filistinlilerle bir barış kanalı açtığı öğrenildi.

- 2007 yılının Temmuz ayında, Fransa Hükümeti Cell-Saint-Cloud kalesinde, son altı ayda yükselen gerilimi sonlandırmak için Lübnanlı politik aktörlerle toplandı. Kapalı kapılar arkasında gerçekleşen toplantıya Lübnanlı 14 politik parti ve hareketten 30 temsilci katıldı, katılımcılar arasında Hizbullah da bulunuyordu. Katılımcılar politik çıkarlar elde etmek için şiddet kullanmama konusunda anlaşma sağladılar.

- 2008 yılında, Türkiye'de iktidarda bulunan partinin iki numaralı ismi ve okul arkadaşı olan DTP'nin lideri, bir restoranda tesadüfen karşılaşmalarının ardından Kürt sorunu hakkında resmi olmayan bir toplantı gerçekleştirdiler.

- 2009 yılı Kasım ayında, Keşmirli (Hindistan) bağımsızlık yanlısı partilerin ılımlı liderleri İç İşleri bakanıyla ikinci kez ve gizlice toplandılar, Hindistan Hükümeti toplantıyı "sessiz diplomasi" olarak tanımladı.
- 2010 yılının Şubat ayında, Maldivler başkanının sözcüsü, Taliban temsilcilerinin ve Afganistan hükümetinin, Ocak ayınca üç gün boyunca adalarda toplantı yapacağını duyurdu.
- 2010 yılında, Amerikan başkanının bölgeyi ziyaret etmesinin ardından Hindistan ve Pakistan arasında gizli toplantılar başladı.
- 2010 yılında, Türkiye istihbarat servislerinin alt sekreterliği, başka iki kişinin de eşlik etmesiyle hapishanede tutulan Kürt Gerilla hareketi PKK'nın lideriyle gizli bir toplantı gerçekleştirdi.
- 2011 yılında, ABD temsilcileri Almanya ve Katar'da Taliban yetkilileriyle toplantı düzenledi, bu toplantılara Pakistan da katıldı.
- 2012 yılının Haziran ayında, Filistin'in en önemli müzakerecilerinden Saeb Erekat, Nisan ayından beri İsrail ile gizli bağlantılar olduğunu doğruladı.

Sembolik diplomasisi

- Tayland'da, 2006 yılını Eylül ayında bir devlet darbesi düzenledikten bir kaç gün sonra Yala (SUR) merkez camisinde bir ateşkes sinyali olarak seminer düzenledi.
- Kosova'da yerel seçimler 2013 yılının Kasım ayında gerçekleştiğinde, Sırp yoğunluğun yaşadığı bölgelerde Kosova sembolleri kullanılmadı.

Özür diplomasisi

- 2007 yılında Orta Afrika Cumhuriyeti başkanı François Bozizé, Devlet kurumları ve güvenlik güçleri tarafından işlenen bütün şiddet eylemleri nedeniyle halktan özür diledi. Mesajında resmi dil olan Fransızca'yı ve ulusal dil olan Sango'yla birlikte kullanarak etnisiteler arası iletişime vurgu yaptı.
- 2007 yılının Kasım ayında, Ugandalı silahlı grup LRA 20 yıllık silahlı çatışmalar sırasında ülkenin kuzeyinde yaşayanlara karşı işlenen suçlardan dolayı özür diledi.

Kaynak paylaşım diplomasisi

- Hindistan başbakanı Cammu ve Keşmir bölgesine 2007 yılının Temmuz ayında gerçekleştirdiği ziyaretinde Pakistan'la bir anlaşmaya varma zamanının geldiğine işaret etti ve Kontrol Hattıyla ikiye bölünmüş olan bölgenin her iki kesiminin de faydalanması için doğal kaynakların birlikte kullanılmasını önerdi.

Ticaret diplomasisi

- 2008 yılında Hindistan ve Pakistan arasında ticari değişimler Kontrol Hattı (iki ülke arasındaki fiili sınır) aracılığıyla 60 yıl sonra ilk defa başladı.

- 2009 yılının Nisan ayında, Çin ve Tayvan iki ülke arasında ekonomik yatırıma izin veren bir anlaşmaya imza attılar.
- 2012 yılının Ekim ayında, Pakistan Petrol bakanı ülkesinin Hindistan'dan yakıt satın almaya hazır olduğunu onayladı.
- 2013 yılının Kasım ayında, Afganistan'ın yeni başkanı, iki ülkede arasındaki ekonomik iş birliğinin artırılmasının Taliban'la müzakerelere yeniden başlanmasına yardımcı olacağı umuduyla Pakistan'ı ziyaret etti.

Din diplomasisi

- 2008 yılının Şubat ayında, Batı Papualı (Endonezya) Budist, Katolik, Hindu, Müslüman ve Protestan dini liderleri altı yıl önce Cakarta'da onaylanan özel otonomi yasasının polisler tarafından uygulanmadığını ve Devletin gelişim planlarına dahil edilmediğini belirttiler, bahsedilen liderlere göre yerel nüfus etnik hatlara bölünmüş durumdaydı ve Papu halkının provoke edildiğini iddia ettiler.

Şirket diplomasisi

- 2009 yılında, Nijerya Hükümeti yetkilileri, Nijer Deltasında faaliyet gösteren ulusal ve uluslararası şirketlerin MEND silahlı grubunun savaşıncılarının topluma entegrasyonunda kullanılmak üzere finansal işbirliği içerisinde olması gerektiğini belirtti, zira şirketler barış ikliminden en fazla faydayı sağlıyordu.
- Etiyopya'nın Ogaden bölgesinde faaliyetini sürdüren ONLF silahlı grubu 2009 yılında, Malezyalı petrol şirketi Petronas'tan kurumsal sorumluluk önlemlerini uygulamasını ve bölgedeki çatışmanın çözümünde yapıcı bir rol oynamayı denemesini talep etti.
- 2012 yılında, Pakistanlı 600 iş adamı Hindistan'da düzenlenen bir fuara katıldı.
- 2014 yılında, Burma'lı çeşitli iş adamları silahlı grupların farklı etnik gruplarla müzakere etmesini kolaylaştırmak için arabulucu rolü üstlendi.
- Yine 2014 yılında, Kıbrıs topluluklarının şirket yöneticileri, özel sektörde toplumlararası inisiyatifleri hızlandırmak için Lefkoşa Ekonomik Forumunu kurdu.

Aile ziyaretleri diplomasisi

- 2009 yılının Ağustos ayında, Faslılar ve Polisario Cephesi iki gün boyunca Dürstein'deki (Avusturya) bir otelde buluştular ve Tinduf (Cezayir) göçmen kampındaki Batı Saharalı ailelerin Saharalı diğer ailelerle karşılıklı ziyaretler gerçekleştirmek için BM'nin gözlemciliği altında karadan seyahat edebileceği kararını aldılar.

Turizm diplomasisi

- 2009 yılının Ekim ayında, Çin ve Tayvan'ın her iki yöndeki turist akışındaki yüksek artışa bir yanıt olarak, kendi bölgeleri içerisinde kalıcı temsilcilere sahip olabileceği açıklandı.

Gözlemci diplomasisi

- 2009 yılının Eylül ayında, Filipinler Hükümeti ve MILF silahlı grubu Malezya'nın başkentinde, müzakere sürecine destek olmak amacıyla, temel olarak İslam Konferansı Örgütü ve AB üyesi ülkelerin hükümetlerinden ve STK'lardan oluşan uluslararası bir grubun oluşturulması konusunda anlaşma imzaladı.

Sanatçı diplomasisi

- 2009 yılında, Yunan-Kıbrıslı ve Türk-Kıbrıslı Kıbrıs liderleri her iki topluluğun sanatçıları için düzenlenen bir resepsiyona birlikte katıldılar, sanatçıların eserleri Lefkoşa BM binasında genellikle liderlerin toplandığı salonda sergilendi.
- 2012 yılında Moldova başbakanı ve ayrılıkçı Transdinyester bölgesinin lideri, Moldavya'nın başkentinde şarkıcı Lara Fabian'ın konseri sırasında buluştular.

Bilge diplomasisi

- Türkiye'de, PKK gerillalarının lideri, Murat Karayılan, 2009 yılında silahlı grubun hükümetle doğrudan görüşme iradesine sahip olduğunu yeniledi, bunun mümkün olmaması durumunda toplantının "bilge insanlar grubu" aracılığıyla yapılabileceğini savundu.

Önleyici diplomasi

- 2009 yılının Şubat ayında, Gürcistan, Rusya, Abhazya ve Güney Osetya, BM OSCE ve AB'nin arabuluculuğu altında Cenevre'de yapılan toplantıda olaylara birlikte yanıt verebilmeyi ve olayları önlemeyi sağlayacak bir mekanizmanın kurulması konusunda anlaşta. Ortak basın açıklamasında, arabulucular önlemler arasında haftalık buluşmalar ve güvenlik ve toplum düzeninden sorumlu yapılar arasında daha sıkı ilişkiler kurulmasına karar verildiğini duyurdu.

Özür diplomasisi

- 2009 yılının Mart ayında, Irak Hükümeti ülkenin farklı grupları arasında bir uzlaşma çağrısı yaptı ve Saddam rejimiyle birlikte çalışanlar adına özür diledi.

Yemek diplomasisi

- 2010 yılının Mayıs ayında, BM Türk-Rum topluluklarının liderleri ve eşleri için başkenti bölen ayrım bölgesindeki bir restoranda yemek organize etti. Bununla birlikte, ülkenin liderleri ve eşleri yıl içerisinde iki resmi olmayan yemek organize etti. 2013 yılında bu deneyim tekrarlandı.

Temsilcilik ofisi diplomasisi

- 2011 yılının Nisan ayında, Türkiye Hükümeti, Taliban ve Afgan Hükümeti arasındaki barış müzakerelerini ilerletmek için Afgan Talibanlar için bir politika ofisi açmaya kadar verdi, bu öneriyi Pakistan destek sundu. 2021 yılının Ocak ayında, Taliban Katar'da politik bir ofisin açıldığını duyurdu.

Pasaport diplomasisi

- 2011 yılının Şubat ayında, Hindistan-Nagaland'da faaliyet gösteren silahlı NSCN-IM grubunun liderleri, Hükümetle görüşmeye hazır olduklarına dair sembolik bir jest yaparak Hindistan pasaportu almayı kabul etti.

Ekler¹³

¹³ Bu kitabın bütün ekleri ilk olarak Barış Süreçleri yıllıklarında yayınlanmıştır.

Ek - İlgili Web Sayfaları

- African Union (www.peaceau.org/en)
- Alertnet (www.alertnet.org)
- Armed Conflict Database (acd.iiss.org)
- Armed Conflict Location and Even Data Project (www.acleddata.com)
- Asia Peacebuilding Initiatives (peacebuilding.asia)
- Berghof Research Center (www.berghof-foundation.org)
- Center of Conflict, Development and Peacebuilding (graduateinstitute.ch/home/research/centresandprogrammes/ccdp.html)
- Center for Humanitarian Dialogue (www.hdcentre.org)
- CICDM (www.cidcm.umd.es)
- Clingendael Security and Conflict Programme (www.clingendael.nl)
- Conciliation Resources (www.c-r.org)
- Conflictbarometer (hiik.de/en/konfliktbarometer)
- Crisis Management Initiative (www.cmi.fi)
- Crisis Watch (www.crisisgroup.org/library/documents/crisiswatch)
- Department of Peace Studies, University of Bradford (www.brad.ac.uk/acad/peace)
- Dialogue Advisory Group (www.dialogueadvisorygroup.com)
- EEAS Mediation Support Team (eeas.europa.eu/cfsp/conflict_prevention/index_eu.htm)
- Escola de Cultura de Pau (escolapau.uab.cat)
- European Centre for Conflict Prevention (www.haguejusticeportal.net)
- European Forum for International Mediation and Dialogue (www.themediateur.eu)
- European Peacebuilding Office (EPL0) (www.wplo.org)
- FEWER (www.fewer.org)
- Folke Bernadotte Academy (www.folkebernadotteacademy.se/en)
- FriEnt (www.frient.de)
- Geneva Call (www.genevacall.org)
- Geneva Peacebuilding Platform (www.gplatform.ch)
- German Working Group on Development and Peace (www.frient.de)
- Gleencree. Center for Peace & Reconciliation (www.gleencree.ie)
- Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict (www.gppac.org)
- Human Security Report (hsrgroup.org)
- ICTJ (<http://ictj.org/news/ictj-forum-series-truth-commissions-and-peace-mediation>)
- Incore (www.incore.ulst.ac.uk/cds/countries)
- Insight to Conflict (www.insightonconflict.org)
- Inter Mediate (www.inter-mediate.org)
- Irene Institute for Research and Education and Negotiation. ESSEC Business School (sites.google.com/a/essec.edu/essec-irene-english)
- Itepeace (www.iterpeace.org)
- International Alert (www.international-alert.org)
- International Crisis Group (www.crisisgroup.org)
- International Dialogue on Peacebuilding & Statebuilding (www.psbdialogue.org)
- International Peace Academy (www.ipacademy.org)
- IPI Global Observatory (theglobalobservatory.org/tag/peace-processes)
- Kreddha (www.kreddha.org)
- Life & Peace Institute (www.life-peace.org)
- Mediateur (www.themediateur.eu)
- Mediation Support Network (mediationsupportnetwork.net)
- Mediation World (www.mediationworld.net)
- Norwegian Peacebuilding Resource Centre (www.peacebuilding.no)

- OSCE (www.osce.org)
- Peace Accords Matrix (peaceaccords.nd.edu/matrix/topic)
- Peace Direct (www.insightonconflict.org)
- Peace and Justice Update (peace.sandiego.edu/reports/updates.html#bottom)
- Peace Mediation Project (peacemediation.ch)
- Peace Negotiations Watch (www.publicinternationallaw)
- Peace Direct (www.insightonconflict.org)
- Peace and Justice Update (peace.sandiego.edu/reports/updates.html#bottom)
- Peace Mediation Project (peacemediation.ch)
- Peace Negotiations Watch (www.publicinternationallaw.org)
- Peace and Security Department, African Union Commission (www.peaceau.org/en/)
- People Building Peace (www.peoplebuildingpeace.org)
- PRIO (www.prio.no/cwp/armedconflict/current)
- Project Ploughshares (www.ploughshares.ca)
- Public International Law & Policy Group (www.publicinternationallaw.org)
- Relief Web (www.reliefweb.int)
- Responding to Conflict (www.respond.org)
- Saferworld (www.saferworld.org.uk)
- School for a Culture of Peace (escolapau.uab.cat)
- SIPRI (www.sipri.org)
- Swiss Peace (www.swisspeace.org/fast)
- The Conflict Resolution Information Source (www.crininfo.org)
- The Joan B. Kroc Institute (kroc.nd.edu)
- Today's Mediation News (www.crininfo.org/news_feeds/v2_negotiation.cfm)
- United Nations (www.un.org)
- United States Institute of Peace (www.usip.org/library/pa.html)
- UN Peacemaker (peacemaker.un.org)
- Uppsala University (www.ucdp.uu.se)